

ON ÜLKE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

T.C.
SOSYAL GÜVENLİK KURUMU BAŞKANLIğI

Yayın No: 122

ON ÜLKE
ON SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

Ankara, 2013

T.C.
SOSYAL GÜVENLİK KURUMU BAŞKANLIĞI

Yayın No: 122

www.sgk.gov.tr
abdid@sgk.gov.tr

Her türlü hakkı Sosyal Güvenlik Kurumuna aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ISBN: 978 – 605 – 4844 – 11 – 1

Ankara, Kasım 2013
Tasarım - Baskı : Rehber Ofset
Tel : 312 324 00 41 - 324 00 71

Bu kitap bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup, Sosyal Güvenlik Kurumunun resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

Kitaba Katkı Verenler

Harun HASBİ, Varol DUR, Cenkhan ALTINTAŞ, Mehmet Turgay EROL, Zeynep GÜNDER, Ahmet Serdar YAĞMUR, Hüseyin Olcay TAZE, Hilal KILIÇ, Fulya ÖZSUNAR, Ahmet Hilmi SEZER, Amine YÜCEDAL

SUNUŞ

Her bir sosyal güvenlik sistemi ait olduğu ülkenin kültürel yapısı, ekonomik ilişkiler bütünü ve sosyal arka planına göre şekilleniyor olsa da ülkeler birbirlerinin sosyal güvenlik sistemlerini inceleyerek önemli kazanımlar elde edebilmektedirler. Bir ülkede uygulamaya konulmuş bir düzenlemenin bir diğerk ülkede nasıl sonuçlar verebileceğinin değerlendirilmesinden, iyi uygulama örneklerinin benimsenmesine kadar çeşitli faydalar üretebilecek incelemeler, kuşkusuz sosyal güvenlik alanında ortak bir aklın oluşmasına da hizmet verecektir.

Sosyal güvenliğin kapsamını genişletmek, yaşanan krizler karşısında sosyal güvenlik sistemlerinin dayanıklılığını artırmak ve sistemi idare eden kurumların idari ve insan kaynağı kapasitelerini artırabilmek için söz konusu ortak aklın elinizde tuttuğunuz bu kitap gibi eserlerle desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Daha önce yayımladığımız “Avrupa Birliğinde Sosyal Güvenlik” isimli kitapla Avrupa Birliği üyesi 27 ülkenin sosyal güvenlik yapıları ve gerçekleştirdikleri önemli reform çalışmaları ile ilgili bilgileri ilginize sunmuştuk. Elinizde tuttuğunuz eserin ise, Avrupa Birliğine üye olmayan ve farklı kıtaların geleneklerini temsil eden 10 seçilmiş ülkenin birbirinden tamamen farklı koşullarda evrilmiş sosyal güvenlik sistemlerini inceleme imkânı vermesini umuyoruz. Kitabın temel amacı, ülkemizin sosyal güvenlik sisteminin dayandığı evrensel değerlerin, dünyanın çok farklı coğrafyalarından seçilmiş olan Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Güney Kore, Güney Afrika, İran, Japonya, Kanada, Norveç, Rusya ve Şili’de nasıl yankı bulduğunu değerlendirebilmektir.

Kurumumuzun uluslararası sosyal güvenlik camiasında önemli bir aktör olabilmesi için gerekli bilgi hazinesini oluşturmak adına ürettikleri bu ve benzeri eserlerden ötürü Strateji Geliştirme Başkanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı çalışanlarına teşekkür eder, kitabın başta bu alanda araştırma yapan bilim insanları olmak üzere tüm okuyuculara faydalı olmasını temenni ederim.

Yadigar GÖKALP İLHAN

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı
ve
Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Güvenlik	1
1. Sosyal Güvenlik Sisteminin Esasları	1
2. Yaşlılık, Malullük ve Ölüm Sigortası	4
3. İş Kazaları Sigortası	6
4. İşsizlik Sigortası	7
5. Sağlık Sigortası	7
6. ABD’de Sosyal Güvenlik Alanında Önemli Reformlar	8
Avustralya Sosyal Güvenlik Sistemi	11
1. Yaşlılık	12
2. Hastalık	16
3. İş Kazası ve Meslek Hastalığı	16
4. İşsizlik	17
5. Aile Yardımları	18
6. Avustralya Sosyal Güvenlik Reformları	20
Güney Afrika Sosyal Güvenlik Sistemi Sigorta Kolları	25
1. Yaşlılık, Malullük ve Ölüm Aylığı	25
2. Hastalık ve Analık Yardımları	26
3. Aile Yardımları ve Çocuk Bakım Yardımları	27
4. İş Kazası ve Meslek Hastalıkları	28
5. İşsizlik Sigortası	29
6. Güney Afrika Sosyal Güvenlik Reformları	30
Güney Kore Sosyal Güvenlik Sistemi	33
1. Yaşlılık Sigortası	34
2. Maluliyet Sigortası	35
3. Dul ve Yetim Aylıkları	35
4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	36
5. Hastalık ve Analık Sigortası ile Aile Yardımları	37
6. Sağlık Sigortası	37
7. İşsizlik Sigortası	38
8. Uzun Süreli Bakım Sigortası	39
9. Güney Kore Sosyal Güvenlik Reformları	39
İran Sosyal Güvenlik Sistemi	43
1. Yaşlılık Sigortası	44

2. Maluliyet Sigortası	44
3. Dul ve Yetim Aylıkları	45
4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	45
5. Hastalık ve Analık Sigortası	46
6. Aile Yardımları	47
7. Sağlık Sigortası	47
8. İşsizlik Sigortası	47
9. İran Sosyal Güvenlik Reformları	48
Japonya Sosyal Güvenlik Sistemi	53
1. Yaşlılık Sigortası	53
2. Maluliyet Sigortası	57
3. Ölüm Sigortası	58
4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	59
5. Sağlık, Hastalık ve Analık Sigortası	61
6. Aile Yardımları	62
7. İşsizlik Sigortası	63
8. Japonya Sosyal Güvenlik Reformları	64
Kanada Sosyal Güvenlik Sistemi	67
1. Yaşlılık Sigortası	68
2. Maluliyet Sigortası	70
3. Dul ve Yetim Aylıkları	70
4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	71
5. Hastalık ve Analık Sigortası	72
6. Aile Yardımları	72
7. Sağlık Sigortası	73
8. İşsizlik Sigortası	74
9. Kanada Sosyal Güvenlik Reformları	75
Norveç Krallığı Sosyal Güvenlik Sistemi	81
1. Yaşlılık Sigortası	82
2. Maluliyet Sigortası	83
3. Dul ve Yetim Aylıkları	83
4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	84
5. Hastalık ve Analık Sigortası	85
6. Aile Yardımları	86
7. Sağlık Sigortası	87

8. İşsizlik Sigortası ve Uzun Süreli Bakım Yardımları	88
10. Norveç Krallığı Sosyal Güvenlik Reformları	88
Rusya Federasyonu Sosyal Güvenlik Sistemi	97
1. Yaşlılık Sigortası	97
2. Maluliyet Sigortası	100
3. Dul ve Yetim Aylıkları	101
4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	102
5. Hastalık ve Analık Sigortası	103
6. Aile Yardımları	105
7. Sağlık Sigortası	106
8. İşsizlik Sigortası	107
9. Rusya Federasyonu Sosyal Güvenlik Reformları	108
Şili Sosyal Güvenlik Sistemi	113
1. Sisteme Genel Bakış ve İlgili Kurumlar	113
2. Yaşlılık, Maluliyet ve Ölüm Aylığı	115
2.1. Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi	115
2.2. Sosyal Sigorta Sistemi	120
3. Sosyal Yardım Sistemi	123
4. Hastalık ve Analık Sigortası	124
5. İş kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası	126
6. İşsizlik Sigortası	126
7. Aile Yardımları	129
8. Şili Sosyal Güvenlik Sisteminde Reformları	129

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNDE SOSYAL GÜVENLİK

1. Sosyal Güvenlik Sisteminin Esasları

Sosyal güvenlik kavramı 1935 gibi bir tarihte kanun metinlerine girmiş olmakla birlikte ABD’de sosyal güvenlik sistemi, diğer gelişmiş ülkelerden daha dar bir anlamda kurgulanmıştır. Sistem, 1929 ekonomik krizinin yarattığı yıkıcı sonuçların hafifletilmesi gayesiyle oluşturulan “New Deal” düzenlemelerinin bir parçası olarak hayata geçirilmiştir¹. Yapının kurgulanması aşamasında zorunlu üyelik, prim benzeri vergilerle finansman ve fon esasına göre finansman metotları benimsenmiştir. Çıkartılan kanun ise Avrupa ülkelerdekine aksine, yalnızca emeklilik aylığı bağlanmasını öngören bir federal yaşlılık sigortası ile federal ve eyaletler düzeyinde sınırlı bir işsizlik sigortasını oluşturulmasını ihtiva eden dar kapsamlı bir sosyal sigorta kanundu. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra uzunca bir süre, zorunlu bir sosyal güvenlik uygulamasının ABD anayasasının piyasalara müdahale edilmeyeceği yönündeki ilkesine aykırı olduğu şeklinde bir tartışma devam etmiştir. Bu tartışmalarında etkisiyle, Amerikan sosyal güvenlik sisteminde, sağlık sigortası ve diğer sigorta kolları ayrı ve bağımsız gelişmiştir².

Birleşik Devletler sosyal güvenlik sisteminden sorumlu olan Sosyal Güvenlik İdaresi (SSA), 1935 tarihinde bağımsız bir kurum olarak oluşturulduktan sonra 1939’da bakanlar kuruluna bağlı bir yapıya dönüştürülmüştür. Yıllar içerisinde dikey

1 Yusuf Alper, ABD Sosyal Güvenlik Sistemi bir model olabilir mi?, Çimento İşveren, Mart - Nisan 2008, s. 4.

2 a.g.e., s. 8.

ve yatay örgütlenmesi giderek genişleyen kurumun, kurumsal yapılanmasına dönük olarak da çeşitli tartışmalar yürütülmüştür. Bu dönem içerisinde farklı bakanlıklara bağlanan SSA'nın tekrar bağımsız bir yapıya kavuşturulması için 1984'te başlatılan çalışmalar neticesinde 1995'de tekrar bağımsız bir statüye kavuşmuştur³.

Tüm ülke çapında teşkilatlanmış 1500 ofisi olan SSA, 80.000 personelle hizmet üretmektedir. Bununla beraber verilen hizmetlerin yüzde 40'ı elektronik ortamda sağlanmaktadır. Kurum, ayda yaklaşık 60 milyar dolarlık bir ödeme yapmaktadır. İdari giderler için ayrılan kaynak ise toplam bütçesinin yüzde 1,6'sıdır⁴.

Sosyal güvenlik sistemine dönük yaşanan gelişmeler, ekonomik durumdan bağımsız hareket etmemiştir. 1950'lerde miktarı sabit olan emekli aylıklarını enflasyona karşı koruyabilmek için Cost of Living Adjustment (Yaşam Maliyeti Ayarlaması - COLA) hayata geçirilmiş ve emekli aylıklarında yüzde 77'ye varan artışlar sağlanmıştır⁵. Bu çerçevede, ekonomik krizlerin yaşandığı 1970'li yıllarda yetersiz zorunlu emekli aylığı gelirini artırmaya dönük uygulamaya konan ve tamamlayıcı bir gelir Tamamlayıcı Güvence Gelirinin (The Supplemental Security Income=SSI) oluşturulması sağlanmıştır. Yine bu yıllarda yaşanan ekonomik krizlerinde etkisiyle sistem ilk kez açık vermiş ve 1980'lerin başında emeklilik yaşının kademeli olarak yükseltilmesi, kapsam dışında kalan bazı çalışan gruplarının kapsama alınması, primlerin yükseltilmesi, emekli aylıklarından prim kesilmesi ve aylık hesaplama sisteminin değiştirilmesi gibi önemli değişiklikler yapılmıştır⁶. Bu dönemi takip eden süreçte ABD'de sosyal güvenliğe ilişkin yaşanan en önemli tartışma sistemin toptan özelleştirilmesi konusu olmuş ancak 2008 yılına kadar herhangi somut bir adım atılmamıştır. Yakın geçmişte ise sağlık sigortası sisteminin yaygınlaştırılmasına dönük tartışma ve öneriler gündemde kalmıştır.

Birleşik Devletler sosyal güvenlik sisteminin finansmanı sosyal güvenlik ve sağlık sigortası adına Hazine tarafından idare edilen ve Kongre tarafından kurulmuş olan Güven Fonu (Trust Fund) üzerinden sağlanmaktadır. Yaşlılık ve ölüm sigortası fonu(OASI), maluliyet sigortası fonu(DI), Medicare uygulaması kapsamında yatan hastalar ve buna bağlı tedaviler için hastane fonu (HI) ve tamamlayıcı sağlık sigortası fonu (SMI) olmak üzere dört birbirinden ayrı güven fonu bulunmaktadır. OASI ve DI, OASDI ismi altında ortak takip edilebilirken, SMI ayaktan tedavi hizmetleri ve doktor ödemeleri için kullanılan Bölüm B ve reçeteli ilaç ödemeleri için kullanılan Bölüm D olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. 2012 yılında yaklaşık 50 milyon kişi OASI, 11 milyon kişi DI ve 51 milyon kişi de Medicare fonları üzerinden ödeme

3 <http://www.ssa.gov/history/orghist.html> (Erişim Tarihi: 10/11/2012).

4 SSI, Annual Performance Plan for Fiscal Year 2013, s. 4.

5 Helvia Velloso, Social Security in the United States: Overview and Outlook, s. 7, <http://www.eclac.org/mwg-internal/de5fs23hu73ds/progress?id=tZ6LVjMasj>, (Erişim Tarihi: 10.07.2013)

6 Alper, s.9

almıştır. Bu fonlardan sadece sosyal güvenlik ödemeleri ve idari giderler için çıkış yapılmasına izin verilmektedir. Fonlardan yapılan yatırımlar da sadece Birleşik Devletler güvencesine haiz alanlara yapılabilmektedir. Birleşik Devletler sosyal güvenlik sisteminin en büyük fonu olan OASI, 1937’den günümüze 13,8 trilyon dolar toplayıp, 11,3 trilyon dolar harcamıştır. Son 11 yıldır arka arkaya açık veren sistem bu dönemde biriken fonundan 22 milyar dolar harcamıştır. Bununla beraber fon büyüklüğü halen 2.540.348 milyon dolar seviyesindedir. Fon 2012 yılında tekrar artıya geçmiştir. Bununla beraber sosyal güvenlik sistemi bir bütün olarak da açık vermektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında doğan büyük nüfusun (Baby Boomers) emeklilik yaşının gelmesi ve düşük doğum oranları nedeniyle önümüzdeki dönemde sosyal güvenlik açıklarının giderek artması beklenmektedir. 2087 yılına kadar yapılan projeksiyonlarda maliyetlerde yıllık ortalama yüzde 6’lık bir artış beklendiği görülmektedir. 2022’ye kadar yapılan kısa vadeli çalışmalarda OASI için herhangi bir tehlike görülmezken, DI ve HI’nın giderek reel olarak küçüleceği öngörülmektedir. Koşulların değişmemesi halinde DI rezervlerinin 2016’da, HI rezervlerinin 2026 yılında tükeneceği hesaplanmaktadır⁷.

Aşağıdaki tabloda tüm fonların son dönem performansı görülmektedir.

Tablo 1: 2012 Yılında Fon Büyüklükleri (milyar dolar)

	OASI	DI	HI	SMI
Rezervler (2011 sonu itibariyle)	2,524.1	153.9	244.2	80.7
Gelirler (2012)	731.1	109.1	243.0	293.9
Giderler (2012)	645.5	140.3	266.8	307.4
Değişim	85.6	-31.2	-23.8	-13.5
Rezervler (2012 sonu itibariyle)	2,609.7	122.7	220.4	67.2

Kaynak: <http://www.ssa.gov/OACT/pubs.html>

OASI, DI, HI ve SMI fonları için 2012 yılında idari giderler yine sırasıyla 3,4, 2,9, 3,9 ve 4,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Fonların 2012 yılı gelirleri ise Tablo 2’de gösterilmiştir.

⁷ Ayrıntılı bilgi için lütfen bkz: <http://www.ssa.gov/OACT/>

Tablo 2: Fon Gelirleri (Milyar Dolar)

	OASI	DI	HI	SMI
Gelir Vergileri	503.9	85.6	205.7	-
Emekli Aylıklarından Alınan Vergiler	26.7	0.6	18.6	-
Primler	-	-	3.7	66.6
Bütçe Transferleri	-	-	-	8.4
Genel Fon Geri Ödemeleri	97.7	16.5	0.5	-
Genel Gelirler	-	-	-	214.0
Faiz Gelirleri	102.8	6.4	10.6	2.8
Diğer	Less than 50m	-	3.9	2.2
Toplam	731.1	109.1	243.0	293.9

Kaynak: <http://www.ssa.gov/OACT/pubs.html>

2. Yaşlılık, Malullük ve Ölüm Sigortası⁸

İlk oluşturulan sigorta kolu olup, sosyal güvenlikle özdeşleşen yaşlılık, malullük ve ölüm YMÖ, (The Old Age, Disability and Survivors Insurance-OASDI) sigortası, kendi adına bağımsız çalışanlar da dahil olmak üzere bütün gelir sahibi olan çalışanları kapsama alan bir programdır. Genel olarak bakıldığında toplam çalışan nüfusun yüzde 95'nin kapsamında olduğu görülmektedir. Geçici tarım işçileri ve ev işlerinde çalışanlar, yıllık geliri belirli seviyenin altında olan bazı kendi adına bağımsız çalışanlar ve 1984 yılından önce işe başlayan kamu görevlileri isteklerine bağlı olarak kapsam dışında bırakılmıştır. Kapsamı daha dar olmakla birlikte, demiryolu çalışanları ile bazı federal ve eyalet yönetimi çalışanları için ayrı YMÖ sigortaları vardır⁹. Prim tavanı yıllık 113.000 dolar seviyesindedir.

YMÖ sigortası için, sigortalılar ve işverenleri, her yıl ücretlerdeki değişmeye bağlı olarak otomatik olarak ayarlanan prime esas kazançlardan belirli bir tavanı

⁸ Sigorta kollarının anlatıldığı bölümler, belirtilen kaynaklar dışında, Sosyal Güvenlik İdaresi (SSA) internet sayfasından derlenmiştir (www.ssa.gov).

⁹ Alper, s. 10.

aşmamak üzere eşit oranlarda belirlenen ve gelir vergisi üzerinden hesaplanan bir prim ödemektedirler. Tablo 3'te görülebileceği gibi işçi ve işveren için yüzde 6,2 olan prim oranı, bağımsız çalışanlar için yüzde 12,4 olarak belirlenmiştir. Emekli aylıkları, 21 yaş sonrası çalışma süresi, elde edilen gelir ve emekli olan yaşa göre değişkenlik göstermektedir. Aylıklar, en düşük gelir sahibi olduğu 5 yıl hariç tutularak, en fazla 35 yıl olmak üzere, bütün sigortalılık süresince prime esas ortalama kazançları ve enflasyon oranı esas alınarak endeksleme yoluyla hesaplanmaktadır. Ortalama emekli aylığı 1200 dolar civarındadır. Emekli aylıkları vergiye tabi olup, buradan kesilen vergiler tekrar YMÖ sigortalarına ilişkin fonlara geri dönmektedir.

Tablo 3: Prim Oranları

	MYÖ	Medicare
	%6,2	%1,45 + %0,45
İşveren	%6,2	%1,45 + %0,45
Bağımsız Çalışan	%12,4	%2,9 + %0,9

Yaşlılık ve ölüm sigortaları için 21 ila 62 yaşları arasında 40 çeyrek yıl, maluliyet sigortası için son on yıllık dönemde 20 çeyrek yıl çalışmış olmak gerekmektedir. Malul kişi emeklilik yaşına ulaştığında otomatik olarak yaşlılık aylığı almaya başlamaktadır¹⁰.

Emeklilik yaşı 1937 ve öncesinde doğanlar için 65 olarak belirlenmiştir. Kademeli bir artışın söz konusu olduğu emeklilik sisteminde, 1943 - 1954 arası doğumlular için 66, 1960 ve sonrasında doğanlar için 67 yaş emeklilik yaşı olarak uygulanacaktır. Sistem 62 yaşında erken emeklilik, 70 yaşında da geciktirilmiş emeklilik imkânı tanımaktadır. Erken emekli olanlardan 62 yaş için %30, 63 yaş için %25, 64 yaş için %20, 65 yaş için %13,3 ve 66 yaş için %6,7 indirim yapılmaktadır. Geç emekli olanlara ise yıllık yüzde 8 artırım uygulanmaktadır.

Ölüm aylıklar, yaşlılık aylıklarının en fazla yüzde 50'si olarak ve ancak 60 yaş sonrası ya da özürlü çocuk sahibi olmak gibi belli şartlar altında verilmektedir.

Dul aylığına hem ölüm tarihinde evli olunan, hem de bazı koşullar altında ölüm tarihinden önce boşanılmış eş hak kazanmaktadır. Dul aylığı alabilmek için en az 9 ay evli kalmış olma şartı aranmaktadır. Boşanılmış eş içinse en az on yıl evli kalmış olma, 62 yaşını geçmiş olma, evlenmemiş olma ve daha yüksek bir sosyal güvenlik gelirine sahip olmama gibi şartlar aranmaktadır.

18 yaş altında (liseye devam ediyorsa 19) çocuklar yetim aylığına hak kazanabilmektedirler. Eğer çocuk özürlüyle o zaman yaş sınırı 22'ye yükselmektedir.

¹⁰ Velloso, s. 9

Eğer gelir seviyesi yetersizse ve ebeveynden bir yetim aylığı kalmıyorsa, büyükanne ve büyükbabadan yetim aylığı almak da mümkündür. Bir kereye mahsus olmak üzere 255 dolar cenaze yardımı ödemesi yapılmaktadır.

1954'te yürürlüğe giren Maluliyet Sigorta başlangıçta bir gelir sağlamayan, sadece malul kişinin emeklilik hakları açısından bir kayba uğramamasını amaçlayan bir yapıda kurgulanmıştır. Ancak gelen eleştiriler üzerine 1956'dan itibaren maluliyet aylığı da bu sigorta kolu kapsamında sağlanan bir hak haline getirilmiştir¹¹.

Maluliyet aylığına ilişkin olarak sistem dört koşulun yerine gelmesini beklemektedir. Öncelikle kişinin konuşma, yazma ya da oturma gibi temel fonksiyonlarından birini yerine getiremiyor olduğunun rapor altına alınması gerekmektedir. Aynı zamanda kişinin gelirin ve toplam varlığının her yıl yeniden belirlenen bir seviyenin altında olma şartı aranmaktadır. Üçüncü şart, kişinin hâlihazırda sahip olduğu işte artık çalışmıyor olmasıdır. Son şart kişinin hiçbir işte çalışamaz hale gelmiş olmasıdır. Maluliyet aylığı bağlandıktan sonra da, zorunlu olmamakla birlikte, kişilerin işe dönüşü destekleyen rehabilitasyon programlarına dahil olmaları desteklenmektedir.

Belli şartları yerine getiren kişilere ilave gelir imkânı sağlayan SSI programı ise vergilerden finanse edilen bir yapıya sahiptir. 65 yaşının üstünde olan ya da kör veya özürlü olan bireylerden belli bir miktarın altında gelir elde eden ve belli bir seviyenin altında varlığa sahip olanlar bu ilave geliri almaya hak kazanabilmektedirler. Yardımla ulaşılmak istenen amaç kişilerin belli bir gelir seviyesine ulaştırılmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda, kişilerin geliri ile eşik değer arasındaki fark sosyal yardım olarak bireylere aktarılmaktadır. Bu geliri elde eden kişilere yönelik olarak düzenlenen iş yerleştirme programları mevcuttur.

3. İş Kazaları Sigortası

ABD'de oluşturulan ilk sigorta kolu olarak 1908 yılında kurulmuştur. Zorunlu olmakla birlikte sosyal sigorta kavramı içinde değerlendirilmeyen iş kazaları sigortası, bütün primleri işverenler tarafından karşılanmak üzere sigorta şirketlerine yaptırılmaktadır. Sigortalıların iş kazası sonucunda tam işgöremez olması halinde, herhangi bir asgari sigortalılık süresi aranmaksızın ücretinin 2/3 ü oranında gelir bağlanmaktadır. Kısmi iş göremezlik geliri halinde bağlanan aylıklar eyaletler arasında değişebilmektedir. Aylık bağlama süresi en fazla 500 hafta (yaklaşık on yıl) ile sınırlandırılmıştır. Öte yandan, iş kazasına bağlı ölüm halinde geride kalanlara belirli bir üst sınırı geçmemek üzere ölüm aylığı bağlanmakta ve cenaze masrafları için de bir defaya mahsus olarak maktu para ödemesi yapılmaktadır.

¹¹ Velloso, s.7

4. İşsizlik Sigortası

1935 yılında, YMÖ sigortası ile birlikte ilk oluşturulan sigorta kollarından biridir. Esasen sanayi ve hizmetler sektöründe bağımlı olarak çalışanları kapsamakla birlikte, 4 veya daha fazla işçi çalıştıran ve yıl içinde 20 haftadan fazla çalışılan ve/veya aylık olarak 1500 dolar veya daha fazla ücret ödeyen kar amaçlı olmayan organizasyonlar da zorunlu olarak kapsama alınmışlardır. Kapsamı en geniş sigorta kolu olarak, bütün eyalet ve yerel yönetim çalışanları, ev işlerinde çalışanlar ve tarım işçilerinin $\frac{3}{4}$ ünden fazlası ile birlikte merkezi hükümet çalışanları ile askeri personel de sigorta kolu kapsamındadır.

Birkaç eyalet dışında sigortalılar bu sigorta kolu için prim ödememekte, primler işveren tarafından ödenmektedir. Devlet, eyalet programlarının yönetim giderleri ile sistemin açık vermesi halinde açıkları karşılamak üzere finansman katkısında bulunmaktadır. İşsizlik sigortasından ödenek alma şartları, eyaletler arasında değişmekle birlikte; 15-20 hafta süren bir çalışmadan sonra işsiz kalınması, işsiz kişinin yeniden çalışma arzu ve iradesinin bulunması ve iş aramak için başvurması, işveren tarafından işten çıkarılması veya haklı bir sebeple işini bırakması hallerinde ödenek verilir. Nakdi ödeme sigortalının gelirinin % 50'si civarında olup, bir haftalık bekleme süresinden sonra ve en fazla 26 hafta süre ile yapılır. Bazı eyaletlerde belirli programlara katılma şartıyla işsizlik ödeneği alma hakkı olmayanlara da işsizlik yardımı yapıldığı da görülmektedir.

5. Sağlık Sigortası

ABD, gelişme seviyesi ve siyasi rejimi dikkate alınınca, milli bir sağlık sigortası sistemine sahip olmayan, tek demokratik rejime sahip sanayileşmiş ülke durumundadır.

Sağlık sigortası, Birleşik Devletler sosyal güvenlik sisteminin en karmaşık, en pahalı ve en problemlili alanlarından birini oluşturmaktadır. Öncelikle sistem, hem finansman hem de hizmet sunumu açısından çok parçalı bir görünüm arz etmektedir. Toplam nüfusun $\frac{2}{3}$ ünden fazlasının sağlık sigortası işverenlerce finanse edilen şirket emeklilik programları vasıtasıyla özel sektör, kalanı kamu sektörü tarafından temin edilmektedir. Toplam nüfusun % 9'una yakını da kendi ödedikleri primlerle bireysel satın alma yolu ile sağlık sigortası yaptırmaktadır. Gerek şirketler, gerekse bireyler sağlık hizmetlerine özel sigorta şirketleri aracılığı ile ulaşmaktadır. Ortalama özel bir sağlık sigortasının maliyeti 15.000 dolar olup, ABD'deki bireysel iflasların %60'ı bir sağlık sorununun ardından görülmektedir. Toplam nüfusun % 15'ini aşan 44 milyon kişi sağlık sigortası kapsamı dışında kalmıştır

Kamu tarafından organize edilen sağlık hizmetleri iki ana grupta

toplanmaktadır. Bunlardan ilki, çalışan işçiler ve işverenlerin primleri ile finanse edilen, yaklaşık olarak 43 milyon kişinin faydalandığı hastalık sigortası (Medicare), olup, esasen 65 yaşını geçen emekliler ile 65 yaşın altındaki malul sigortalılar ve bunların aile fertlerine sağlık garantisi sağlamaktadır. ILO ve Avrupa ülkeleri hastalık sigortası anlayışına en yakın uygulamadır. Kamunun organize ettiği ikinci program olan sağlık yardımı (Medicaid), ise finansmanı kamu tarafından sağlanan, esasen düşük gelirli yoksul gruplara sağlık garantisi sağlayan bir sistemdir. Bu sistemden faydalananlar, kamu sosyal güvenlik harcamaları kapsamında nakdi yardım alan yoksullar, düşük gelirli yaşlılar, sakatlar, hamile kadınlar ve çocuklardır¹².

2012 yılı Başkanlık Seçimleri sırasında ve sonrasında önemli bir gündem maddesi olan sağlık sigortacılığı reformu, ABD’de ciddi tartışmalara yol açmıştır. Evrensel bir sağlık sigortası ile herkesi kapsayan bir sisteme geçiş hedeflenmiştir. Bu yeni sistemde bizzat hükümetin veya hükümetin bir kuruluşunun düzenleyici rol oynaması ve ödemeleri tek elden yapılması planlanmaktaydı. Ancak yine Birleşik Devletler Anayasasının devletin piyasaya müdahale etmesini engelleyen hükümlerinden yola çıkan karşı görüşler tarafından yoğun biçimde eleştirilen tasarı yerine sınırlı bir paket hayata geçirilmiştir.

Yasalaştıktan sonra Amerikan Yüksek Mahkemesine götürülen yeni sistem, 2012 Haziranı itibariyle Mahkeme tarafından da onaylanmıştır. Reform sayesinde ülkedeki 30 milyondan fazla sağlık sigortasız Amerikalı, sigortaya kavuşmuştur. Bunun yanında, artık sağlık sigortası şirketleri yeni doğmuş bebeği veya rahatsızlığı olan insanları “sigortadan önceki sağlık problemi” gerekçesiyle sigortalamayı reddedemeyeceklerdir. Sağlık sigortaları, sağlık harcamalarına yönelik “yaşam limiti” sınırı koyamayacak ve çocuklar 26 yaşına kadar ailelerinin sağlık sigortalarına dahil olabileceklerdir. Mahkemenin kararıyla 2016 yılından itibaren de herkese, ister çalıştıkları kurumlar yoluyla, ister bireysel olsun sigorta sistemine dahil olmak zorunluluğu getirilmiştir. Sistem, katılmama halinde bir ceza mekanizmasını da öngörmüştür.

6. ABD’de Sosyal Güvenlik Alanında Önemli Reformlar

- Sosyal Güvenlik İdaresinin Bağımsız Olması (1995)

Sosyal Güvenlik İdaresi, yaşlılık, maluliyet, ölüm ve tamamlayıcı sosyal güvenlik programlarının yönetimi için bağımsız bir organ olarak yeniden örgütlenmiştir. Yapının başkan ve başkan yardımcısı, Birleşik Devletler Başkanı tarafından önerilmekte ve Senato tarafından atanmaktadır. Her iki pozisyonunda görev süresi altı yıl olarak belirlenmiştir. Altı kişiden oluşan bir Sosyal Güvenlik Danışma Kurulu da bağımsız kurumun oluşmasıyla göreve başlamıştır.

¹² Alper, s.14 - 15

- Özürlü Kişiler için “Çalışma için Bilet” ve Benzer Nitelikte Çalışma Teşvikleri (2000)

1999 yılında kabul edilen yasa, SSA’ya bir yıl içinde çalışamaz durumda olup, Maluliyet Sigortası ve Tamamlayıcı Güvence Gelirinden faydalanan kişilere mesleki rehabilitasyon, istihdam hizmetleri ve diğer destekleyici hizmetler veren bir program hayata geçirmesi görevini vermiştir. SSA bu kapsamda öncelikle bilgilendirme ağırlıklı bir program başlatmıştır. Ayrıca, faydalanmak için prim ödenmeyen medicare bölüm A’nın kapsamı, iş hayatına dönen malul kişileri de kapsayacak biçimde genişletilmiştir.

- Sosyal Güvenlik Komisyonu Kurulması (2001)

Birleşik Devletler Başkanı tarafından Amerikan sosyal güvenlik sistemi üzerine çalışmalar yapmak ve sistemin güçlendirilmesi için önerilerde bulunmak için her hangi siyasi bir partiyle ilişkisi bulunmayan 16 kişiden oluşan bir Sosyal Güvenlik Komisyonu kurulmuş ve çalışmalarına başlamıştır.

- Sosyal Güvenliğin Vatandaş Olmayan Belli Kişilerin Kapsama Alınması (2002)

Görme engelli ve özürlü çocuklar ile insan kaçakçılığı kurbanları vatandaş olup olmalarına bakılmaksızın Amerikan sosyal güvenlik sisteminin kapsamına alındı.

- “Ticket to Work” Programı - 2005

“Ticket to Work” Programının kapsamı, programdan yararlanan kişileri istihdam edenlere dönük bazı ilave vergi indirimlerini de kapsayacak biçimde genişletilmiştir.

- Sağlık Sigortacılığı Reformu - 2010

Amerikan sağlık sisteminde bir dönüm noktası olarak ifade edilen yasa, bizzat Amerikan Başkanı Barrack Obama’nın inşiyatifi ile Kongre’de devam eden 15 aylık tartışmaların neticesinde yasalaşmıştır. Medicare ve Medicaid programlarının ortaya çıkmasından bu yana geçen 40 yılı aşan süre içerisinde sağlık sigortacılığı alanında yapılan ilk köklü reformdur. Amerikan halkının önemli bir kısmını kapsam altına almayı amaçlayan yasa, aynı zamanda yükselen sağlık masraflarının azaltılmasını ve istikrarlı bir ortam yaratılmasını da amaçlamaktadır.

AVUSTRALYA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ¹³

Avustralya sosyal güvenlik sistemi, Avustralya Federal Hükümeti tarafından sunulan sosyal refah ödemeleri ekseninde şekillenmiştir. Avustralya İnsan Kaynakları Departmanı'na bağlı Centrelink adında bir kuruluş tarafından yürütülen yapı, Anglo-Sakson Beveridge modeline örnek teşkil etmekte olup, diğer Beveridge sistemlerinde olduğu gibi genel itibariyle vergilerle finanse edilmektedir. Sistem primlerle finanse edilmediğinden geneldir ve ikamet şartlarına bağlı olarak, sosyal güvenliğe yönelik edimler, herkese sunulmaktadır.

Avustralya sosyal güvenlik sistemi, karşılıklı yükümlülükler kavramı ekseninde, kişilerin medeni durumları ile ikametleri gibi unsurlarını da göz önünde bulundurarak, ihtiyaç sahiplerine gerektiğinde yardım etme sorumluluğu taşıyan bir yapıdadır. Sistemde, özellikle ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesi noktasında, gelir testi yöntemi ön plana çıkmakta ve bu yöntemde kişilerin gelirleri ile mal varlıkları dikkate alınmaktadır.

Avustralya sosyal güvenlik sisteminin vergilerle finanse edilen bir yapı arz etmesi, risklere karşı ayrı bir prim uygulamasının olmaması ve edimlerin genel olarak gelir testi baz alınarak sunulması dolayısıyla, yani kısacası bizim anladığımız manada bir sosyal sigortacılık sistemi olmaması dolayısıyla, çalışmada alt başlıklar,

¹³ Çalışma aşağıdaki kaynaklardan yararlanılarak derlenmiştir:
<http://www.ssa.gov/policy/docs/progdsc/ssptw/2010-2011/asia/australia.pdf>
<http://www.humanservices.gov.au/>
<http://www.humanservices.gov.au/customer/information/centrelink-website>
<http://australia.gov.au/topics/health-and-safety/health-services>
<http://www.oecd.org/finance/private-pensions/42565480.pdf>

sigorta kolları bazında değil de sosyal riskler bazında belirtilmiştir.

1. Yaşlılık

Avustralya’da yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için, yaş ve ikamet olmak üzere iki temel şartı sağlamak gerekmektedir. Şuan için yaş şartı doğum tarihine göre değişmekte ise de ortalama olarak kadınlarda 60, erkeklerde ise 65 yaşır. Ancak bu şartın, 2013’ten 2017’ye kadar olan dönemde hem kadınlar hem de erkekler için 65 yaşa çıkarılması planlanmaktadır. Ayrıca 2017 – 2023 arasında her iki yılda bir emeklilik yaşı 6 ay artırılarak, 2023 sonunda bu şartın 67 yaş olması tasarlanmaktadır.

İkinci şart olan ikamet şartına göre ise, kişi yaşlılık aylığı için başvurduğu anda Avustralya’da ikamet ediyor olma şartını sağlamış olmalıdır. Bir kişinin Avustralya’da ikamet şartını sağlayabilmesi için, bu kişinin Avustralya’da, Avustralya vatandaşı olarak veya sürekli ikamet vizesi sahibi olarak veya Yeni Zelanda vatandaşı olarak (bazı özel şartlar dahilinde) yaşaması gerekmektedir. Ayrıca, bunlara ek olarak kişinin en az on yıldır Avustralya’da ikamet etmesi gerekmektedir. Bahsi geçen 10 yıllık sürede kesintiler var ise, toplamda 10 yılı sağlamakla beraber, en az kesintisiz 5 yıl Avustralya’da ikamet etme şartı söz konusudur. Ancak bu 10 yıllık ikamet şartına ilişkin bir takım istisnalar da mevcuttur. Söz konusu istisnanın kapsamı ise; ikili veya uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri kapsamında bulunanlar, mülteciler ve daha önceden partner ödeneği, dul ödeneği veya dul B ödeneği alanlar ile yaşlılık aylığına başvurmadan hemen önceki iki yılda her ikisi de Avustralya’da ikamet etmekte olan eşlerden, kocası vefat eden kadın, olarak sıralanmaktadır.

Avustralya’da yaşlılık aylıkları, 20 Mart ve 20 Eylülde senede iki defa güncellenmekte olup, emeklilere iki haftada bir ödenmektedir. Son rakamlara göre yapılan azami ödemeler; yalnız bir kişi veya sağlık nedeniyle ayrılmış olan çiftlerden her biri için \$712, çift olunması durumunda ise kişi başı \$536,70’dır.¹⁴ Ayrıca söz konusu bu temel aylığa ek olarak, emeklilere, elektrik, su gibi temel gereksinimleri de dahil olmak üzere, genel yaşam harcamalarını desteklemek amacıyla yapılan ödemede mevcuttur. Destekleyici emekli aylığı olarak nitelendirilen bu ödemenin tutarı, yalnız bir kişi veya sağlık nedeniyle ayrılmış olan çiftlerden her biri için \$60,60; çift olunması durumunda ise toplamda \$91,40’dır. Destekleyici emekli aylığı da iki hafta da bir ödenmekte olup, temel aylıkla birlikte verilmektedir.

Avustralya’da yaşlılık aylığının belirlenmesinde gelir ve varlık testinin önemli bir yeri vardır. Kişiye bağlanacak yaşlılık aylığı yapılan bu testler neticesinde belirlenmektedir. Yasal olarak belirlenen gelir ve varlık eşiği aşıldığı oranda, kişiye bağlanacak aylık miktarında kesintiye gidilmektedir. Ayrıca sistemde, ekonomik olarak zor durumda olan ve gelir testi sonuçlarına göre yaşlılık aylığı alabilecek

¹⁴ Ödemenler Avusturya Doları üzerinden iki haftada bir yapılmaktadır.

durumdayken, sahip olduğu ancak kendisine gelir getirmeyen mal varlığı nedeniyle varlık testinden geçemeyen ve bu yüzden yaşlılık aylığı bağlanamayan kişilere yönelik özel bir uygulama mevcuttur. Bu durumda olan kişilere gelir desteği ödemesi yapılmaktadır.

Yukarıda anlatılanlara ek olarak Avustralya sosyal güvenlik sisteminde, yaşlılara yönelik olarak yapılan daha başka ödemeler ile kolaylık sağlayıcı düzenlemeler bulunmaktadır. Aşağıda bunlara kısaca yer verilecektir:

Emeklilik Yaşına Ulaşmışlara Çalışma Teşviki: Uygulama, emeklilik yaşına ulaşmış olmasına rağmen halen çalışmakta olanlara yönelik götürü oranda bir teşvik sunmaktadır. Ancak şu anda bu uygulama, 20 Eylül 2009'dan sonra emeklilik yaşına ulaşmış olanlara kapalıdır. Bu teşvike hak kazanabilmek için kişinin, emeklilik yaşına ulaşmış olması ve yaşlılık aylığına hak kazanabilecek durumda olması gerekmektedir. Ayrıca söz konusu uygulamadan faydalanabilmek için "iş testi" kurallarını karşılamış olması ve teşvikten faydalanabilmek için başvurmuş olması gerekmektedir. Kişinin iş testinden geçebilmesi için haftalık ortalama 20 saatten 48 hafta yani toplamda yıllık 960 saat çalışmış olması gerekmektedir. Ancak özellikle sezonluk işler olmak üzere bu kuralın istisnaları da mevcuttur.

Çalışma teşviki uygulamasında, kişiye verilen edim, kişinin hak kazanabilecek durumda olduğu yaşlılık aylığına, teşvik uygulamasından kaç sene için faydalanacağına (1-5) ve yalnız veya eşi olması durumuna göre değişmektedir.

Yaşlılar Sağlık Kartı: Kişiler, ikamet ve yaş şartlarını karşıladıkları takdirde bu karta sahip olabilmektedirler. İkamet şartına göre, kişi, Avustralya vatandaşı veya sürekli oturma vizesi sahibi veya özel kategori vize sahibi (Yeni Zelanda pasaportuyla Avustralya'ya gelme) olmalıdır. Avustralya'da sosyal güvenlik hizmetlerinden kapsamlı bir şekilde yararlanmak için gerekli olan ve Avustralya'ya yeni yerleşenler için temel ikamet kuralı olan en az 104 haftalık ikamet şartı, sağlık kartı uygulamasında da geçerlidir. Yaş şartı ise emeklilik yaşıyla aynıdır. Ayrıca bunların yanında kişinin gelir desteği almıyor olması da gerekmektedir. Bunun yanında, kişinin vergilendirilebilir geliri üzerinden gelir testi yapılmaktadır.

Yaşlılar sağlık kartı kişiye, ilaç yardımları programı kapsamında reçete edilen ilaçları indirimli alma, Avustralya Hükümetince finanse edilen sağlık hizmetlerinden faydalanma, demiryolu hizmetlerinde bazı ayrıcalıklardan yararlanma, devlet, yerel idareler veya bazı durumlarda özel sektöre sunulan farklı imtiyazlardan yararlanma gibi haklar sağlamaktadır.

Yaşlılık Desteği: Yaşlılık desteği, ihtiyaç sahibi yaşlılık sağlık kartı sahiplerine

verilen ve kişilerin enerji, telefon, motorlu taşıt kaydı gibi düzenli ödemelerine yardım sağlayan bir destektir. Kişinin bu destekten yararlanabilmesi için Centrelink'e başvurup banka hesap numarasını vermesi gerekmektedir. Ayrıca bu haktan senede geçici olarak 13 haftadan fazla süreyle yurt dışında bulunanlar yararlanamamaktadır. Bu hak kapsamında sağlanan yardım, senelik, yalnız yaşayan bir kişi veya sağlık nedeniyle ayrılmış olan çiftlerden her biri için \$845; çift olunması durumunda ise toplamda \$1274'dir.

Bakıcı Ödemeleri: Avustralya'da bakıma muhtaç yaşlı kişilere bakanlara yönelik iki tür ödeme mevcuttur. Bunlardan ilkinin adı, "bakıcı ödemesi" olup, yaşlı kişiye bakmasından dolayı ücret karşılığı düzenli bir işte çalışmayanlara yapılan ödemedir. Bu ödeme iki hafta bir ödenmekte olup, yalnız bir kişi veya sağlık nedeniyle ayrılmış olan çiftlerden her biri için \$712, çift olunması durumunda ise kişi başı \$536,70'dır. İkinci ödeme ise, "bakıcı ödeneği" olup, günlük olarak ilave bakım ve dikkat gerektiren yaşlılara bakan aile bireyine veya bakıcıya, iki haftalık \$114 olarak yapılan ödemedir. Bu her iki ödemede de ikamet koşulu mevcuttur. Ancak bakıcı ödemesi için bakım alan yaşlının başka bir gelir desteği almamasının yanında yaşlılık aylığı da almaması gerekmektedir. Ayrıca bakıcı ödemesinde, bakım alan kişiye gelir ve varlık testide yapılmaktadır. Bakıcı ödemesinde mevcut olan bu şartlar, bakıcı ödeneği için söz konusu değildir.

Kira Desteği: Centrelink'ten yardım veya yaşlılık aylığı almakta olup, kirada oturanlara yapılan finansal yardımdır. Yapılan ödeme kişinin medeni durumuna, bakmakla yükümlü çocuğu olup olmamasına ve kiralanan konutun durumuna göre değişmektedir. Emekli köylerinde oturanlar için özel kurallar mevcuttur.

Uzak Alan Ödeneği: Centrelink'ten yardım veya yaşlılık aylığı almakta olup, uzak alanda yaşayanlara yapılan finansal yardımdır. Bu yardıma hak kazanabilmek için, uzak alan olarak tanımlanan bölge "Vergi Alanı A" ve "Özel Alan B" olarak sınıflandırılmaktadır. "Vergi Alanı B" ve "Özel Alan A"nın belli kısımlarında oturanlar bu ödenekten faydalanamamaktadır. Uzak alan ödeneği, yalnız kişi için \$18.20, çiftlerden her biri için \$15.60'dır. Ayrıca bakmakla yükümlü olan her bir çocuk için ek olarak \$7.30 verilmektedir. Bu ödenek vergiye tabi olmamakla birlikte, ödeneye hak kazanabilmek için gelir veya varlık testi yapılmamaktadır.

Emekli İmtiyaz Kartı: Yaşlılık aylığı almakta olanlarda dahil olmak üzere, bazı nitelikteki sosyal yardımları almakta olanlara verilebilen bu imtiyaz kartı, kişiye sağlık hizmetlerine yönelik imtiyazlar sağlamakla birlikte, bazı durumlarda ulusal veya bölgesel düzeyde mal ve hizmetlerin alımında indirimler sağlamaktadır.

Avustralya'da mesleki emeklilik uygulaması ise 1992'den beri zorunlu kılınmıştır. Prim esasına dayanan bir yapı arz eden mesleki emeklilik fonuna, çalışan

kişinin prim ödemesi zorunludur.

Avustralya’da çeşitli mesleki emeklilik fonları mevcuttur. Bunlardan biri işverenin sadece kendi çalışanları için oluşturduğu emeklilik fonudur. İşveren tarafından fonlanan bu tip fonlar, şirket bünyesi dışındaki işçilere kapalıdır. Bir diğeri ise endüstri eksenli emeklilik fonudur. Bu tip fonlar söz konusu endüstride çalışan tüm işçilere açıktır. Bunun dışında kamuda çalışanlar için oluşturulmuş emeklilik fonu mevcuttur. Ayrıca sistemde, finansal hizmet sunucuları tarafından halka ve işverenlere arz edilen perakende fonlarda mevcuttur. Tüm bunlara ek olarak, her biri fonun mütevellisi olan ve üye sayısının beşten az olduğu küçük mesleki fonları da mevcuttur. 2005 yılından itibaren bir çok kişiye, mesleki emeklilik fonunu ve yatırımlarını seçme imkanı tanınmıştır.

Kapsam: 17 ve 70 yaş arası olup, ayda \$450’den fazla kazanan hizmet akdine tabi çalışanların tamamı zorunlu mesleki emeklilik fonuna tabidir. Bağımsız çalışanlarda gönüllülük esasına dayalı olarak sisteme dahil olabilmektedir.

Primler: Brüt ücretin %9’u tutarında olan prim, sadece işveren tarafından ödenmekte olup, işçi istediği takdirde ek olarak gönüllü prim ödeyebilmektedir. Primin hesaplanmasında çeyrek dönemdeki gelir üzerinden toplamda \$30.560’lık (yaklaşık olarak endeks gelirin 2.5 katı) üst limit söz konusudur. Yani çeyrek dönemlik gelir bu rakamı geçse dahi, %9’luk prim kesintisi, \$30.560 üzerinden yapılmaktadır. Ayrıca birde toplam ödenen primler için, yıllık tavan uygulaması mevcuttur. Buna göre, yıllık tavan, 50 yaş altı işçiler için \$50.000; 50 yaş üzeri işçiler için ise \$100.000’dir.

Hükümet ise çalışanları için ödediği primlerde %1.5’lik ek prim ödemesi yapmaktadır. Bu ek ödeme her bir çalışan için yıllık azami \$1.000’dir. Yıllık olarak \$58.980’den az alan her bir çalışan için yapılan bu ek prim ödemesi, yıllık kazancı \$28.980’in üstü için her bir dolar için \$0.05 kesinti yapılmak suretiyle uygulanmaktadır. Bu kazanç limitleri ortalama ücrete paralel olarak artırılmaktadır.

Yardımlar: Şu anda sistemde tanımlanmış yardım esasına dayanan fonlar olmakla beraber, çoğu fon tanımlanmış prim esasına dayanan mesleki emeklilik planlarıdır. Yardımlar tam olarak finanse edilmekte ve taşınabilmektedir. Ödemeler kişi 55 yaşına ulaştığında (2025’ten itibaren 60 yaşa yükseltilmesi tasarlanmaktadır) götürü veya yıllık olarak yapılmaktadır.

Harç: Primler üzerinden %6,5 oranında harç alınmaktadır. Bu kapsamda en fazla kesintiyi perakende fonlar yapmaktadır.

Vergilendirme: Belli limitler altında işverenlerin ödemiş olduğu primler vergiden düşülebilmektedir. Ayrıca işçi gönüllü olarak prim ödediği takdirde, belli

limitler dahilinde vergi konusunda imtiyaz elde edebilmektedir. Yine belli limitler dahilinde emekli ödemeleri de imtiyazlı vergi oranına tabidir.

2. Hastalık

Hastalık ödeneği, hastalık veya incinme gibi nedenlerle geçici olarak çalışamayacak durumda olan hizmet akdine tabi çalışanlar ile bağımsız çalışanlara, çalışmadıkları kısa dönem için ödeme yapılması imkanı sunmaktadır. Bazı durumlarda tam zamanlı öğrencilerde hastalık ödeneği alabilmektedir.

Kişinin hastalık ödeneğine hak kazanabilmesi için 22 yaş ve üzerinde olup iş sahibi olması ve emeklilik yaşının altında olup, Avustralya’da ikamet etmesi gerekmektedir. İkamet şartına göre, kişinin Avustralya’ya yeni gelenler için bekleme süresi olan iki yılı karşılıklı olması gerekmektedir. Ayrıca belli kriterleri karşılayan tam zamanlı öğrencilerin, Avustralya yerlileri (Aborjinler) için 22 yaş üzeri olma, Avustralyalılar içinse 25 yaş üzeri olması şarttır. Bu öğrenciler genellikle çıraklık eğitimi döneminde bu ödenekten faydalanabilmektedirler. Tüm bunlara ek olarak ayrıca kişinin, gelir ve varlık testini geçmiş olması gerekmektedir. Kişi hastalık ödeneğini alabilmek için doktor raporunu Centrelink’e iletmektedir.

Her yıl 20 Mart ve 20 Eylülde güncellenen hastalık ödeneğine göre, 22 yaş ve üzeri, yalnız ve çocuksuz kişiye 2 haftalık azami \$492.60; 22 yaş ve üzeri, yalnız ve çocuklu kişiye 2 haftalık azami \$533; 60 yaş ve üzeri, yalnız olup, dokuz haftadır bu ödeneği almakta olanlara, bu süreden sonra 2 haftalık azami \$533; evli veya partneri olup, emeklilik yaşının altında olanlardan her birine 2 haftalık azami \$444.70 ödenmektedir.

Ayrıca, hastalık ödeneğinden yararlanan bir kişiye ilaç ödeneği de sağlanmaktadır. İlaç ödeneği kişiye, doktor tarafından reçete edilmiş ilaçları almasında maddi destek sağlamaktadır. Kişi, ilaç ödeneği kapsamında iki haftada bir \$6,20 dolar yardım alınmaktadır.

3. İş Kazası ve Meslek Hastalığı

Avustralya’da işçi tazminatları ile iş sağlığı ve güvenliği konularında yetkili kılınan, “Güvenlik, Rehabilitasyon ve Tazminat Komisyonu”, aynı zamanda iş kazası ve meslek hastalığına yönelik düzenleyici işlemleri yürütmekle de görevli olan yasal organdır. Komisyon, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili düzenleyici ve denetleyici yapıya sahip üst kurul niteliğindedir. Bu noktada iş kazası ve meslek hastalığına ilişkin primlerin düzenlenmesini ve denetlenmesini de üstlenmiştir. Komisyon ayrıca, sigorta şirketlerine, bireysel sigortacılık için lisans da vermektedir.

Avustralya’da, iş kazası ve meslek hastalığı sigortası yürüten idari yapının

ismi, “Comcare”dır. Comcare, işçiler, işverenler ve sendikalarla işbirliği halinde sistemin yürütülmesinden sorumludur. İş kazası ve meslek hastalığı primlerini Comcare toplamaktadır. Avustralya’da iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hizmet akdine tabi tüm çalışanları kapsamakla beraber gönüllülük esasına dayalı olarak bağımsız çalışanlara da uygulanabilmektedir. Risk derecesine göre değerlendirilerek hesaplanan primler, sadece işveren tarafından ödenmektedir. Bağımsız çalışanlar isteğe bağlı sigorta yaptırdığı takdirde primleri kendileri ödemektedirler. Devlet ise, kendi bünyesinde istihdam ettikleri için sigorta primlerini yatırmaktadır.

İş kazası ve meslek hastalığı sigortasından edim elde edebilmek için asgari bekleme süresi gibi bir şart mevcut değildir. Geçici işgöremezlik ödeneği, eyaletlere veya bölgelere göre değişebilse de genellikle işgöremezlik öncesi kazancın en az %95’i 13 hafta süresince ödenmektedir. 13 haftalık süreyi aşan durumlarda ise ödenen oran düşmektedir. Sürekli işgöremezlik ödeneği ise tamamen malul olunması durumunda veya kısmi malullük durumunda ödenebilmektedir. Kısmi malullükte yapılan ödemeler, kazanç kaybına göre belli limitler dahilinde belirlenmekte olup, spesifik sakatlanmalar için götürü ödemeler yapılabilmektedir.

4. İşsizlik

Avustralya’da işsizlik riskine karşı kişilerin korunmasını hedefleyen program, Centrelink tarafından yürütülmekte olup, vergilerle finanse edilmektedir. İşsizlik riskine yönelik edimler, belli şartlarda olanlar kişilere göre sınıflandırılmış olup, tüm edimlerde gelir testi söz konusudur. İşsizlik riskine yönelik sunulan programlar aşağıda sıralanmıştır:

Genç Ödeneği: Bu ödenek, 16 – 24 yaş arasında olanlara verilebilmekle beraber, bu yaş sınırın kişinin durumuna göre değişmektedir. Örneğin, tam zamanlı öğrenciler için yaş aralığı 18 – 24 iken (16-17 yaşındaki evinden uzakta olan öğrencilerde alabilmektedir), tam zamanlı çıraklık eğitiminde olanlar için yaş aralığı 16 – 24’tür. Ayrıca işsiz olup, iş aramakta olanlar için yaş aralığı 16 – 21’dir.

Genç ödeneğinde, ikamet ve gelir testi şartları bulunmaktadır. Gelir testi başvuran kişinin bağımsız veya bağımlı olmasına göre değişebilmektedir. Burada bağımsız veya bağımlı durumundan kasıt kişinin ailesi ile olan ilişkisini ifade etmektedir. Ailesinden bir destek almayan kişi, bağımsız olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca evli olanlar ile çocuğu olanlarda bağımsız kategorisine girmektedir. Gençlik ödeneği ödemeleri iki haftada bir yapılmakta olup, kişinin durumuna göre \$220,40 ila \$663,70 arasında değişmektedir.

Yeni Başlangıç Ödeneği: Bu ödenek, iş aramakta olanlara mali destek sağlamakta olup, iş bulmayı kolaylaştırmak amacıyla alınan eğitim ve staj gibi

imkanlarını desteklemektedir. Bu ödeneye hak kazanabilmek için başvuruda bulunan kişinin; 22 yaş üzeri, emeklilik yaşının altında olup, ücretli iş arıyor olması ve istihdam planı ile faaliyet testine girmeye hazır olması gerekmektedir. Burada bahsi geçen istihdam planı, karşılıklı olarak üzerinde anlaşılacak hususları belirten ve bu noktada, iş bulma konusunda yapılması planlanan aktivitelerin yer aldığı ve kişinin imzaladığı belgedir. Faaliyet testi ise, kişinin meziyetlerini belirlemeyi amaçlayan bir testtir. Kişi bu testten geçerek, mevcut durumunu öğrenmektedir. Testin sonucunda kişinin durumuna göre, işe başvurması veya eğitim/staj alması veya kısmi süreli çalışması gibi tavsiyelerde bulunulmakta ve buna yönelik planlama yapılmaktadır. Yeni başlangıç ödeneği de iki haftada bir yapılmakta olup, kişinin durumuna göre \$492,60 ila \$663,70 arasında değişmektedir.

Çocuk Yetiştirme Parası: Bu ödeme, çocuk yetiştiren ebeveyn veya vasiye gelir desteği sağlamaktadır. Bu ödeme iki durumda verilmektedir. Bunlardan ilki, sekiz yaşın altında çocuğu olup bunu yalnız yetiştiren ana, baba veya vasiye; ikincisi ise, altı yaşın altında çocuğu olup bunu yetiştiren çiftlerden birinedir. Kişinin bu ödemeyi alabilmesi için bazı aktivitelere katılması gerekmektedir. Bu aktiviteler; işe başvurma, kurs veya eğitim alma, kısmi zamanlı olarak çalışma olarak sıralanmaktadır. Bu kapsamda yapılan ödemeler kişinin durumuna göre değişmekte olup, iki haftada bir ödenmekte ve \$444,70 ila \$663,70 arasında değişmektedir.

5. Aile Yardımları

Avustralya sosyal güvenlik sisteminin temel özelliği olan vergilerle finansman ilkesi aile yardımları içinde geçerli olup, bu kapsamda yapılan çeşitli ödemeler vergilerle finanse edilmektedir. Avustralya’da aile yardımları başlığı altında sıralanan yardımlar aşağıda yer almaktadır:

Aile Yardımı A: Çocuk yetiştirmenin maliyetlerine yardım amacı taşıyan aile yardımı, Avustralya’da A ve B olarak ikiye ayrılmaktadır. Aile yardımı A, gelir testine bağlı olarak her bir çocuk için ödenmektedir. Bu yardıma kişinin hak kazanabilmesi için, çocuğun 21 yaşın altında olması ve kişinin çocuğun bakımının en az %35’ini üstlenmiş olması ve gelir testini karşılamış olması gerekmektedir. Yaş şartı tam zamanlı öğrenciler için 24 yaşa kadar çıkabilmektedir. Bu kapsamda yapılan ödemelerde iki haftada bir yapılmakta olup, çocuğun yaşına ve eğitimine devam edip etmediğine göre \$54,32 ila \$220,64 arasında değişmektedir.

Aile Yardımı B: 16 yaşından (okuyorsa 18) küçük çocuklar için yapılan bu yardım içinde, çocuğun bakımının en az %35’ini üstlenmiş olma şartı bulunmaktadır. Ayrıca yine bu yardım içinde gelir testinden geçmiş olma şartı aranmaktadır. Aile yardımı B’yi anne ve babanın dışında; vasi, çocuğun bakımını üstlenen kişi, büyükbaba veya büyükannede alabilmektedir. Bu kapsamda yapılan ödeme, 5 yaşın

altındaki çocuk için iki haftalık azami \$144,34; 5 -18 yaş arasındaki çocuk için iki haftalık azami \$100,66'dır.

Geniş Aile Desteği: Aile yardımı A'nın bir parçası olarak 3 ve üzeri çocuğu olan kişilere ödenmektedir. İkinci çocuktan sonraki her bir çocuk için iki haftalık olmak üzere \$11,06'dır.

Çoğul Doğum Ödeneği: Aile yardımı A'nın bir parçası olarak, aynı anda üç ve üzeri çoğul doğumda verilmektedir. Çocuklar 16 yaşına ulaşana kadar verilir. Eğer çocukların hepsi tam zamanlı öğrenci ise, 18 yaşına kadar ödenmektedir. Bu ödenekte iki haftada bir verilmekte olup, üçüzler için \$140,84; dördüz ve üzeri için \$177,24'dır.

Öksüz – Yetim Aylığı: Hem anne hem babası ölmüş veya kaybolmuş; anne veya babadan biri sağ olsa da hapisanede veya psikiyatrik klinikte veya nerede olduğu belli olmayan; sığınmacı olup, anne babası Avustralya dışında olan veya nerede olduğu bilinmeyen veya bulunamayan çocuk için verilmektedir. Bu aylığı, 16 yaşından (tam zamanlı okuyorsa 21) küçük olan çocuklar için, çocuğun bakımının en az %35'ini üstlenmiş kişi alabilmektedir. Ayrıca bu aylığı alacak kişinin ikamet koşulunu sağlaması gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan ödeme, iki haftalık \$57,20 olup, gelir veya varlık testi söz konusu değildir.

Bebek Yardımı: Yeni doğan veya evlat edinilen çocuğun maliyetlerine yardım amacıyla verilen bu yardım, iki haftada bir ödenmek koşuluyla kesintisiz 13 kez verilmektedir. Bu yardımın, her ne kadar yeni doğan bebek için verilmesi öngörülmüşse de ölü doğan veya doğduktan bir süre sonra ölen çocuklar içinde verilebilmektedir. Evlat edinme durumunda ise eğer çocuk 16 yaşını aşmamış ise talep edilebilmektedir. Bebek yardımı için gelir testi söz konusudur. Gelir testinde baz alınan gelir, çocuğun doğumundan sonraki altı ayda elde edilen gelirdir. Bunlara ek olarak birde ikamet şartı bulunmaktadır. Bu kapsamda yapılan yardımın toplamı \$5.000'dir. Bu rakam iki haftada bir ödenen 13 taksitte verilmektedir. İlk taksit \$846,20; diğer taksitler ise \$346,15'dir.

Doğum İzni Ödemesi: Çalışıyor olup, yeni çocuğu olan veya evlat edinen ebeveynlere 18 haftalık gelir desteği sağlayan bir ödemedir. Çalışan ebeveynler için hükümetçe finanse edilmektedir. Kişi bu ödemeye hak kazandığında 18 hafta boyunca asgari ücrete eşdeğer yardım almaktadır. Aynı çocuk için hem bebek yardımı hem doğum izni ödemesi alınması söz konusu değildir. Aile bu iki yardımdan sadece birini seçebilmektedir. Bu yardımı eşlerden sadece biri alabilmekte olup, genellikle annelere verilmektedir. Çocuğun doğumundan sonra doğum izni süresince kişinin çalışmaması gerekmektedir. Ayrıca birde kişinin "ücretli doğum izni iş testini" karşılamış olması gerekmektedir. Kişinin iş testini karşılayabilmesi için, doğumdan

veya evlat edinmeden önceki 13 ayda en az 10 ay çalışmış olması ve bu 10 ayda da en az 330 saat çalışmasının bulunması gerekmektedir. Ayrıca bu 10 aylık periyotta, herhangi iki ardışık iş günü arasında 8 haftadan fazla boşluk bulunmamalıdır. Burada iş gününden kasıt, en az bir saat çalışılmış olan gündür. Bu kapsamda yapılan yardımdan, kısmi süreli çalışanlar, sezonluk işçiler, bağımsız çalışanlar, aile işçileri (çiftçiler), birden fazla işte çalışanlar, işini yeni değiştirenlerde yararlanabilmektedir.

Analık Aşısı Ödeneği: Aşısı tam olan çocuklar için yapılan bir yardımdır. Çocuk 18-24 aylık ve 4-5 yaş arasındayken iki taksitte ödenir. Her taksit \$125,50'dır.

Çocuk Bakım Yardımı: Çocuk bakım yardımı, çocuğun günlük bakımını, okul saatleri dışındaki bakımını, tatil bakımını, okul öncesi bakımını ve ana okulu bakım maliyetlerini karşılamak amacıyla yapılan bir yardımdır. Söz konusu bakım büyük anne, büyük baba, akraba, arkadaş veya dadi tarafından karşılanabilir. Bu yardıma hak kazanabilmek için, kişinin bu bakım hizmetini kayıtlı ve onaylı bir kuruluştan alması gerekmektedir. Ayrıca bakım masraflarından sorumlu olması ve çocuğun aşılarının tam olması gerekir. İkamet ve gelir testi şartı bu yardım içinde söz konusudur. Bu kapsamda yapılan yardım, aile gelirine, bakmakla yükümlü olunan çocuk sayısına, çocuğun yaşına, bakımın miktarına ve tipine göre değişmektedir.

Çocuk Bakım Ek Yardımı: Çocuk bakım yardımına ek olarak yapılan bir yardımdır. Onaylı çocuk bakım hizmeti alıp, aynı zamanda çocuk yardımı almaya hak kazanan kişi, “iş, eğitim ve öğrenim” testlerini karşıladığı takdirde bu yardıma hak kazanmaktadır. Bu yardım kapsamında kişi, bakım için cepten ödediği giderlerin %50'sini alabilmektedir. Şuanda yıllık olarak alınabilecek azami yardım, çocuk başına \$7,500'dır.

6. Avustralya Sosyal Güvenlik Reformları

- Çocuklar İçin Okul Yardımı (2012)

Hükümetin, okumakta olan çocuklar için önceleri vergi iadesi şeklinde gerçekleşen yardımları yerine yaklaşık 2,2 milyon çocuğu kapsayan “schoolkids bonus” adında bir dolaysız bir yardım programı öngörülmüştür. Bu yardımla, çocukların okul masraflarının karşılanması amaçlanmış olup, uygulamanın 2013'te yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.

- Sağlık Alanında Yeni Bir Düzenleme (2012)

2011'de yapılan Ulusal Sağlık Reformu Anlaşması ile bakım ve sağlık hizmetlerine erişimin, hizmette etkinliğin ve birtakım fayda maliyet analizleri yapılmak suretiyle sağlık yönetiminde şeffaflığın artırılması hedeflenmiştir.

Buna doğrultuda, Hükümet hastanelere yönelik kamu harcamalarını 1 Temmuz

2014 itibariyle %45, 1 Temmuz 2017 tarihinde ise %50 artıracaktır. Ayrıca hastane yönetimi fonları tek bir havuzda toplanıp, yerel merkezlere buradan dağıtılacaktır. 16,4 milyar Avustralya Dolarının sisteme aktarılması öngörülmektedir.

Ulusal Sağlık Sistemi artık sadece hastane bakımlarına odaklanmayıp, önceliği sağlık bakım hizmeti olan yerel servis sağlayıcılarına da yönelecektir.

Düzenlemede ayrıca yaşlılar için özel sağlık hizmetlerine erişim noktaları oluşturulması suretiyle hastalara ve ailelerine kolaylıklar sunulmuştur.

Söz konusu reformla, finansman teknikleri ile yeni talepler ve risk faktörlerinde, yenilikçi bir bakış açısı yakalanmak istemektedir.

- Emeklilik Yaşı Gelmiş Olanlara Daha Fazla Çalışma Teşviki (2011)

Emeklilik yaşına gelmiş ve emeklilik için gerekli şartları sağlamış kişilerin işgücüne katılım oranını artırmak için böyle bir düzenlemeye gidilmiştir. Düzenleme ile iki haftalık gelirinin ilk 250 Avustralya Doları gelir testinde hesaba katılmamaktadır. Yani böylece, emekli olduktan sonra bir işte çalışan kişinin emekli aylığı için gelir testine tabi olduğu durumda, bu işten elde ettiği gelirin 250 Avustralya Doları gelir testinde dikkate alınmamaktadır. Bu teşvikten, serbest meslek sahipleri yararlanmamaktadır.

- Zorunlu Mesleki Emeklilik Sisteminde Değişiklikler (2010)

2013 yılından itibaren, işverenin hizmet akdine tabi çalışan için ödediği prim yüzdesi ödenen maaşın %9'dan %12'ye kademeli olarak çıkarılmıştır. Buna göre şu an 30 yaşındaki bir işçinin emekli olana kadar sistemde ek 108,000 Avustralya Doları olacaktır.

Bir diğer düzenleme ise, işverenin çalışanı için ödemesi gereken prim süresinin, işçi 75 yaşına gelene dek zorunlu tutulmasıdır. 33,000 kişinin bu düzenlemeden yararlanması beklenmektedir. Son olarak, gelir düzeyi belirli bir seviyenin altındaki yaklaşık 3,5 milyon işçiye prim ödeme kolaylığı sağlanmıştır.

- Emekli Aylığı Reformu (2009)

“Güvenli ve Sürdürülebilir Emekli Aylığı Reformu” adı altında geleceğe yönelik gerekli tedbirleri almak üzere bir düzenleme yapılmıştır. Nüfus tahminlerine göre, Avustralya’da 2047 yılı için aktif pasif oranı 5’ten 2,4’e düşecektir ve yaşlı nüfus oranı bugünle kıyaslandığında %13’ten % 25’e çıkacaktır. Dolayısıyla, emeklilik yaşı, 2017 yılı itibariyle altı ayda bir aşamalı olarak 65’ten 67’ye çıkarılmıştır. Bundan başka, yalnız yaşayan emeklilerin maaşları artırılmış, ihtiyacı olanları daha net tespit edebilmek için gelir testi revize edilmiştir.

- Aile Yardımları Reformu (2002)

“Aile Yardımı A” ve “Aile Yardımı B” bu reform ile gerçekleşmiştir. Böylece, farklı başlıklardan oluşan aynı tip yardımlar, iki başlıkta toplanmıştır. Daha önce üç farklı idare tarafından yürütülen yardımlar, Aile Desteği Ofisi tarafından yürütülmeye başlamıştır.

- Refah Reformu (2001)

Refah sisteminin elden geçirilmesine yönelik olarak 2000 yılında hazırlanan rapor doğrultusunda, sistemin; kişi eksenli hizmet sunan bir yapıya büründürülmesi ve bu doğrultuda kişi ihtiyaçları ve şartlarını göz önünde bulundurarak, kolaylaştırılmış gelir desteği yapısına sahip bir hal alması planlanmıştır. Ayrıca, sosyal işbirliği ve karşılıklı yükümlülükler ile katılımı sağlamak ve cesaretlendirilmek adına teşvikler ve yardımlara yer verilmesi tasarlanmıştır.

GÜNEY AFRIKA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ SİGORTA KOLLARI

1. Yaşlılık, Malullük ve Ölüm Aylığı

Bu program 2004 yılında çıkarılan kanun ile sosyal yardım sistemi şeklinde düzenlenmiştir.

Kişi Bakımından Kapsam: Güney Afrika'da sosyal güvenlik kapsamı; Güney Afrika vatandaşları, Güney Afrika'da devamlı ikamet edenler ya da yalnız malullük ile ilgili yardımları alabilecek olan malul mülteciler ile sınırlı tutulmuştur. Devlete ait tesislerde kalmakta olan ya da bakımı yapılan kişiler kapsam dışında tutulmuştur. Kamu sektörü çalışanları için ayrı bir sistem mevcuttur.

Finansman Yöntemi: Sigortalının, kendi hesabına çalışanların ya da işverenlerin hiçbir şekilde finansal katkısı bulunmamaktadır. Tüm finansal katkı devlet tarafından yapılmaktadır. Devlet aynı zamanda hastalık ve analık başlığı altında bulunan medikal yardımlara da finansal katkı sağlamaktadır.

Gerekli Koşullar: Yaşlılık aylığı gelir testine bağlı olarak 60 yaş ve üstü Güney Afrika'da devamlı ikamet etmekte olan kişiler için verilmektedir. Bu aylığa hak kazanabilmek için tek bir kişinin yıllık gelirinin 31.296 Rand'dan¹⁵ az olması, iki kişi için yıllık gelirin 62.592 Rand'den az olması ve aynı şekilde tek kişinin mal varlığının 518.400 Rand'ı, iki kişinin mal varlığının ise 1.036.800 Rand'ı geçmemesi gerekmektedir.

¹⁵ Döviz kuru: US \$ 1.00 = 7.07 Rand.

Yaşlılık yardımı alan kişi eğer günlük işlevleri gerçekleştirmek için başkalarının sürekli yardımına ihtiyaç duyuyorsa kişiye sürekli bakım yardımı ödenmektedir. Kişiler yalnızca bir yardım türünden yararlanma hakkına sahiptir.

Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı ya da Kore Savaşı gazilerine; 60 yaş üstü ya da malul olmaları ve Güney Afrika vatandaşı ya da devamlı ikamet eden kişi olması şartları ile gelir testine tabi tutularak gazilik ödeneği verilmektedir. Gazilik ödeneği alan kişi eğer günlük işlevleri gerçekleştirmek için başkalarının sürekli yardımına ihtiyaç duyuyorsa kişiye sürekli bakım yardımı ödenmektedir. Kişiler yalnızca bir yardım türünden yararlanma hakkına sahiptir.

Geçici iş göremezlik ödeneği Güney Afrika vatandaşlarına, Güney Afrika'da devamlı ikamet edenlere ya da 18 ile 59 yaş arasındaki mültecilere, altı aydan fazla süredir kendi bakımını sağlamaya yeterli kapasiteye sahip olmayan kişilere verilmektedir. Bu kişinin söz konusu durumu ile ilgili sağlık değerlendirme raporuna sahip olması gerekmektedir. Malullük ödeneğinin devamlı olarak kabul edilebilmesi için kişinin 12 aydan fazla süredir malul olması gerekmektedir. Malullük ödeneği için gelir testi uygulaması söz konusudur. Malullük yardımı alan kişi eğer günlük işlevleri gerçekleştirmek için başkalarının sürekli yardımına ihtiyaç duyuyorsa sürekli bakım yardımı da ödenmektedir. Kişiler yalnızca bir yardım türünden yararlanma hakkına sahiptir.

2. Hastalık ve Analık Yardımları

Bu programda yalnızca medikal yardımlar sosyal yardım sistemi başlığı altında düzenlenmiştir. Bunun haricinde hastalık ve analık nakit yardımları 2001 işsizlik sigortası yasasında düzenlenmiştir.

Kişi Bakımından Kapsam: Hastalık ve analık yardımlarından; ayda 24 saatten fazla çalışan sigortalı işçi, işsiz ve düzenli ücretinin %33,2'ünden fazlası azalmamış olan işçi yararlanabilmektedir. Devletten aylık yardım alanlar ve iş kazası meslek hastalığı fonundan yardım alanlar ya da işsizlik yardımı alanlar kapsam dışında tutulmuştur. Medikal yardımlar kapsamına ise yaşlı sigortalılar ve malul sigortalılar dahil edilmiştir.

Finansman Yöntemi: Hastalık ve analık nakit yardımları için finansman yöntemi işsizlik sigortası fonunun altında yer almaktadır. Medikal yardımların finansmanı ise yaşlılık, malullük ve geride kalanlar aylıkları fonunun altında yer almaktadır.

Gerekli Koşullar: Sigortalının hastalık nakit yardımı alabilmesi için iş göremezliğin başlamasından önceki son 52 haftada en az 13 haftalık sigorta ödemesinin bulunması gerekmektedir. Analık nakit yardımına hak kazanabilmek

için sigortalının bebeğinin doğumunun gerçekleşeceği beklenen tarihten önceki son 52 haftada en az 13 haftalık sigorta ödemesinin bulunması gerekmektedir (eğer evlat edinme durumu söz konusu ise bu süre evlat edinme tarihinden önce aranmaktadır).

Hastalık yardımı sigortalının haftalık kazancının %45'i oranında ve dört ile altı haftalık bekleme süresinden sonra 26 hafta boyunca ödenmektedir. Analık yardımı sigortalının haftalık kazancının %45'i oranında ve 17 haftalık toplam kazancı miktarında (düşük ya da ölü doğum olması durumlarında altı hafta) ödenmektedir. Yardım, beklenen doğumun 18 hafta öncesinden sekiz hafta sonrasına kadar yapılabilir. Bütün yaşlı ve engelli sigortalılar ile onların bakmakla yükümlü olduğu kişilerin finanse edilen medikal tedavileri il hastanelerinde yapılmaktadır. Hastanede yatış ve ilaç masrafları yardım kapsamında bulunmaktadır.

3. Aile Yardımları ve Çocuk Bakım Yardımları

Bu yardım 2004 yılında çıkarılan sosyal yardımlar ile ilgili kanun ile sosyal yardım sistemi şeklinde düzenlenmiştir.

Kişi Bakımından Kapsam: 18 yaşından küçük çocuğa sahip olan düşük gelir sahibi kişiler kapsam dahilindedir. Devlet tesislerinde bakımı yapılan kişiler kapsam dışındadır.

Finansman Yöntemi: Finansmanın tamamı devlet tarafından karşılanmaktadır.

Gerekli Koşullar: Başvuru zamanında Güney Afrika vatandaşı olan, Güney Afrika'da devamlı ikameti bulunan ya da Güney Afrika'ya mülteci olarak gelen mahkeme kararı ile evlatlık edinen kişiler aile yardımları başlığı altında evlatlık çocuk hibesinden yararlanabilmektedir. Ancak evlatlık edinilen çocuk 18 yaşından, eğer öğrenci ise 21 yaşından küçük olmak ve evlatlık edinen anne babanın bakımı altında bulunmak zorundadır. Yararlanıcılar aynı anda tek bir yardım almaya hak kazanabilmektedir. Aylık 710 Rand ödenmektedir.

Çocuk desteği hibesi 17 yaş ve altı çocuğun birincil bakıcısına gelir testine bağlı olarak verilmektedir. Bu kişinin başvuru zamanında 16 yaş ve üzeri olması, Güney Afrika vatandaşı ya da Güney Afrika'da devamlı ikametinin bulunması gerekmektedir. Biyolojik olarak alakalı olmadıkları müddetçe hibe verilecek çocuk sayısı 6 ile sınırlıdır. Tek başına yaşayan kişi için yıllık gelir 30,000 Rand'dan, çift için 60,000 Rand'dan az olmalıdır. Yararlanıcılar aynı anda tek bir yardım almaya hak kazanabilmektedir. Her bir çocuk için aylık 250 Rand ödenmektedir.

Bakıma muhtaç kişilerin bakımını üstlenen kişilere gelir testine bağlı olarak ödenek verilmektedir. 18 yaş ve altındaki fiziksel ya da zihinsel engelinden dolayı devamlı bakıma muhtaç olan çocukların bakımını üstlenen ebeveyne, evlatlık edinen

ebeveyne ya da çocuğa birincil bakıcılık yapan kişiye bu ödenek verilmektedir. Tek başına yaşayan kişi için yıllık gelir 129,600 Rand'dan, çift için 259,200 Rand'dan az olmalıdır. Yararlanıcılar aynı anda tek bir yardım almaya hak kazanabilmektedir. Aylık 1,080 Rand'a kadar ödeme yapılabilir.

Savunmasız bireyler ve hanehalkları için geçici süreli, gelir testine bağlı olarak sosyal sıkıntı yardımı yapılmaktadır. Felaketzedeler aynı anda birden fazla yardımdan yararlanabilmektedir. Aylık olarak üç aya kadar ödeme yapılmaktadır bu süre üç ay daha uzatılabilir.

4. İş Kazası ve Meslek Hastalıkları

Bu program 1993 yılında çıkarılan iş kazası ve meslek hastalıkları ile ilgili kanun ile düzenlenmiştir.

Kişi Bakımından Kapsam: Sözleşmeli çalışanlar, yevmiyeliler ve bazı askeri personeller dahil olmak üzere istihdam edilen kişiler kapsam dahilindedir. Ev içi hizmetlerde çalışanlar, kendi nam ve hesabına çalışanlar, gönüllüler ve bazı askeri personeller kapsam dışında tutulmuştur.

Finansman Yöntemi: Sigorta prim ödemesini işveren yapmaktadır. Prim ödeme miktarı sanayiye ve bildirilen kaza oranına bağlı olarak değişmektedir. Devlet yalnızca kamuda çalışanların primlerini işveren sıfatı ile ödemektedir.

Gerekli Koşullar: İş kazası yardımları için minimum bekleme süresi bulunmamaktadır. Çalışan kazayı 12 ay içerisinde rapor etmek zorundadır. Meslek hastalığı yardımından yararlanmak için sigortalıya teşhisi konmuş olan hastalığın kanunda tanımının yapılmış olması gerekmektedir.

Geçici iş göremezlik ödeneği söz konusu olduğu zaman, sigortalının iş göremezlik durumu değerlendirilir ve kazancının % 75'i 12 ay boyunca ödenir. Bu süre 24 aya kadar uzayabilmektedir, hatta bazı özel durumlarda 24 aydan da fazla ödenebilmektedir. Bu ödenek üç günlük bir bekleme süresinden sonra ödenmektedir. Asgari ödenek miktarı aylık 2,430.75 Rand, azami ödenek miktarı ise 17,366.25 Rand'dır.

Sürekli iş göremezlik ödeneği durumunda sigortalının aylık kazancının % 75'i ödenmektedir. Eğer sigortalının aylık kazancı 3,241 Rand'dan az ise, sigortalının kazancı 3,241 Rand olarak kabul edilmektedir. Asgari ödenek miktarı aylık 3,241 Rand, azami ödenek miktarı ise 17,366.25 Rand'dır. Eğer iş göremezlik derecesi %30 ile %100 arasında ise, ödenecek olan aylık miktarı bu dereceye göre oranlanarak belirlenmektedir.

İşçilere yapılacak olan medikal yardımlar; ilaç, cerrahi ve hastanede bakım,

rehabilitasyon ve cihazları içermektedir. Bu yardımlar 2 yıla kadar sağlanabilmekte ve bazı durumlarda bu süre uzatılabilmektedir.

Geride kalanlara kalıcı toplam iş göremezlik aylığının %40'ı ödenmektedir. Bu aylığın tamamı ise 2 ay boyunca ödenmektedir. Bu yardım dul bayan ya da erkeğe ödenmekte ancak tekrar evlenme durumunda kesilmektedir. Azami geride kalan aylığı 6,946.50 Rand'dır. 18 yaşından küçük evli olmayan yetime ise kalıcı toplam iş göremezlik aylığının %20'si ödenmektedir. Yetimin öğrenci olması durumunda yaş sınırı yoktur. Aylık azami alabileceği yardım miktarı ise 3,473 Rand'dır. Cenaze ödeneği 13,050 Rand'a kadar ödenmektedir.

5. İşsizlik Sigortası

Bu program 1966 yılında çıkarılan işsizlik, 2001 yılında çıkarılan işsizlik sigortası ve 2002 yılında çıkarılan katkı ile ilgili kanunlar ile sosyal sigortalar sistemi şeklinde düzenlenmiştir.

Kişi Bakımından Kapsam: Ayda 24 saatten fazla çalışan bütün çalışanlar; ev içi hizmetlerde çalışanlar, sezonluk işçiler, ulusal ve bölgesel hükümet çalışanları dahil olmak üzere kapsam dahilindedir. Devletten herhangi bir iş kazası ve meslek hastalığı tazminatı fonu ya da işsizlik yardımı gibi aylık yardım alanlar kapsam dışında bulunmaktadır.

Finansman Yöntemi: Sigortalının örtülü kazancının %1'i ödenmektedir. İşveren sigortalının örtülü kazancının %1'ini ödemektedir. Sigortalının ve işverenin ödediği toplam katkı miktarının %25'i yıllık 7 milyon Rand'a kadar hükümet tarafından ödenmektedir. Bu katkılar aynı zamanda hastalık ve analık yardımını da finanse etmektedir. Hesaplamalar için kullanılacak asgari aylık miktarı 149,736 Rand'dır.

Gerekli Koşullar: Sigortalının son 52 haftada 13 haftalık sigorta ödemesinin bulunması ve bir işte çalışabilecek durumda olması gerekmektedir. Hastalık ya da hamilelik yüzünden işsiz kalma durumları haricinde, sigortalı kişi kamu istihdam değişimi servisine kayıtlı olmalı ve işsizlik halini bildirmelidir. İşsiz kişi kendisine uygun olabilecek bir iş ya da eğitim teklifini reddetmemiş olmalıdır. İşsizlik ödeneği işsiz kalma halinden 14 gün sonra ödenmeye başlanılmaktadır. Bu yardım geride kalan dula ya da sigortalının ölümünden önceki 6 aylık sürede ona eşlik eden kişiye ödenebilmektedir. Eğer böyle birileri yoksa bu yardım 21 yaşından küçük kendisine bağımlı olan çocuğu yapılabilmektedir (eğer öğrenci ise 25 yaş).

Bu yardım kişinin son altı aydaki kazanç ortalamasının %38'inden %58'ine kadar, kişinin hizmet süresine bağlı olarak 8 hafta boyunca ödenmektedir. Sigortalı kişi her tam altı günlük çalışmasına karşılık 1 ek gün kazanmaktadır. Bu süre,

sigortalının yardım için başvurmasından önceki dört yıl içerisinde toplam 238 güne kadar çıkabilmektedir.

6. Güney Afrika Sosyal Güvenlik Reformları

- Emeklilik Fonları Bilgilendirme Gereksinimleri (1996)

1 Temmuz 1996 itibaren, fona katılma tarihinden sonraki üç ay içerisinde yeni üye için açıklayıcı bir kitapçık hazırlanmasına ve her üye için yıllık ücret ödemesi yapılmasına karar verilmiştir.

- Küçük Çocuklu İşsiz Kadınlar İçin Flagship Programı (1996)

Refah Bakanlığı bünyesinde beş yaşından küçük çocuklu işsiz kadınlara yönelik bir Flagship programı geliştirilmiştir. Bu programın amacı hedef kadınlar için ekonomik fırsatların sağlanması üzerine odaklanan Güney Afrika boyunca yirmi proje uygulamaktır. Ayrıca, annelere çocuklarını yeterli eğitim stimülasyonu ile yetiştirmelerini sağlayacak eğitimler verilesi amaçlanmıştır. Bu programın vizyonu; özgüven ve sosyal refahı artırıcı, insan kapasitesini teşvik eden bir ortam yaratmak olmuştur.

- Tıbbi Planları Düzenleyen Yeni düzenlemeler (1999)

1998 yılının Kasım ayında, sağlık programları düzenleyen yeni yasa mecliste kabul edilmiş ve Güney Afrika Devlet Başkanı tarafından imzalanmıştır. Sağlık programları kanunun amaçlarından bazıları; tescilli sağlık programları ile ilgili yasaları pekiştirmek, sağlık programlarının koordinasyonu için tedbirler sağlamak, sağlık programları ile ilgili belirli faaliyetlerin kayıt ve kontrolü için hazırlık yapmaktır.

- Sosyal Güvenlik Alanında Soruşturma Komitesi (2001)

2000 yılının Mart ayında, Güney Afrika Hükümeti sosyal güvenlik alanında Araştırma Komisyonu kurmuştur. Komitenin görevi Sosyal Sektör Bakanları'na (Sosyal Kalkınma, Sağlık, Çalışma, Maliye ve Ulaştırma) kapsamlı bir sosyal güvenlik sisteminin kurulması için belli tavsiyelerde bulunup raporlar sunmaktır. Komite; sosyal güvenlik, sosyal sektör reformu ve finansın çeşitli alanlarında çalışan uzmanlardan oluşmaktadır.

- Yoksul Hanelere Yapılan Sosyal Yardımların Artırılması (2002)

Artan gıda fiyatlarının özellikle enflasyonun etkilerini telafi etmek amacıyla çeşitli sosyal yardımların yapılması için düzenlemeler yapılmıştır.

- İşsizlik Sigortası Kanununun Yürürlüğe Girmesi ve Kapsamının Genişletilmesi (2003)

1 Nisan 2002 tarihinde iki yeni yasa; 2001 İşsizlik Sigortası Kanunu ve 2002 İşsizlik Sigorta Primi Yasası yürürlüğe girmiştir. Bu iki yasa Güney Afrika'da yeni bir işsizlik sigortası sisteminin oluşması için bir çerçeve sunmaktadır. Bu mevzuat katkı tabanını genişletmekte ve işsizlik sigortası tarafından ödenen yardımları zenginleştirmektedir. Mevzuat çalışmalarını takiben İşsizlik Sigortası Komiseri, yerli ve mevsimlik işçilerin İşsizlik Sigortası Fonu'na (UIF) dahil edilmesi için yapılan düzenlemenin 1 Nisan 2003 tarihinde yürürlüğe gireceğini duyurmuştur.

- Yaşlılık Ödeneğine Eşit Erişimin Sağlanması (2008)

Her ay 2.2 milyon kişi için ödenen yaşlılık ödeneği Güney Afrika'daki yoksul hanelerin, özellikle sosyal ödeneklerin tek gelir kaynağı olduğu durumlarda, hayatta kalması için katkı sağlamaktadır. Özellikle HIV / AIDS nedeniyle genç yetişkinler arasındaki ölüm oranının artması ve gençler arasındaki yüksek işsizlik sebebiyle çocukları ve torunlarının bakımını sağlamak için ödenek almak zorunda olan yaşlıların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu sebeple, Güney Afrika hükümetinin yoksullukla mücadele çabaları kapsamında, yeni bir yasa çıkarılmıştır. Yeni yasa yaşlılık hibesine (OAG) erişimi kolaylaştırmakta ve eşitlemektedir. Böylece, erkekler için yaşlılık ödeneği almaya hak kazanma yaşı giderek düşürülecek; 2010 yılına kadar, gelir kriterlerine tabi olan ve 60 yaş ve üstü olan herkes eşit erişim imkanı kazanmış olacaktır.

- 18 Yaşın Altındaki Çocuklar İçin Genişletilmiş Çocuk Desteği (2009)

Güney Afrika hükümeti, çocuklar için verilen nafaka ödeneğini 15 yaştan 18 yaşa çıkarmaya dair karar almıştır.

GÜNEY KORE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ¹⁶

Çalışma 2010 yılı rakamlarına göre hazırlanmıştır. 2010 yılı döviz kuru 1 dolar = 1.221,60 won'dur.

İlk yasa (Ulusal Yardımlar)1973 yılında yapılmıştır. Yürürlükteki yasalar 1986 (Ulusal emekli Aylığı Yasası) ve 2007 (Temel Yaşlılık Aylığı Yasası) tarihlerinde hazırlanmıştır. Sistem sosyal sigorta ve sosyal yardım esasına dayanmaktadır.

18-59 yaşları arasında kendi nam ve hesabına çalışanlar, hizmet akdiyle bir işverene bağlı çalışanlar, çiftçiler ve balıkçılar da sosyal sigorta kapsamına dahildir. 60-64 yaşları arasında kendi nam ve hesabına çalışanlar ve hizmet akdiyle çalışanlar gönüllülük esasına dayalı olarak sisteme dahil olabilirler. Devlet memurlarına, özel okul çalışanlarına, ordu mensuplarına ve özel posta ofisinde çalışanlara özgü sistemler mevcuttur.

Fon Kaynakları: Sosyal sigortalar sisteminin finansmanı aşağıda belirtildiği oranlarda ve taraflarca karşılanmaktadır.

Sigortalı payı brüt aylık ücretin %4,5'idir. İsteğe bağlı sigortalı olanlar içinse bir önceki yıla ait bütün sigortalıların ortalama gelirinin %9'udur. En yüksek aylık katkıya esas tutar ise 3.680.000 won'dur. İşverenler, işçiye ödenen brüt aylığın %4,5'i oranında katkı yapmaktadır. 2010 rakamları ile aylık katkıya esas en düşük aylık tutar 230.000 won, en yüksek tutar ise 3.680.000 won'dur.

¹⁶ Bu çalışma SSPTW: Asia and the Pacific, 2010, www.oecd.org/els/social/pensions/PAG raporundan derlenmiştir.

Katkı payı kendi nam ve hesabına çalışanlar için brüt aylık gelirin %9'udur. 2010 rakamları ile katkı paylarında en düşük aylık gelir 230.000 won, en yüksek aylık katkıya esas tutar ise 3.680.000 won'dur.

Devlet, idari giderlerin bir kısmını; bazı çiftçi ve balıkçılar, ikiden fazla çocuklular ve askerlik hizmeti ile meşgul sigortalılar için yapılan katkıları karşılamaktadır.

1. Yaşlılık Sigortası

60 yaşını tamamlayan veya 60 yaşının üzerinde olan kişiler (2011-2013 yılları arasında aşamalı olarak 65'e yükseltilecektir.) en az 20 yıl prim ödemiş olmak şartıyla yaşlılık aylığından faydalanabilirler. 65 yaşından küçüklerin yaşlılık aylığı alabilmeleri için vergilendirilebilir aylık gelir veya gelir getiren faaliyetlerden elde edilen kazançları 1.791.955 won'u geçmemelidir.

Azaltılmış Yaşlılık Aylığı: 60 yaş veya üstü 10 ila 19 yıl arası prim ödemiş olan ve aylık gelir veya gelir getiren faaliyetlerden elde edilen kazancı 1.791.955 won'u geçmeyenlere bağlanır. 65 yaş ve üzerindeki kişilere emeklilik testi uygulanmaz.

Aktif Yaşlılık Aylığı: 60 ila 64 yaşında, en az 10 yıl prim ödemiş olan ve gelir getiren faaliyetlerden elde edilen kazancı 1.791.955 won'un üzerindeki kişilere bağlanır.

Erken Emeklilik Aylığı: 55 yaşında olup minimum 10 yıl prim ödemiş olan ve aylık gelir veya gelir getiren faaliyetlerden elde edilen kazancı 1.791.955 won'u geçmeyenlere bağlanır.

Yaşlılık Aylığı Toptan Ödemesi: Sigortalı 60 yaşını doldurmuşsa, kazanç sağlayan faaliyete son vermişse ve 10 yıldan az sigortalılık süresine sahipse, Güney Kore'den dönmek üzere göç ederse yaşa bakılmaksızın ya da Güney Kore vatandaşlığını kaybederse ya da Güney Kore'den ayrılan kişinin vatandaşı olduğu devlet ve Güney Kore arasındaki ikili sözleşmede ilgili düzenleme mevcutsa yaşlılık aylığı toptan ödemesi yapılır.

Temel Yaşlılık Aylığı (Sosyal Yardım): 65 yaşını doldurmuş ve başkanlık emriyle belirlenmiş maksimum miktarın altında geliri olanlara verilmektedir. 2010 yılı için maksimum miktar bekar bir vatandaş için 700.000 won evli bir vatandaş içinse 1.120.000 won olarak belirlenmiştir. Tamamı devlet tarafından finanse edilmektedir.

20 yıl prim ödemiş, temel aylık maaş miktarı (TAM) 1,5 (2008 yılından başlayarak 2027 yılına kadar her yıl 0.015 miktarında bir indirim yapılarak 2028 yılında 1.2'ye inecektir.) ile emekli olmadan önceki 3 yılın endekslenmiş aylık

ortalama maaş ve sigortalının sigortalı olduğu sürece aldığı maaşların endekslenmiş ortalama aylık miktarının toplamının çarpımı sonunda bulunur. 20 yılı aşan yer bir yıl için maaş miktarı artırılır.

2. Maluliyet Sigortası

Birinci derece (çalışma gücünün ve işe devamlılık kabiliyetinin tamamen kaybedilmesi), ikinci derece (çalışma gücünün büyük ölçüde kaybedilmesi) ya da üçüncü derece (çalışma gücünün düşük bir bölümünün kaybedilmesi) malullük, sigortalı olarak çalışılmaya başlandıktan sonra meydana gelen bir hastalık veya kazaya dayanmalıdır. Malullük aylığına hak kazanılabilmesi için sigortalı ödemesi gereken primlerin %66.7'sini zamanında ödemiş olmalıdır (istisnası ödenmemiş primlerin 6 aydan az bir süreyi kapsamaması).

Ulusal Emeklilik Hizmetleri Kurumu malullük derecesini ölçer. Malulen emekli kişinin isteği üzerine Kurum maluliyet derecesini tekrar ölçüp ödenen maaşı ayarlayabilir.

Malullük Toptan Ödemesi: Dördüncü derece (çalışma gücünün az bir kısmının kaybedilmesi) malullere ödenir. Sigortalı ödemesi gereken primlerin %66.7'sini zamanında ödemiş olmalıdır (istisnası ödenmemiş primlerin 6 aydan az bir süreyi kapsamaması).

Temel aylık maaş miktarı (TAM) 1,5 (2008 yılından başlayarak 2027 yılına kadar her yıl 0.015 miktarında bir indirim yapılarak 2028 yılında 1.2'ye inecektir.) ile malul olmadan önceki 3 yılın endekslenmiş aylık ortalama maaş ve sigortalının sigortalı olduğu sürece aldığı maaşların endekslenmiş ortalama aylık miktarının toplamının çarpımı sonunda bulunur. 20 yılı aşan yer bir yıl için maaş miktarı artırılır.

3. Dul ve Yetim Aylıkları

Sigortalının (ölen sigortalı ödemesi gereken primlerin %66.7'sini zamanında ödemiş olmalıdır. İstisnası ödenmemiş primlerin 6 aydan az bir süreyi kapsamamasıdır), aylıklık aylığı veya birinci derece ve ikinci derece maluliyetinden dolayı malullük aylığı alan kişinin ölümü üzerine bağlanır.

Ölüm aylığından faydalanabilecek kişiler; 60 yaş ve üzeri bayan veya erkek olduğuna bakılmaksızın dul kalan kişiler (yaşa bakılmaksızın birinci ve ikinci derece malul olanlar), 60 yaş ve üzeri veya yaşa bakılmaksızın birinci veya ikinci derece malul ebeveynler ve ebeveynlerin ebeveynleri (eşin ebeveynlerini ve ebeveynlerinin ebeveynlerini de kapsar), ölen kişinin 18 yaşından küçük çocukları veya torunları (birinci derece malullük söz konusu ise yaşa bakılmaz). Ölüm aylığı hak sahiplerine takip eden öncelik sırasına göre ödenir: eş, çocuklar, ebeveynler, torunlar ve ebeveynlerin ebeveynleri.

Ölüm toptan ödemesi: Sigortalının veya daha önce sigortalı olan kişinin ölümü halinde ölen kişinin hak kazanma koşullarını karşılamaması durumunda ödenir.

Cenaze Toptan Ödeneği: Ölüm aylığı, hak sahipliği kriterini karşılayan hiç kimsenin olmaması durumunda, hak sahiplerinin bakmakla yükümlü olduğu kişilere (doğrudan kan bağı ile bağlı olan akrabaları kuzenleri de dahil) yapılan toptan ödemedir.

Ölüm aylığı yalnız bir kişi için ödeniyorsa yıllık kazancın (sigortalının ölümünden önceki 3 aylık ortalama günlük kazancınının 365 ile çarpımı sonucu bulunur.) %52'si, kişinin birden fazla hak sahibi varsa her hak sahibi için bu oran %5 artırılır, 4 ve daha fazla kişi için en fazla %67'si ödenir.

4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

İş kazaları ilk olarak 1953 yılında çıkarılan kanunla düzenlenmiştir. Yürürlükteki yasa (Sanayi Kazaları Tazminat Sigortası) ise 1963 yılında kabul edilip 1964 yılında uygulanmaya başlamıştır. En az bir sigortalı işçi çalıştıran işletmeler yasa kapsamına girmektedir. Tarım, orman, av ve balıkçılık işleriyle uğraşan ve 5'ten az işçi çalıştıranlar, 50 kişiden az işçi çalıştıran bazı küçük işletmeler, küçük çaplı inşaat işleriyle uğraşanlar (Net maliyeti 20.000.000 won'un altında olan projeler), elektrikçiler, telekomünikasyon sektöründe çalışanlar, itfaiyeciler, kendi nam ve hesabına çalışan bazı gruplar ve aile işçileri gönüllülük esasına göre sisteme dahil olabilmektedirler. Devlet memurları, ordu mensupları, özel okullarda çalışanlar ve denizciler için özel bir sistem uygulanmaktadır.

Sigortalı çalışanlardan bu sigorta kolu için herhangi bir kesinti yapılmamaktadır. Kendi nam ve hesabına çalışanlar beyan ettikleri gelirin %0,7 ila %36'sı arasında katkı sağlamaktadırlar. Bu katkılar hesaplanırken herhangi bir taban ve tavan miktar esas alınmamaktadır. Katkı payları yıllık olarak belirlenmektedir. İşverenlerin işçiler için yaptıkları katkı payları yapılan işin riskine göre %0,7 ila %36 arasında değişmektedir. Kendi nam ve hesabına çalışanlarda olduğu gibi katkılar hesaplanırken herhangi bir taban ve tavan miktar kullanılmamaktadır. Bu sigorta koluna devlet herhangi bir katkı yapmamaktadır. Bu yardımdan faydalanmak için herhangi bir süre öngörülmemiştir. Yani iş kazası meydana geldiğinde sistem içerisinde olunması yeterlidir.

Geçici İş Göremezlik Ödeneği: Sigortalının iş göremez hale gelmesi ve tedavi altında olması durumunda, sigortalıya ödenen yardım miktarı, sigortalının bu durumun meydana gelmesinden önceki 3 aylık ortalama günlük kazancınının %70'i oranında ödenir. Kazanın meydana gelmesinden 24 ay sonra sigortalı hala tedavi

görüyorsanız sigortalının malullük derecesinin birinci, ikinci veya üçüncü derecelerden hangisine girdiği tespit edilir ve malullük derecesine göre 257, 291 veya 329 tedavi günü için günlük ödenek tahsis edilir. Ödenen yardım sigortalının ortalama günlük kazancının %70,4 ila %90,1'i arasında değişmektedir. Bu yardım sigortalı iyileşinceye veya sürekli iş göremezlik ödeneğine hak kazanıncaya kadar devam eder. Ödenebilecek günlük tavan miktar 157.220 won'dur.

Sürekli İş Göremezlik Ödeneği: Sürekli iş göremezlik ödeneği, iş göremezliğin dercesine göre 1-7 arasında şiddeti azalan şekilde belirlenmektedir. Yıllık ödenek miktarı ise sigortalının iş göremezliğinin başladığı tarihten önceki 3 ay içerisindeki ortalama günlük kazancının iş göremezlik derecesine göre 138 ve 329 arasındaki uygun rakamla çarpılması sonucu elde edilir. 4-7 (orta derece) arasında bir iş göremezliğe sahip bir sigortalı aylık ödeme veya ölçülen iş göremezliğe göre sigortalının ortalama günlük kazancının 616, 737, 869 veya 1012 ile çarpılması sonucu bulunan miktarın toptan ödenmesi arasında bir seçim yapabilir. Sürekli iş göremezlik ödeneğinin tabanı günlük 46.933 won, tavanı ise günlük 157.220 won'dur.

5. Hastalık ve Analık Sigortası ile Aile Yardımları

Hastalık ve analık sigorta kollarından nakit yardım sağlanmamaktadır. Analık yardımında çocuk sınırı olmamakla birlikte herhangi bir nakit ödeme yapılmamaktadır.

Yaşlılık aylığı ve malullük aylığı alanların için bakmakla yükümlü olunanlara verilen yardımlar eşlerin, 18 yaşından küçük çocukların, engellilerin (birinci ve ikinci derece özürlü bulunanlar) ve ebeveynlerin (eşlerin ebeveynlerini de kapsar) dahil olduğu şartları sağlayan kişilere verilir.

6. Sağlık Sigortası

Düşük gelirliler olduklarından dolayı ücretsiz sağlık yardım programından faydalananlar dışında, bütün Güney Kore vatandaşları ve çalışanlar (Güney Kore'de ikamet eden yabancılar gönüllülük esasına göre sisteme dahil olabilirler) sağlık sistemi kapsamına dahildir.

Sigortalı çalışan, kişi sağlık sigortasına aylık brüt kazancının %2,665 oranında katkı sağlamaktadır. (Aylık asgari taban 280.000 won, tavan ise 65.790.000 won'dur.). Kendi nam ve hesabına çalışanlar için katkı oranı gelir, mal varlığı, yaş ve cinsiyet faktörlerine göre değişmektedir. İşverenlerin ve devletin katkı payları sigortalı çalışanlar ile aynıdır.

Sigortalının sağlık yardımından faydalanma koşulu ise sigortalılık başlangıcından itibaren 6 aydan fazla sigortasız kalınmamasıdır.

Tedavi, ameliyat, hastane ve ilaç yardımı sağlanmaktadır. Bu kapsamda, Ulusal Sağlık Sigortası Şirketi (USSŞ) ile sözleşmesi olan doktorlar, poliklinikler, hastaneler ve eczaneler sigortalılara sağlık hizmeti sağlamaktadır.

Sigortalı yatarak tedavilerde %20, ayakta tedavilerde %30 ila %50 arasında sağlık merkezi ile yapılan sözleşme gereğince katkı payı ödemektedir. Hastanın ödeyeceği en yüksek katkı payı hastanın gelirine göre 2.000.000 ila 4.000.000 won arasında değişmektedir.

Bu yardımlar sigortalıya bağımlı olanları da kapsamaktadır. Sigortalı ile birlikte yaşayan ve herhangi bir geliri olmayan eşler, çocuklar, torunlar ve kardeşler sigortalıya bağımlı sayılmaktadır

7. İşsizlik Sigortası

İşsizlik sigortasına ilişkin olarak ilk yasa 1993 yılında hazırlanmış ve 1995 yılında uygulanmaya başlamıştır.

65 yaşının altındaki bütün çalışanları kapsamaktadır. Tarım, orman, av ve balıkçılık işleriyle uğraşan ve 5'ten az işçi çalıştıranlar, küçük çaplı inşaat işleriyle uğraşanlar (Net maliyeti 20.000.000 won'un altında olan projeler), elektrikçiler, telekomünikasyon sektöründe çalışanlar, itfaiyeciler, kendi nam ve hesabına çalışan bazı gruplar ve aile işçileri gönüllülük esasına göre sisteme dahil olabilmektedirler. Ayda 60, haftada 15 saatin altında çalışanlar ve aile işçileri kapsama dahil değildir. Devlet memurları, ordu mensupları, özel okullarda çalışanlar ve denizciler için özel bir sistem uygulanmaktadır.

Sigortalı yıllık brüt maaşının %0,45'i oranında katkı sağlamaktadır. İşverenler ise içinde bulunan iş koluna göre yıllık maaşın %0,7 ila %1,3'ü oranında katkı yapmaktadırlar. Katkı paylarının ödenmesinde tavan miktar mevcut değildir. Kendi nam ve hesabına çalışanlar ise beyan ettikleri maaşın %0,25'i oranında katkı yaparlar ve sadece istihdam hizmetlerinden yararlanabilirler. İşsizlik sigortasına devlet katkı sağlamamaktadır.

İşsizlik sigortasından faydalanmak için son 18 ayda en az 6 ay kapsam dahilinde olmak, istihdam güvence ofislerine kayıtlı olmak, çalışabilecek kapasitede olmak ve teklif edilecek işi kabul etmek şartları yerine getirilmelidir. İşsizlik gönüllü iş bırakma, uygunsuz davranış sebebiyle işini kaybetmiş olmak, iş uyuşmazlığı veya uygun bir iş teklifinin geri çevrilmesi durumlarından birine dayanmamalıdır.

İşsizlik yardımı, kişinin işini kaybetmeden önce kazandığı 3 aylık günlük ortalama kazancın yarısıdır. Bu yardım 7 günlük bekleme süresinden sonra 6 ila 12 ay kapsamda kalmış olanlar için 90 gün, 10 yıl ve üzeri kapsamda kalmış olanlar veya

50 yaşın üzerindeki için 240 gün boyunca ödenir. İşsizlik yardımlarında ödenen günlük asgari işsizlik ödeneği asgari ücretin günlük tutarının %90'ıdır (Günlük asgari ücret 24.800 won'dur.). En yüksek günlük ödenek ise 40.000 won'dur.

İşsizlere işsizlik yardımının yanında yeniden eğitim ya da iş arama faaliyetlerini teşvik amaçlı ek ödeneklerde verilmektedir. Erken istihdam, mesleki kabiliyetin geliştirilmesi, ulaşım ve taşınma ödenekleri mevcuttur.

İstihdam hizmetleri İstihdam İstikrar Programı ve Mesleki Yeterliliğin Geliştirilmesi Programı tarafından sağlanmaktadır.

8. Uzun Süreli Bakım Sigortası

65 yaş ve üzeri sürekli bakıma ihtiyacı olanlara sağlanmaktadır. 65 yaşından küçük olmakla birlikte bazı hastalıklara tutulanlara da bakım sağlanmaktadır. Bakım sigortası kapsamına evde verilen banyo, gece ve gündüz bakımı, hemşire hizmetleri karşılanmaktadır. Bakımevlerinde yapılması gerek bakımlar için lisanslandırılmış bakım evleri ve huzur evleri gibi uygun yerler kullanılmaktadır. Bu hizmetler için nakit yardım sağlanmamaktadır.

9. Güney Kore Sosyal Güvenlik Reformları

- İşsizlik Ödeneği Uygulanması (1995)

30 kişiden fazla çalışana sahip her işveren işsizlik ödeneği sağlamak zorundadır.

- Zorunlu Sigortalılık Kapsamının Genişletilmesi (1995)

Zorunlu sigortalılık kapsamı kırsal alanda kendi nam ve hesabına çalışanlar, tarımla uğraşanlar ve balıkçıları da içine alacak şekilde genişletilmiştir.

- Ülkede İkamet Etmeyen Yabancıların Sağlık Sigortasına Başvuru Hakkı (1999)

Bu kapsamda, Güney Kore'de bir yıldan fazla kalan ve ikameti Güney Kore olmayan yabancılara sağlık sigortasında gönüllülük esaslı faydalanma imkanı getirilmiştir.

- Ulusal Sağlık Sigorta Kurumunun Sağlık Sigorta Sisteminin Yönetiminde Tek Yetkili Kurum Haline Gelmesi (2000)

1977 yılında Güney Kore birden çok sağlık sigorta hizmeti sağlayıcısının olduğu bir sistem kabul etmiştir. Bu sistem sağlık sigorta hizmet sunucu sayısı 500'e kadar ulaşmıştır. Bu firmalar farklı gruplara hizmet vermiştir. Aynı zamanda sistem verimli yönetilemediği için eleştirilere maruz kalmıştır. 1995 yılında sistemi

değiştirmek için başlayan reform çalışmaları 1998 yılında Ulusal Sağlık Sigorta Kurumunun kurulması ve bu Kurum altında kendi nam ve hesabına çalışanlar ve özel okul öğretmenleri için kurulan 227 sağlık sigortası fonunun bileşmesi ile devam etmiştir. 2000 yılında yapılan reformla kalan fonlarında tek çatı altında toplanması sağlanmıştır.

-İhtiyaç Sahibi Yaşlılar İçin Temel Yaşlılık Aylığı Uygulaması (Sosyal Yardım) (2008)

Tamamıyla genel vergilerden finanse edilen ekonomik açıdan zor durumda olan yaşlı vatandaşlara düzenli bir gelir sağlamayı amaçlayan uygulama 2007 yılında yasalaşmış ve 2008 yılında uygulanmaya başlanmıştır.

İRAN SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ¹⁷

İran sosyal güvenlik sistemi İran Kalkınma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak İran Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yürütülmektedir. Sistem 1953 yılında çıkartılan ilk kanunla kurulmuş olmasına rağmen, mevcut durumda 1975 yılında çıkartılmış olan sosyal güvenlik kanununa dayalı olarak yürütülmektedir. 1986 yılında çıkartılan bir kanunla kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar da sosyal güvenlik sistemine dahil edilmişlerdir. Yaklaşık 7,5 milyon sigortalının bulunduğu ülkede yine yaklaşık olarak 1,2 milyon emekli bulunmaktadır. Nispeten yeni kurulmuş olan sistemde yakın zamanda emekli sayısının artacağı tahmin edilmektedir.

İran sosyal güvenlik sistemi; yaşlılık sigortası, maluliyet sigortası, dul ve yetim aylıkları, iş kazası ve meslek hastalığı sigortası, hastalık ve analık sigortası, aile yardımları, sağlık sigortası ve işsizlik sigortası kollarında hizmet sunmaktadır.

İran Sosyal Güvenlik Kurumunun kendine ait hastaneleri ve ilaç şirketleri bulunmaktadır. Kurum sigortalılarının tedavilerini kendi birimlerinde üstlendiği gibi diğer hastane ve kliniklerden de sağlık hizmeti alabilmektedir.

Sistem çalışanlar, işverenler ve devlet tarafından ödenen primlerle finanse edilmektedir. İşveren prim oranının %20, işçi prim oranının %7 olduğu sisteme devlet %3 oranında katkı yapmaktadır (Ticari araç şoförleri %10 oranında prim öderken devlet bu kişiler için %17 oranında prim katkısı yapmaktadır). Devlet bazı

¹⁷ Bu bölümün tamamı Social Security Programs Through the World: Asia and the Pacific, 2010 adlı yayın ile İran Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından hazırlanan tanıtım kitapçıklarından derlenmiştir.

sektörleri desteklemek için 5 işçiye kadar işveren primini ödemektedir. Bu prim oranlarına tüm (uzun ve kısa vadeli) sigorta kolları dahildir.

Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar sadece yaşlılık sigortası istiyorlarsa %12, yaşlılık ve dul ve yetim aylığı talep ediyorlarsa %14 ve bunlara ek olarak maluliyet sigortası istiyorlarsa %18 prim ödemektedirler. Kendi nam ve hesabına çalışanlar veya isteğe bağlı sigortalılar, sağlık sigortasından yararlanmak istiyorlarsa İnan Sosyal Güvenlik Kurumunun belirlediği oranlarda sağlık sigortası primi ödemek zorundadır.

1. Yaşlılık Sigortası

Yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için aşağıdaki şartlardan birini sağlamış olmak gerekmektedir.

- En az 20 prim ödeme yılına sahip olmak ve kadınlarda 55, erkeklerde ise 60 yaşından gün almış olmak.
- En az 30 prim ödeme yılına sahip olmak ve kadınlarda 45, erkeklerde ise 50 yaşından gün almış olmak.
- En az 35 prim ödeme yılına sahip olmak. (yaş şartı aranmaz)
- Ağır ve tehlikeli işlerde 20 yıl kesintisiz veya kesinti varsa 25 yıl çalışmış olmak (yaş şartı aranmaz).

Bunların dışında 20 prim ödeme yılı olan ve 42 yaşından gün almış kadınlar kısmi emekli aylığına başvurabilmektedir.

Yaşlılık aylıklarının miktarı, son 2 yıldaki ortalama aylık kazancın %3,33'ünün prim ödenen yıl sayısı ile çarpılmasıyla elde edilir. Prim ödeme yılı en fazla 35 olarak hesap edilebilir. Ağır ve tehlikeli işlerde çalışan kişilerin her prim ödeme yılı 1,5 ile çarpılarak hesaplanır. Emekli aylığı kişinin ortalama gelirinin %100'ünü aşamaz. Emekli aylığı, son iki yıldaki ortalama gelirin %60'ından az ise ödenen aylık %60 düzeyini geçmeyecek şekilde ve en fazla %10 oranında artırılır (Destek aylığı). En düşük emekli aylığı vasıfsız işçiler için belirlenmiş asgari ücretten az olamaz (2010 rakamlarıyla 3.030.000 riyal veya yaklaşık 370 Amerikan Doları).

2. Maluliyet Sigortası

Maluliyet aylığı meslekte kazanma gücünün %66 veya daha fazlasının kaybı halinde ödenir. Maluliyet aylığı kişinin son iki yıldaki ortalama gelirin %60'ından az ise ödenen aylık %60 düzeyini geçmeyecek şekilde ve en fazla %10 oranında artırılır (Destek aylığı). En düşük maluliyet aylığı vasıfsız işçiler için belirlenmiş asgari ücretten az olamaz (2010 rakamlarıyla 3.030.000 riyal veya yaklaşık 370

Amerikan Doları).

3. Dul ve Yetim Aylıkları

Dul ve yetim aylıklarının bağlanabilmesi için aşağıdaki şartlardan en az birinin sağlanmış olması gerekmektedir.

- Ölümün gerçekleştiği sırada kişinin emekli aylığı veya maluliyet aylığı alıyor olması veya bunlardan birine hak kazanabiliyor olması.
- Son 10 yıl içerisinde, 90 günü ölümden bir yıl önceki dönem dahilinde ödenmiş olması kaydıyla, en az bir yıl prim ödenmiş olması.
- En az 20 yıl prim ödenmiş olması.

Yukarıdaki şartlardan hiçbirini sağlayamayan fakat toplamda 10 yıl prim ödemiş kişinin hak sahiplerine toplu ödeme yapılmaktadır. Toplu ödeme miktarı prim ödeme yıl sayısı ile vasıfsız işçiler için belirlenmiş aylık asgari ücretin çarpımıyla elde edilir.

İran kanunlarına göre hak sahipleri; merhumun karısı, merhumenin bakıma muhtaç kocası, 18 yaşını doldurmamış (eğitimine devam ediyorsa 20) çocukları, kaç yaşında olursa olsun evlenmemiş kız çocukları, yine yaşa bakılmaksızın bakıma muhtaç çocukları ve bakıma muhtaç yaşlı ebeveynleri (erkeklerde 60, kadınlarda 55) olarak tanımlanmıştır.

Dul kalan kadın veya bakıma muhtaç erkek, ölen sigortalının aldığı veya öldüğü sırada almaya hak kazanabileceği emekli veya maluliyet aylığının %50'sini alır. Eğer birden fazla kanuni eş varsa bu oran eşler arasında eşit olarak bölünür. Yetimlere aylığın %25'i verilir. Eğer küçük hem anadan hem babadan yetim ise bu oran %50 olarak uygulanır. Bakıma muhtaç ebeveynlerin her birine ise bu aylığın %20'si ödenir.

Hak sahiplerinin alacakları aylıklarının üzerinden hesaplandığı taban aylık olan, merhum kişinin aldığı veya almaya hak kazanabileceği aylık, vasıfsız işçiler için belirlenmiş asgari ücretten az olamaz. Hak sahiplerinin alacakları toplam miktar merhum kişinin aldığı veya almaya hak kazanabileceği aylığın %100'ünden fazla olmaz. Toplam miktar %100'ü aşıyor ise hak sahiplerinin aylıkları eşit oranda azaltılır.

4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

İş kazası ve meslek hastalığı sigortası kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar hariç tüm çalışanları kapsamaktadır. İş kazası ve meslek hastalığı ile ilgili kamu çalışanları ve silahlı kuvvetler mensupları için özel sistemler bulunmaktadır.

İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan kişilere, işlerine geri dönebilecek kadar iyileşinceye veya sürekli iş göremezlik belgesi alınmaya dek geçici iş göremezlik ödeneği verilir. Geçici iş göremezlik ödeneği günlük olarak; kişinin çalıştığı son günlük kazancının %66'sı olarak ödenmektedir. Eğer sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişiler var ise bu oran %75 olarak uygulanmaktadır. Ancak kişi İran Sosyal Güvenlik Kurumuna ait hastanelerden birinde tedavi altına alındı ise geçici iş göremezlik ödeneği %50 olarak ödenmektedir.

Kişinin meslekte kazanma gücünü kalıcı olarak en az %66 oranında kaybettiğine karar verirse sigortalıya sürekli iş göremezlik ödeneği verilmektedir. Sürekli iş göremezlik ödeneğinin miktarı son 2 yıldaki ortalama aylık kazancın %3,33'ünün prim ödenen yıl sayısı ile çarpılmasıyla elde edilir. Sürekli iş göremezlik ödeneği kişinin çalıştığı yıllardaki ortalama gelirinin %50'sinden az (bakmakla yükümlü yakını bulunan sigortalılar için %60), %100'ünden fazla olamaz.

Eğer sigortalı meslekte kazanma gücünü %33 ila %66 arasındaki bir oranda kaybetti ise kişiye bu orana göre kısmi iş göremezlik ödeneği verilir.

Sigortalı meslekte kazanma gücünü %10 ila %33 arasındaki bir oranda kaybetti ise kişiye bu orana göre hesaplanacak kısmi iş göremezlik ödeneğinin 36 katı tek seferde, toplu olarak verilir; iş göremezlik aylığı bağlanmaz.

5. Hastalık ve Analık Sigortası

Hastalık ve analık sigortası İran'da çalışmakta olan tüm işçileri kapsamaktadır. Ayrıca kamu çalışanları ve silahlı kuvvetler mensupları için özel sistemler bulunmaktadır. Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar ise İran Sosyal Güvenlik Kurumunun sağlık sigortası için belirlediği oranda prim ödeyerek hem sağlık sigortasına hem de hastalık ve analık sigortasına erişebilmektedir.

Hastalık durumunda nakit yardımlar konusunda herhangi bir hak kazanma süresi bulunmamaktadır. Hastalık durumunda geçici iş göremezlik ödeneği, günlük olarak; kişinin son üç aydaki ortalama kazancının %66'sı olarak ödenmektedir. Eğer sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişiler var ise bu oran %75 olarak uygulanmaktadır. Ancak kişi İran Sosyal Güvenlik Kurumuna ait hastanelerden birinde tedavi altına alındı ise geçici iş göremezlik ödeneği %50 olarak ödenmektedir. Bu durumda sigortalının bakmakla yükümlü olduğu kişilerin var olup olmaması dikkate alınmaz. Hastalık durumunda geçici iş göremezlik ödeneği, kişi yatarak tedavi görüyorsa hemen; aksi durumlarda ise üç günlük bekleme süresinden sonra verilmeye başlanır.

Analık yardımlarına hak kazanabilmek için sigortalının doğumdan önceki bir yıl içerisinde 60 gün prim ödemiş olması şartı aranmaktadır. Analık yardımı

sigortalının son üç aydaki ortalama kazancının %66'sı olarak ve sadece ilk üç çocuk için ödenmektedir. Bu ödeme toplamda 6 ay yapılmaktadır. Çoğul gebelik durumlarında bu süre uzatılmaktadır (üçüz ve daha fazlası için en çok bir yıl olacak şekilde).

6. Aile Yardımları

İran'da aile yardımları kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar hariç tüm çalışanları kapsamaktadır. Sigortalı ebeveynin aile yardımlarından faydalanabilmesi için en az 720 iş günü prim ödemiş olması gerekmektedir. Aile yardımları en fazla iki, 18 yaşını aşmamış (öğrenim görüyorsa veya bakıma muhtaç engelli ise yaş sınırı aranmaksızın) çocuk için ödenebilmektedir. Aile yardımlarının aylık miktarı, çocuk başına günlük asgari ücretin üç katı olarak hesaplanmaktadır.

İran sosyal güvenlik sistemine göre sigortalı kişi evlendiği zaman evlilik yardımı alabilmektedir. Evlilik yardımları evlilik tarihinden önceki son beş yıl içerisinde en az 720 gün prim ödeme koşuluna bağlı olarak verilmektedir. Sigortalı kişinin bir aylık geliri kadar olan bu yardıma, çiftlerin ikisi de (sigortalı ise) ayrı ayrı olarak hak kazanabilmektedir.

7. Sağlık Sigortası

İran Sosyal Güvenlik Kurumu sigortalılarının sağlık hizmetlerini iki şekilde karşılamaktadır. Bunlardan ilki doğrudan hizmet yoluyla sağlık hizmetlerinin sağlanmasıdır. Sosyal Güvenlik Kurumu kendi hastanelerinde hem sağlık hizmeti sunmakta hem de ilaç ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Ayrıca kurum dolaylı olarak diğer kamu hastanelerinden veya özel sektöre ait hastane ve kliniklerden sağlık yardımı alınmasına müsaade etmektedir. Sağlık yardımı kurum hastanelerinden alınırsa sigortalı tarafından herhangi bir katkı veya gider paylaşımı yapılmazken, bu yardım dışarıdan alındığında tedavinin türüne göre çeşitli katkılar yapılmaktadır.

Sigortalının ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlık yardımlarından yararlanması için herhangi bir prim ödeme gün sayısı aranmaktadır. İran sosyal güvenlik kanunlarına göre, sağlık sigortası açısından bakmakla yükümlü olunan kişiler; bir eş (kadın), 18 yaşından küçük ilk üç çocuk (öğrenci ise 20 yaş, evlenmemiş kız çocuğu ve bakıma muhtaç engelli çocuklar için yaş sınırı aranmaksızın), 60 yaşından büyük engelli ve bakıma muhtaç koca ve bakıma muhtaç yaşlı ebeveynler olarak tanımlanmıştır.

8. İşsizlik Sigortası

İşsizlik sigortası kapsamına; kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar, emekliler, çalışmayacak durumda (%100 oranda) engelliler, yabancılar ve isteğe

bağlı sigortalılar hariç tüm çalışanlar dahildir.

İşsizlik yardımına hak kazanmak için; son altı ay boyunca çalışıyor olmak, iş kuruma kayıtlı olup çalışmaya elverişli ve çalışabilir durumda olmak gerekmektedir. Kendi istekleri ile çalıştıkları işten ayrılanlar, kusurlu davranışları nedeniyle işten atılanlar ve uygun bir iş teklifini reddedenler işsizlik yardımlarını yararlanamaz.

İşsizlik yardımı kişinin son üç aydaki ortalama aylık kazancının %55'i olarak ödenmektedir. Bakmakla yükümlü olunan her bir kişi için bu miktar %10 oranında artırılmaktadır (en çok %95 olacak şekilde). İşsizlik aylığının verilme süresi prim ödeme gün sayısına ve sigortalının medeni durumuna göre değişiklik göstermektedir.

9. İran Sosyal Güvenlik Reformları¹⁸

- Sosyal Güvenliğin Kapsamının Genişletilmesi (1995)

1995 yılında sosyal güvenliğin kapsamı, kendi nam ve hesabına çalışıp, yaptığı işi veya zanaatı icra etmeye ehil olduğunu gösterir herhangi bir resmi belgeyle sahip olan herkesi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Aynı zamanda yurtdışında çalışan ve çalıştığı ülkede bir sosyal güvenlik sistemine tabi olmayan İran vatandaşlarının da kendi nam ve hesabına çalışıyormuş gibi bu yasadan faydalanmasına olanak sağlanmıştır. Yine aynı yıl içerisinde farklı bir yasa ile aktör ve aktrisler de sosyal güvenlik kapsamına alınmıştır.

- Denizci ve Balıkçıların Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınması (1996)

1996 yılında denizci ve balıkçıların sosyal güvenlik kapsamına alınması için bir yasa çıkarılmıştır. Bu yasa ile ücret karşılığı çalışan denizci ve balıkçılar sosyal güvenlik açısından işçi statüsünde sayılacağı ve asgari ücrete tabi olacağı öngörülmüştür. Ayrıca gemi sahiplerinin de işveren statüsünde olup sosyal güvenlik kapsamında prim ödeyecekleri hükmü getirilmiştir. Yine bu yasa kapsamında bir gemide çalışan ilk beş işçi için işveren payının devlet tarafından ödenmesi kararlaştırılmıştır.

- Çocuk Yardımlarının Üç Çocukla Sınırlandırılması (1996)

Bu dönemde ayrıca nüfus planlamasıyla paralel hareket etmek adına, üçüncü çocuktan sonraki çocuklar için sosyal güvenlik yardımlarının ödenmemesine karar verilmiştir. Dördüncü ve daha sonraki çocuklar için sigortalı annenin analık iznine ayrılması, çocuk yardımı ödenmesi ve tıbbi yardımlar gibi çeşitli yardımların uygulanmasına son verilmiştir.

- Analık Yardımlarının Süresinin Uzatılması (1997)

¹⁸ Bu bölüm, Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği (ISSA) resmi internet sitesindeki sosyal güvenlik veri tabanından, ülke reformları kısmından derlenmiştir. <http://www.issa.int/Observatory/Social-Security-Reforms/>

Çocukların anne sütü ile beslenme süresini artırmak amacıyla, ilk üç çocuk için, sigortalı analık yardımlarının ve analık izin süresinin dört aya çıkarılması kararlaştırılmıştır.

- Hasta Katkı Payı Uygulamasının Hayata Geçirilmesi (1998)

Hastanelere gereksiz başvuruları azaltmak amacıyla, kendi adına ve hesabına çalışanlar ve isteğe bağlı sigortalıları kapsayacak şekilde, ayakta tedavilerde %25 ve yatarak tedavilerde %10 hasta katılım payı uygulaması getirilmiştir.

- Bazı Tıbbi Malzemelerin Sağlık Sigortası Tarafından Finansmanı (2000)

Şubat 2000'den geçerli olmak üzere sigortalıların ve bakmakla yükümlü buldukları kişilerin protez ve duyma cihazları ile diş tedavilerinin sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılanma oranları artırılmıştır. Buna karşılık hastaların bu tedavilerdeki katılım payları iki katına çıkarılmıştır.

- Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalışanlara Erken Emeklilik Fırsatı (2001)

Ağır ve tehlikeli işlerde kesintisiz 20 yıl veya kesinti olması halinde 25 yıl çalışıp prim ödemiş olanlara yaşa bakılmaksızın emeklilik fırsatı tanınmıştır. Ek olarak prim ödenen her yıl için 180 gün fiili hizmet zammı verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu yasa ile ayrıca bu işlerde çalışanlar için öngörülmuş işveren prim oranları 4 puan artırılmıştır. Yine bu yasa ile söz konusu işlere yeni başlayanlara sağlık kontrollü yapılması ve işverenin iş güvenliği ile ilgili önlemleri almasına dair bazı hükümler de getirilmiştir.

- İlave İstihdam Sağlayanlara İşveren Prim İndirimi (2001)

İstihdamı artırmak amacıyla Üçüncü Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Planı Kapsamında ilave istihdam sağlayan işverenlere az gelişmiş bölgeler için %90'a varan işveren prim hissesi indirimi sağlanmıştır. Az gelişmiş bölgeler dışında kalan bölgelerde bu oran %60'a kadar varabilmektedir. Prim indirimi sadece ilave istihdam için geçerli olacak ve diğer işçiler için uygulanmamaktadır.

- Özel Sağlık Sunucularından Yararlanılması (2001)

Çıkarılan bir yasa ile sosyal güvenlik organizasyonuna bağlı hastaneler tarafından özel hastane veya laboratuvarlara sevk edilen hastaların giderlerinin bir kısmı veya tamamının karşılanmasına karar verilmiştir. Buna göre sosyal güvenlik organizasyonuna bağlı hastanelerde, özel tıbbi laboratuvarlara sevk edilen hastaların giderlerinin %70'i, özel hastanelere sevk edilenlerinin ise giderlerinin %80'i İran Sosyal Güvenlik Organizasyonu tarafından karşılanacaktır. Sigortalı eğer bu tedavi sırasında hayatını kaybederse giderlerin tamamı yine kurum tarafından

karşılanmaktadır.

- Yetim Kız Çocukları ile İlgili Düzenleme (2004)

Yetim aylığı ve diğer sosyal güvenlik haklarından yararlanan kız çocuklarının evlenmeleri veya işe girmeleri durumunda kaybettiği bu hakların, tekrar durum değişikliği yaşanması durumunda yani boşanma veya işsiz kalma durumunda geri verilmesine ilişkin düzenleme yapıldı.

- Sosyal Güvenliğin Kapsamının Genişletilmesi (2005)

Zorunlu sigortalılık özel bankaların çalışanları ve dini eğitim veren merkezlerin araştırma görevlileri ve öğrencilerini kapsayacak şekilde genişletildi. Ayrıca kendi nam ve hesabına çalışanlar için uygulamaya konmuş olan isteğe bağlı sigortalılık şirketlerin yönetim kurulu üyelerini, sporcuları, tarım ve yol yapımında kullanılan iş makinelerinin operatörlerini ve İran Sağlık Konseyi üyelerini kapsayacak şekilde genişletildi.

- Sosyal Güvenlik Kapsamının Kırsal Nüfusa Genişletilmesi (2006)

2006 yılında yürürlüğe giren bir kanunla, tarımda çalışan ve kırsal alanda yaşayan 18 yaş üstü herkesin isteğe bağlı sigortalılığı düzenlenmiştir. Buna göre bu kişiler dilerlerse isteğe bağlı sigortalı olabilecek ve gelirlerinin %5'i oranında prim ödeyecektir. Devlet ise bu kişilerin ödediğinin iki katı yani %10 oranında prim desteği yapacaktır. Bu kişiler yaşlılık, malullük, ölüm, iş kazası ve sağlık sigortasından yararlanabilecektir.

- İsteğe Bağlı Sigortalılıkta Yeni Düzenlemeler (2007)

İsteğe bağlı sigortalılığa ilk başvuru yaşı erkekler için 42'den 45'e kadınlar için ise 37'den 40'a çıkarılmıştır. İsteğe bağlı sigortalılığa başvurmadan önce herhangi bir şekilde sigortalılığı olanların her bir prim ödeme yılı için bu yaş hadlerine bir yıl eklenmesi hükmü getirilmiştir. Ayrıca ilk başvurudan önce 10 prim ödeme yılı olanlardan yaş sınırı aranmamasına karar verilmiştir. Yine bu yasa ile isteğe bağlı sigortalıların ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin prim ödemeksizin sağlık yardımlarından faydalanması sağlanmıştır.

JAPONYA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

1. Yaşlılık Sigortası

Sağlık, İş ve Refah Bakanlığı Emeklilik Ofisi Ulusal ve İşçi Emeklilik Programlarını idare ve kontrol etmektedir. *Japon Emeklilik Servisi; Sağlık, İş ve Refah Bakanlığının* mali ve idari sorumluluğu altında her iki programın da ülke çapındaki yönetiminden sorumludur. *Japon Emeklilik Servisi* primleri toplamakta, danışmanlık hizmetleri sağlamakta ve yardımları ödemektedir.

Japon sosyal güvenlik sistemi, 1954 yılında yürürlüğe giren İşçi Emeklilik Sigortası ve 1959 yılında yürürlüğe giren *Ulusal Emeklilik Sigortası* kanunları ile düzenlenmiştir. Japon emeklilik sistemi çok sütunludur; özel ve kamu emeklilik programlarını içerir. **İlk sütun** *Temel Aylık* olarak adlandırılmaktadır; tüm nüfusu kapsayan sabit miktarda bir aylık sağlamaktadır. Gelire bağlı bir aylık değildir, yaşlılıkta belli bir geliri garanti eden ve Japonya’da ikamet edenler için zorunlu olan bir sistemdir. **İkinci sütun** emekliliği oluşturan İşçi Emeklilik Sigortası, hem prim hem de ödenek açısından gelire bağlıdır. Primler işverenler ve işçiler tarafından ödenmektedir, belirli bir büyüklükteki firmalar için hükümlerine uymak zorunludur. **Üçüncü sütun** ise seçimlidir. İşverenler tarafından işçilere sağlanabilir veya hükümet tarafından ortak *Ulusal Emeklilik Fonu* ile bağımsız çalışanlara sağlanabilir. İşçi Emeklilik Fonu ise işverenlerce idare edilir, ancak İşçi Emeklilik Sigortası bu fonda büyük bir payı teşkil etmektedir. *Ulusal Emeklilik Fonu* ve İşçi Emeklilik Fonu yarı özel bir statüye sahiptir. Bunun dışında özel sigorta şirketleri ve tröst bankaları gibi kuruluşlar da vardır.

İşçiler için geçerli olan birinci ve ikinci sütun programlar tek prim oranına sahip olup ortaklaşa idare edilir ve çoğu zaman İşçi Emeklilik Sigortası her iki sütunu da kapsar. Bağımsız çalışanlar, çiftçiler ve işsizler için geçerli olan *Temel Aylık* ise *Ulusal Emeklilik* olarak anılır ve *Japon Emeklilik Servisi* tarafından idare edilir. Kamu çalışanları *Karşılıklı Yardım Aylığı* adında kendilerine ait ayrı bir programa sahiptir. Bu program kapsamına *Temel Aylık* ve gelire bağlı aylık dâhildir. İşçi Emeklilik Sigortası çalışanları ve bunların eşlerini kapsar.

Ulusal Emeklilik ve İşçi Emeklilik Sigortası Japon kamu emeklilik sisteminin iki sütununu oluşturur ve hükümetin sorumluluğundadır. Yaşlı hane halkının %60'tan fazlası kamu emeklilik sisteminden yararlanmaktadır. Diğer programlar olan *Vergi Şartlı Emeklilik*, *İşçilerin Emeklilik Fonu*, *Belirli Ödenekli Kurumsal Emeklilik*, *Belirli Katkı Planı* ve *Karşılıklı Yardım Aylığı* ve işçilerin üçüncü sütunu olan İşçi Emeklilik Fonu mesleki programlardır. *Ulusal Emeklilik Fonu* bağımsız çalışanlar için üçüncü sütunu oluşturulup yerel ve mesleki fonlar tarafından yönetilir. *Ulusal Emeklilik Fonu* isteğe bağlı olup bağımsız çalışanların yalnız bir kısmı katılmaktadır.

Yardımlar geçim indeksi ve ücretlerdeki değişimlere göre otomatik olarak güncellenmektedir.

Sistemde sigortalıların kategori ayrımı şu şekildedir:

1. Kategori: Bağımsız çalışanlar, çiftçiler, öğrenciler gibi ikinci ve üçüncü kategori dışındaki kısımdır (20 milyon kişi)

2. Kategori: En az 5 işçinin çalıştığı bir işyerinde çalışan işçileri temsil eder (39 milyon kişi)

3. Kategori: İkinci kategoridekilerin çalışmayan eşlerini temsil eder (10 milyon kişi).

İşçi Emeklilik Sigortası için primler ücretin belirli bir oranı olarak işçi ve işveren tarafından ödenir. Eğer eş yıllık 1,3 milyon ₺'den fazla kazanmıyorsa, eş için de bu oranda prim ödenir. *Ulusal Emeklilik* için kişi kendisi ve hizmet akdi ile çalışmayan eşi için sabit bir miktarda prim öder. Mesleki emeklilik programları için primler programa göre farklılık göstermektedir.

Birinci sütun için (Temel Aylık), ödeneklerin yarısı ve yönetim giderleri genel hükümet bütçesinden karşılanır. İkinci sütun (İşçi Emeklilik Sigortası) ve devlet memurları (Karşılıklı Yardım Aylığı) için sadece yönetim giderlerini hükümet öderken üçüncü sütun için hükümetin herhangi bir katkısı yoktur.

Geçmişte Japon firmaları geleneksel olarak işçilerine emeklilik maaşını bir kerelik toptan ödeme olarak vermeyi teklif etmekteydi. Günümüzde ise, birçok firma işçilerine emekli aylığı ile toptan ödemeyi kapsayan karma bir program önermektedir.

Ulusal Emeklilik, İşçi Emeklilik Sigortası, *Ulusal Emeklilik Fonu* ve kurumsal emeklilik **Belirlenmiş Fayda** temelli programlardır. 2002 yılında **Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planları** getirilmiştir. Ama program sayıları ve programlara yapılan kayıt beklendiği kadar artmamıştır. 2008 yılının sonu itibariyle kayıt sayısı 3,1 milyon kişi civarında olmuştur.

Japonya’da emeklilik programlarını dört kısımda incelemek mümkündür.

- Ulusal Emeklilik (Temel Aylık): *Ulusal Emeklilik*, Japonya’da ikamet eden 20 ila 59 yaş aralığındaki bireyleri kapsamakta olup, 60-64 yaş grubu da isteğe bağlı olarak sisteme dâhil olabilmektedir. Yine yurt dışında yaşayan 20 ila 64 yaş aralığındaki vatandaşlar da isteğe bağlı olarak kapsama dâhil olmaktadır. *Temel Aylık*, 20 yaş ve üzerinde olup yabancılar dâhil Japonya’da ikamet eden herkesi kapsar. *Ulusal Emeklilik*’ten aylığa hak kazanabilmek için en az 25 sene sistemde kalınması gerekir; bu süre en çok 40 yıl olabilir ki bu durumda tam aylık ödenir.

2 Nisan 1941 ve sonrasında doğanlar için, 25 yıl prim ödemiş olmak kaydıyla 60 ila 64 yaşları için erken emeklilik sağlanabilir. Aylıktaki düşüş, başvuru ile 65 yaşına girmeden önceki ay arasındaki ay sayısı ile %0,5 çarpılarak bulunur. Bu düşüş, 60 ila 64 yaş arasında emekli olunan yaşa göre, %42 ila %11 arasında olabilir.

2 Nisan 1941 ve sonrasında doğanlar için emeklilik 70 yaşına kadar ertelenebilir. Aylıktaki artış emeklilik başvurusu ile 65 yaşına girmeden önceki ay arasındaki ay sayısı ile %0,7 çarpılarak bulunur. Bu düşüş, 66 ila 70 yaş arasında emekli olunan yaşa göre, %12 ila %88 arasında olabilir.

Japonya’da ikamet eden 20 – 60 yaş aralığındaki herkes Temel Aylığa katılmakla yükümlüdür. Ödenecek aylık miktarı başvuru tarihine göre değişmekle birlikte şu şekilde hesaplanabilir:

$$792.100 \text{ ₺} * (\text{Sigortalı olarak geçirilen aylar} + \frac{1}{2} * \text{Muaf tutulan aylar}) / 480)$$

Tam Aylık, yıllık olarak 792.100 ₺’dir. Aylık 2 ayda bir ödenir. İşçi Emeklilik Sigortasına ve hizmet akdi ile çalışanlara yönelik diğer programlara yapılan katkı ödemelerinde *Ulusal Emeklilik* programına transfer yapılmaktadır. İşçiler, İşçi Emeklilik Sigortası’na kayıt olduklarında otomatik olarak Temel Aylığa da kayıt olduklarından, *Ulusal Emeklilik* işçi olarak çalışanlar için geçerli değildir. Sabit bir miktar (2010 yılı için aylık 15.100₺) her kayıt olan kişiden alınmaktadır (Kategori 1’deki kişilerin %26’sı tamamen primden muafken %2,6’sı kısmen muaftır). Ödenen

aylıklar toplanan primlerden bağımsız olarak ödenmektedir (pay-as-you-go sistemi), ancak aylıkların yarısı genel hükümet bütçesinden karşılanmaktadır. Aylıklar sabit oranlıdır ve **Belirlenmiş Fayda Sistemi** geçerlidir. Düşük gelirli kişiler, *Ulusal Malullük Aylığı* veya geçim yardımı alanlardan prim alınmaz.

Bakmakla yükümlü olunan 65 yaş ve üzeri eşe, eşin yaşına bağlı olarak yıllık 15.300 ₺ ile 227.900 ₺ arasında ilave ödenek verilir.

Temel Aylık bakımından ayırım yapıldığında, birinci kategori %29, ikinci kategori % 56 ve üçüncü kategori %15'lik paya sahiptir. Ortalama yaşlılık aylığı 53.900 ₺ dolayındadır ki bu miktar tam aylığın %82'sidir.

- İşçi Emeklilik Sigortası: İşçi Emeklilik Sigortası, kapsamdaki firmalarda çalışan 70 ve daha düşük yaştaki bireyleri kapsamaktadır. En az 25 yıl kapsamda kalınması ve 60 yaşın doldurulması gerekmektedir. Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar ile özel bir sisteme tabi bulunan kamu çalışanları İşçi Emeklilik Sigortası kapsamı dışındadır. İşçi Emeklilik Sigortası, emeklilerin emeklilik gelirinin esasını teşkil etmektedir. En az 5 işçi istihdam eden her işyeri ve işveren bu programa katılmak zorundadır. İşverenler ve işçilerin katılım payı her biri için %7,5'tur. Prim oranları aylık ücret üzerinden uygulanır ve *Temel Aylık* primini de içerir. Aylık yardımı ise gelire bağlıdır. Düşük gelirli ve işverenleri için herhangi bir indirim öngörülmemiştir. Ancak doğum izninde olan işverenler bir yıla kadar prim ödemekten muaftırlar. Doğum iznindeki işçiler ücretlerinin %40'ı kadar işsizlik aylığı alırlar ve ücret elde etmediklerinden bunlara prim uygulanmaz. Emekli aylığı hesabında doğum izni süreleri dikkate alınır. Emeklilik yaşı kademeli olarak artırılarak erkekler için 2025; kadınlar için 2030 yılında 65 yaşa ulaşacaktır.

İşçi Emeklilik Aylığı, sigortalının çalışma hayatı boyunca kazandığı ortalama aylık ücret, sigortalının doğum tarihine göre belirlenen bir katsayı ve kapsamda kalınan ay sayısının çarpımı yoluyla hesaplanır. Aylık 2 ayda bir ödenir. 60 ila 64 yaşları arasındaki emekliler ilaveten aylık 1.676 ₺ daha alırlar. 60 ila 64 yaşları arasında çalışmaya devam eden emekliler, birleştirilmiş toplam kazanç ve aylıkları 280.000 ₺'den az ise tam aylık alır; 280.000 ₺ ile 470.000 ₺ arasında ise aylık, kazançtaki artışın %50'si kadar düşürülür; 470.000 ₺'den fazla ise yine aylık düşürülür. 65 ila 69 yaşları arasında çalışmaya devam eden emekliler, birleştirilmiş toplam kazanç ve aylıkları 470.000 ₺'den fazla ise aylık, kazançtaki artışın %50'si kadar düşürülür.

Bakmakla yükümlü olunanlardan eş için yıllık 227.900 ₺; ilk 2 çocuğun her biri için 227.900 ₺; izleyen diğer çocuklar için de 75.900 ₺ (çocukların 18 yaşına – malul çocuk için 20 yaşına - eriştiği mali yılsonuna kadar) ilave ödemedede bulunulur.

Aylık Hesabı şu şekildedir:

*Tamamlayıcı Aylık + (Aylık ücret * %0,55 * Sigortalı geçirilen ay sayısı * Yansıma oranı) + Bakmakla yükümlü olunanların ödeneği*

Hesaplamaya esas alınacak aylık ücretin tabanı 98.000₺, tavanı ise 620.000₺'dir. Ortama aylık 155.345₺'dir, bu miktar ortalama olarak çalışanların ücretlerinin %49,7'sine denk gelmektedir.

- Ulusal Emeklilik Fonu: Bağımsız çalışanlar (1. kategori) için seçimlik bir emeklilik programıdır. Bağımsız çalışanların yalnızca %3'ü bu sisteme katılmıştır.

- Kurumsal/Mesleki Emeklilik: 2000 yılında Ulusal Muhasebe Standartları'nın uygulamaya girmesi ile birlikte, Kurumsal Emeklilik Programları köklü bir reform geçirmiştir. İşçi Emeklilik Fonu modernize edilmiş ve yerine 2001 yılında Belirlenmiş Fayda Emeklilik Programı ve 2002'de Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planı getirilmiştir. Belirlenmiş Fayda Emeklilik Programı ve Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planı'na katılım artma eğiliminde iken; İşçi Emeklilik Fonu'na katılım azalmaktadır.

Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planı'nın iki farklı türü bulunmaktadır: Birey esaslı ve kurum esaslı emeklilik planları. Birey Esaslı Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planı, bağımsız çalışanlar için düzenlenmiş olup seçimliktir. *Ulusal Emeklilik Fonu Federasyonu* tarafından idare edilmektedir ve primler katılımcılar tarafından ödenmektedir. Kurum Esaslı Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planı, firmaların ileride aylık ödemeleri noktasında sıkıntıya düşmelerini önleme amacını gütmektedir. Firmalar bu programı işçileri için sağlayabilirler. Primleri işveren öder. Belirlenmiş Fayda Emeklilik Programı fonlarından düşük kazanç elde ettiklerinden dolayı firmalar Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planı'nı tercih etmektedir. Belirlenmiş Katkı Emeklilik Planı'nda bugünkü sabit katkılarla gelecekte fonlardan dolayı elde edilecek gelir fonların yatırım performansına bağlı iken, Belirlenmiş Fayda Emeklilik Programı'nda tersine gelecekteki gelir sabitlenmiştir.

2. Maluliyet Sigortası

Ulusal Emeklilik programlarında malullük aylığına hak kazanılabilmesi için, sürekli bakıma muhtaç derecede malul (1. Derece) ya da kişinin yaşam gereksinimlerini kendi başına karşılamasını ciddi anlamda engelleyici derecede malul olması (2. Derece) gerekmektedir. İlk tıbbi kontrol sırasında sigortalı olunmalı ve 20 yaşından ilk tıbbi kontrolden iki ay öncesine kadarki dönemde primlerin % 66,7'si ödenmiş olmalıdır. Alternatif olarak, yine bu dönem içinde bir yıllık primlerini sürekli olarak ödemiş olması da yeterlidir.

Ulusal Emeklilik programında, bakmakla yükümlü olunan çocuklar için 18

yaşını tamamladıkları mali yılın sonuna kadar ilave ödenek verilir; malul çocuklar için yaş sınırı 20'dir.

Ulusal Emeklilik Sigortası malullük aylığı 1. Derece malullük için yıllık 990.100 ₺; 2. Derece malullük için ise 792.100 ₺ olarak ödenir. İlk 2 çocuğun her biri için yıllık 227.900 ₺; izleyen diğer çocuklar için de 75.900 ₺ (çocukların 18 yaşına –malul çocuk için 20 yaşına- eriştiği mali yılsonuna kadar) ilave ödemedede bulunulur. Aylıklar 2 ayda bir ödenir.

İşçi Emeklilik Sigortasında ilk iki gruba ilaveten kişinin çalışmasını ciddi anlamda engelleyen malullük derecesi (3. Derece) tanımlanmıştır.

İşçi Emeklilik Sigortasında 1. ve 2. derece malullükte 65 yaşını aşmamış eş için ilave ödenek verilir. Eşin 65 yaşına gelmesi ile birlikte, eş de kendi adına Temel Aylığa hak kazanacağından, ilave ödenek kesilir.

İşçi Emeklilik Sigortası malullük aylığı, 1. Derece için yaşlılık aylığının %125'i ve bakmakla yükümlü olunanlar için ödenen yardımlardan; 2. Derece için ise yaşlılık aylığının %100'ü ve bakmakla yükümlü olunanlar için ödenen yardımlardan; 3. Derece için ise yaşlılık aylığının %100'ünden oluşur. 300 aydan daha kısa süredir kapsamda bulunanlar için aylık, 300 ay baz alınarak hesaplanır. Asgari aylığın yıllık tutarı 594.200 ₺; bakmakla yükümlü olunanlarda eş için ilave ödeme ise yıllık 227.000 ₺'dir. Aylıklar 2 ayda bir ödenir.

Malullük ödeneği, 3. derece malullükten daha düşük dereceli malullük durumunda verilir. 20 yaşından ilk tıbbi kontrolden iki ay öncesine kadarki dönemde primlerin % 66,7' si ödenmiş olmalıdır. Malullük ödeneğinde ise yaşlılık aylığının %200'ü toptan ödeme olarak ödenir, bu ödenek asgari 1.162.000 ₺'dir.

3. Ölüm Sigortası

Ulusal Emeklilik programında ölüm aylığına hak kazanılabilmesi için, ölen sigortalı ölmeden önce yaşlılık aylığı alıyor olmalı veya sigortalı olmalı ya da 20 yaş ile ölümden iki ay öncesi arasındaki dönemde primlerinin % 66,7'sini ödemiş ve Japonya'da ikamet ediyor olmalıdır. 65 yaşına gelmemişse yine aynı dönem içinde bir yıllık primlerini sürekli olarak ödemiş olması da yeterlidir. Ölümünden önce sigortalı ile birlikte yaşayan ve çocuğuna bakan eşi, çocuğun 18 yaşına (çocuk malülse 19 yaşına) eriştiği mali yılsonuna kadar hak sahibi olarak ölüm sigortasından yararlanır. Yine, çocuklar 18 yaşına (malul çocuk için 19 yaşına) erişene kadar ölüm sigortasından yararlanır. *Ulusal Emeklilik* programında, bakmakla yükümlü olunan çocuklar için 18 yaşını tamamladıkları mali yılın sonuna kadar ilave ödenek verilir; malul çocuklar için yaş sınırı 20'dir. Ölen kişinin öldüğünde yaşlılık aylığı almıyor olması ve en az 25 yıl prim ödenmiş olması koşuluyla, hak sahibi olan çocuğu

olmayan ve ölen kişi ile en az 10 yıldır evli olan 60 ila 64 yaş aralığındaki dul eşe de aylık bağlanır. Ölen kişinin öldüğünde yaşlılık ya da malullük aylığı almıyor olması ve en az 3 yıl prim ödemesi bulunması halinde **Cenaze Yardımı** sağlanır.

Ulusal Emeklilik Sigortasında, dul kadına yıllık 792.100 ₺ ödenir, dul erkeğe bir ödeme yapılmaz.

İlk 2 çocuğun her biri için yıllık 227.900 ₺; izleyen diğer çocuklar için de 75.900 ₺ (çocukların 18 yaşına –malul çocuk için 20 yaşına- eriştiği mali yılsonuna kadar) ilave ödemedede bulunulur.

Tam yetim aylığı, dul eşe ödenen aylığa ilaveten bakmakla yükümlü olunanlara ödenen ilave ödeneği içerir.

Çocuksuz dul eşe, sigortalıya ödenecek olan yaşlılık aylığının %75'i bağlanır.

3 yıldan 35 yıla kadar ödenen primlere bağlı olarak 120.000 ₺'den 320.000 ₺'e kadar toptan ödeme yapılır.

İşçi Emeklilik Sigortasında ölüm aylığına hak kazanılabilmesi için, ölen sigortalı ölmeden önce yaşlılık veya malullük aylığı alıyor olmalı ya da almaya hak kazanmış bulunmalı ya da 20 yaş ile ölümden iki ay öncesi arasındaki dönemde primlerinin % 66,7' sini ödemiş olmalıdır.

Hak sahipleri, ölümün gerçekleştiği dönemde sigortalıya mali anlamda bağımlı olmaları halinde, dul kadın ile sigortalının ölümünün gerçekleştiği zamanda 55 ve üzeri yaşta olan dul erkek (yardımlar 60 yaşından sonra ödenir), 18 yaşına (malul ise 19 yaşına) erişilen mali yılın sonuna kadar olmak üzere çocuklar veya torunlar, sigortalının ölümünün gerçekleştiği zamanda 55 ve üzeri yaşta olan ebeveynler ya da büyükanne-büyükbabadır (yardımlar 60 yaşından sonra ödenir). Aylık; eş, çocuk, ebeveyn, büyükanne-büyükbaba ve torun sıralamasına göre ödenir.

İşçi Emeklilik Sigortasında ölen sigortalının koşulları yerine getiren ilk hak sahibine yaşlılık aylığının %75'i bağlanır. Yıllık 594.200 ₺ 64 ila 65 yaşları arasında olan ve çocuğu bulunmayan dul eşe ilave ödenek verilir. Aylıklar 2 ayda bir ödenir.

4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

İsteğe bağlı sigorta kapsamında veya diğer özel sistemlerin kapsamında olmayan çalışanların tümü kapsam dahilindedir. Tarım, ormancılık ve balıkçılık alanlarında çalışanlar isteğe bağlı olarak kapsama girebilirler. Kendi adına bağımsız çalışanların bir kısmı ile küçük ve orta ölçekli girişimciler de kapsam dahilindedir. Kamu çalışanları için özel bir sistem öngörülmüştür.

Sigortalının herhangi bir katkısı bulunmamaktadır. Kendi adına bağımsız

çalışanlar ise çalıştıkları sektör, yapılan iş türü veya gelire göre %0,4 ila %5,2 arasında ödemede bulunmaktadır. İşveren ise maaşın %0,3'ü ila %10,3'ü oranında katkı yapmaktadır.

İş kazasından yararlanmak için herhangi bir asgari sigortalılık süresi aranmamaktadır.

Geçici iş göremezlik ödeneği, sigortalının iş göremezliğinin başlamasından önceki 3 aylık döneme ait ortalama günlük ücretin %60'ı ile ortalama günlük ücretin %20'si oranında ilave ödmeden oluşmaktadır. Geçici iş göremezlik ödeneği, 3 günlük bekleme süresinden sonra ödenmeye başlayıp iyileşene kadar ödeme devam etmektedir (İlk 3 günlük günde ortalama günlük ücretin %60'ını işveren ödemektedir).

Günlük ödenek miktarı asgari 4.040 ₺; sigortalının yaşına göre azami 13.284 ₺ ila 24.955 ₺ arasında değişmektedir. Önceki çeyrekteki ücrete göre %10'dan fazla gerçekleşen ücret artışları için her çeyrekte otomatik artırım uygulanmaktadır.

19. aydan sonra, ciddi bir iş göremezliği bulunmayanlar için aynı miktarda ödeme iyileşene kadar devam etmektedir. Daha ciddi iş göremezlik hallerinde ise hastalık tazminat aylığı (önceki 3 aydaki ortalama günlük ücretin %100'ü ile iş göremezlik derecesine bağlı olarak 245 ila 313'ün çarpımı ile elde edilen tutar yıllık yardımı oluşturmaktadır) ve buna ilaveten çalışanın yıllık ücret primine göre özel bir ilave yardım ödenmektedir.

Yardımlar 2 ayda bir ödenmektedir.

Sürekli iş göremezlik ödeneği, 1 ila 7 derecesinde ciddi iş göremezliği olan sigortalının iş göremezliğinin başlamasından önceki 3 aylık döneme ait ortalama günlük ücreti ile 131 ila 313'ün çarpımı sonucunda bulunan tutar aylık olarak ödenir. 8 ila 14 derecesinde iş göremezliği olanlara ise önceki 3 aylık döneme ait ortalama günlük ücreti ile 56 ila 503'ün çarpımı kadarlık bir toptan ödeme yapılır.

1. ve 2. derece iş göremezlik durumunda, sigortalı günlük faaliyetlerini yerine getirirken başkasının sürekli bakımına ihtiyaç duyuyorsa aylık 104.730 ₺'e kadar Sürekli Bakım Geliri ödenir. Sürekli bakımı aile fertleri karşılıyorsa aylık 56.790 ₺; kısmi süreli bakıma ihtiyaç duyulması halinde ise 52.370 ₺'e kadar –bakımı aile bireylerinin yapması durumunda 28.400 ₺ ödeme yapılır. Yardımlar aylık olarak ödenir.

Sigortalının ölümünden önceki 3 aylık döneme ait ortalama günlük ücreti ile 153 ila 245'in çarpımı sonucunda bulunan tutar hak sahiplerinin sayısına göre ödenir. Hak sahipleri, sigortalının ölüm tarihinde sigortalının bakmakla yükümlüsü

olduğu 60 yaş ve üzerindeki dul eş, 18 yaşına eriştikleri mali yılın sonuna kadar çocuk ve torunlar, 60 yaş ve üzerindeki ebeveynler ile büyükanne ve büyükbabalar, 18 yaşına eriştikleri mali yılın sonuna kadar veya 60 yaş ve üzerindeki kardeşlerdir.

Ölüm ödeneği: Hak sahibi olma yeterliliğine sahip kimse yoksa, sigortalının ölümünden önceki 3 aylık döneme ait ortalama günlük ücretin 1000 katı, hak sahibi olmayan kişiye toptan ödeme şeklinde ödenir.

Cenaze ödeneği: 60 gün boyunca sigortalının ölümünden önceki 3 aylık döneme ait ortalama günlük ücreti ya da 315.000 ₺ artı 30 günlük ücretten hangisi daha yüksekse o ödenir.

5. Sağlık, Hastalık ve Analık Sigortası

Sağlık, İş ve Refah Bakanlığı Sağlık Sigortası Ofisi, Ulusal Sağlık Sigortası ve İşçi Sağlık Sigortasını idare etmektedir. Ulusal Sağlık Sigortasını belediyeler yürütmektedir. İşçi Sağlık Sigortasında, Birlik Yönetimli Sigorta Japon Sağlık Sigortası Birliği tarafından; Topluluk Yönetimli Sigorta ise 1.459 sağlık sigortası derneği/ortaklığı tarafından yürütülmektedir.

Ulusal Sağlık Sigortası, İşçi Sağlık Sigortası programı kapsamında olmayan ve Japonya'da ikamet edenler için geçerlidir.

İşçi Sağlık Sigortası, Topluluk Yönetimli Sigorta ve Birlik Yönetimli Sigorta olmak üzere iki gruptan oluşur. Topluluk Yönetimli Sigorta, mesleki sağlık sigortası üyelerinden oluşur. Birlik Yönetimli Sigorta, 5 ve daha fazla işçi çalıştıran firmalardaki mesleki sağlık sigortası üyesi olmayan işçilerden oluşan ve Japon Sağlık Sigortası Birliği tarafından idare edilen sağlık sigortasıdır. 5'ten daha az işçi çalıştıran işyerleri ile tarım, ormancılık ve balıkçılık işçileri gönüllü olarak sisteme katılabilir. Denizciler, öze okul çalışanları, ulusal ve yerel hükümet çalışanlar için özel sistemler öngörülmüştür.

Ulusal Sağlık Sigortasında, hizmet akdi ile çalışanlar bakımından primler bir hane için yıllık 630.000 ₺'i geçmeyecek şekilde sigortacı tarafından belirlenir (2008 yılında, yıllık ortalama prim bir sigortalı için 85.448 ₺ ve bir hane için 150.271 ₺ olarak gerçekleşmiştir). Düşük gelirliler için primler düşürülebilmektedir. Bu sigortada devlet katkısı tedavi maliyetinin %50'si olup işveren katkısı bulunmamaktadır. İşçi Sağlık Sigortasında ise, Birlik Yönetimli Sigorta için aylık ücretin % 4,67'sidir. Topluluk Yönetimli Sigorta için ise 2008 yılı ortalaması olarak aylık ücretin olarak %3,31'idir. Her iki programda da 47 farklı yaş grubuna göre primler belirlenmektedir. Bu oranlar işveren için de aynıdır. Devlet ise maliyetin %16,4'ü ve yaşlılar için tedavi masraflarının %16,4'ü, Birlik Yönetimli Sigorta için idari giderlerin tamamı ile Topluluk Yönetimli Sigorta için idari giderlerin belirli bir payını karşılar.

Prim hesabına konu olacak asgari aylık kazanç miktarı 58.000 ₺; azami sınır ise 1.210.000 ₺'dir. Söz konusu sınırlar ortalama ulusal ücretlerdeki değişimlere göre artırılmaktadır. Bu miktarlar işveren payı için de aynıdır.

Kendi adına bağımsız çalışanlarda Ulusal Sağlık Sigortası primleri hizmet akdi ile çalışanlarla aynıdır. İşçi Sağlık Sigortası kendi adına bağımsız çalışanlara uygulanmamaktadır.

Ulusal Sağlık Sigortasından yararlanılabilmesi için Japonya'da ikamet etmek gerekmektedir. İşçi Sağlık Sigortasından yararlanmak için ise sigortalı olarak çalışılması gerekmektedir. İşinden ayrılan sigortalı, son iki ayda sigortalı ise 2 yıla kadar isteğe bağlı olarak sigortalı olabilir.

Bakmakla yükümlü olunanlar sigortalı ile kalıp kalmadığına bakılmaksızın eş, ebeveynler, büyük ebeveynler, genç kardeşler, çocuklar, torunlar; sigortalı ile birlikte kalmak üzere de üvey anne-babalar, amcalar-dayılar, hala-teyzeler, yeğenler, kuzenler, yaşı daha büyük olan kardeşlerdir.

Ulusal Sağlık Sigortasında her sigortalıya analık, çocuk yardımı ve ölüm ödeneği ödenmektedir.

İşçi Sağlık Sigortasında hastalık ve kaza ödeneğinde günlük ortalama temel ücretin %66,67'si ücret sınıfına göre verilmektedir. Ödenek, 3 günlük bir bekleme süresinden sonra ve 18 aya kadar ödenmektedir. Analık ödeneği de günlük ortalama temel ücretin %66,67'si doğumdan önce 42 gün (çoklu doğumlarda 98 gün) ve doğumdan sonra 56 gün ödenmektedir. Sigortalı ya da bakmakla yükümlü olduğu kişiye bir kereliğine 420.000 ₺ çocuk bakım ödeneği olarak ödenir. Cenaze masraflarını ödeyen kişiye de bir kereliğine 50.000 ₺ ödenir.

Ulusal Sağlık Sigortası ve İşçi Sağlık Sigortasında çalışanlara klinikler ve hastanelerce sağlanan tedaviler ile eczanelerce sağlanan ilaçlar sigorta eden tarafından sözleşmeye göre ödenir. Okul öncesi çocuklar için maliyetin %20'si, 69 yaşına kadar bireyler için %30'u, 70 ve üzeri yaş grubu için ise gelire göre %10 ila %30'u ödenir. Bakmakla yükümlü olunanlar Ulusal Sağlık Sigortası kapsamında değildir. İşçi Sağlık Sigortasında ise çalışanlara verilen hizmetler verilir, maliyete katılım oranları aynıdır.

6. Aile Yardımları

Ortaokul yaşı ve altında bir veya birden fazla çocuk yetiştirenlere ödenir. Çalışan katkısı yoktur. İşveren, 3 yaşından küçük çocuklar için maliyetin %70'ini öder. Hükümet ise, 3 yaşından küçük çocuğu olan çalışanlara Hazine'nin ödediği tutarın %10'u, il yönetimi tarafından ödenen tutarın %10'u ve belediyeler tarafından

ödenen tutarın da %10'unu öder. 3 ila 12 yaşları arasında çocuğu olan sigortalılarda ise bu oranlar %33,3'tür. Kendi adına bağımsız çalışanlar ve işsizlerin 0-12 yaş çocukları için de bu oranlar %33,3'tür. Kamu çalışanlarının aile yardımları ise resmi kurumlarca ödenir. Bu yardımlar için bir gelir testi bulunmamaktadır. Ebeveynlere ya da vasilere aylık 13.000 ₺ ödenir. Yardımlar genellikle 4 ayda bir ödenir.

7. İşsizlik Sigortası

65 yaşından küçük kişileri kapsamaktadır. 5'ten daha az işçi çalıştıran tarım, ormancılık ve balıkçılık kuruluşlarında çalışan işçiler gönüllü olarak sisteme katılabilir. Haftalık 20 saatin altında çalışanlar ve kendi adına bağımsız çalışanlar yararlanamaz. Günlük çalışanlar ve mevsimlik işçiler için özel sistemler öngörülmüştür.

Sigortalı aylık kazancının (vergi öncesi maaş ve ek ödemeler) %0,6'sı oranında katkı yapar. Bu oran tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü için %0,7'dir. İşveren ise maaşın %0,95'i kadar katkıda bulunur; bu oran tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü için %1,05 ve inşaat çalışanları için %1,15'tir. Hükümet ise işsizlik yardımları ve özel ödenekler maliyetinin %13,8'i, günlük çalışanlara yapılan ödemelerin %18,3'ü ve çocuk bakım izni ile yaşlı çalışanların maliyetinin ise %6,9'u kadar katkı yapar.

İşsizlik yardımından yararlanabilmek için işsizlik durumundan önceki son 24 ayda en az 12 ay sigortalılığı bulunmalıdır. İşten çıkarılma ve iflas sebebiyle gerçekleşen işsizlik durumunda son 12 ayda 6 ay aranır. Kamu İstihdam Güvenliği Bürosu'na kayıt yapılmış olmalı ve çalışma istek ve yeteneğinde olunmalıdır. İşsiz kişi 4 haftada bir Kamu İstihdam Güvenliği Bürosu'na rapor verir. İşsizlik durumu işten kendi rızası ile ayrılmış olmaktan, ciddi suiistimalden, uygun bir iş teklifini geri çevirmekten veya mesleki eğitime katılmamaktan kaynaklanmamalıdır. Bu durumlarda yardım 1 ila 3 ay ödenecek şekilde kısıtlanabilmektedir. İşsizlik yardımı, sigortalının işsizlik halinden önceki son 6 aydaki ortalama günlük ücretinin %50 ila %80'i arasında değişmekte, düşük ücret sahipleri daha yüksek oranlarda faydalandırılmaktadır. Eğer sigortalı 60 ila 64 yaşları arasında ise oran %45 ila %80 arası olmaktadır. İşsizlik yardımı 7 günlük bekleme döneminden sonra, sigortalılık süresi, yaş ve işsizliğe neden olan etmenler değerlendirilerek 90 ila 330 gün arasında ödenir. İşten çıkarılan ya da çalıştığı kuruluş iflas eden ve iş bulmakta zorlanan çalışanlar için bu süre 60 gün daha uzatılabilir. Günlük asgari yardım miktarı 1.600 ₺; azami miktar ise 7.505 ₺'dir.

Yaşlı çalışan yardımı: Ücreti, 60 yaşında ödenen ücretinin %75'i kadar düşen 60 ila 64 yaş arasındaki 5 yıldan fazla süredir sigortalı olanlara ödenir. Azami yardım miktarı, ücret düşüş yüzdesine bağlı olarak 60 yaşından sonraki ücretin %15'i kadardır.

Çocuk bakım izni yardımı: Yeni doğan bir çocuğa bakmak sebebiyle izin alan sigortalılara, çocuk bir yaşına gelene kadar ödenir. Sigortalının işsizlik halinden önceki son 6 aydaki ortalama günlük ücretinin yarısının 30 katı aylık olarak ödenir.

Hemşire bakım izni yardımı: Aile bireylerine bakmak amacıyla izin alan sigortalılara ödenir. Sigortalının işten ayrılmadan önceki ücretinin %40'ı ödenir.

8. Japonya Sosyal Güvenlik Reformları

- İsteğe Bağlı Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planları Revizyonu (2011)

Japon Parlamentosu, Ağustos 2011'de Emeklilik Güvenliği Geliştirme Kanunu'nu kabul etti. Yeni kanun 1 Ocak 2012'de yürürlüğe girdi. İsteğe bağlı Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarının (DC) ilk başladığı 2001 yılından bu yana yapılan en önemli değişiklik meydana geldi. DC Planları sürekli olarak büyüdü; 15.000 işveren ve 4 milyon işçi için yaklaşık 5 trilyon ¥'lık bir varlık meydana gelmiş oldu.

Bu kanunla birlikte, işçiler ilk kez işveren destekli bir DC planına sahip oldular. Önceden sadece işverenler işçi adına DC planına katkı yapabilmekteydi. Yeni kanuna göre ise, işçiler işveren primlerini aşmamak üzere prim ödeyebilmektedirler. Önceden 60 altı olan plana katılım yaşı ise 65'e çıkarılmıştır.

- Çocuk Ödeneği (2010)

1 Nisan 2010 itibariyle çocuk ödeneği sisteminde reform yapıldı. Yapılan reform ile özellikle düşük gelirli ailelere mali destek sağlanmış oldu.

- İşsizlik Sigortası Kapsamının Genişletilmesi (2010)

Mart 2010'da İstihdam Sigortası Kanunu tadil edilerek işsizlik sigortasından yararlanma kolaylaştırılmıştır. Daha önceden aranmakta olan 6 ay çalışma şartı 31 güne düşürülmüştür.

- Japon Emeklilik Servisi'nin Kurulması (2010)

Haziran 2010'da daha önceden Sosyal Sigorta Ajansı tarafından yürütülen kamu emeklilik işlemleri Japon Emeklilik Servisi'ne devredilmiştir. Japon Emeklilik Servisi özerk bir kuruluş olarak örgütlenmiştir.

- Japon Sağlık Sigortası Birliği'nin Kurulması (2008)

1 Ekim 2008 tarihinde zorunlu Kamu Sağlık Sigortası programını yönetmek üzere Japon Sağlık Sigortası Birliği kurulmuştur. Küçük ve orta ölçekli şirketlerde çalışan işçileri kapsamına almaktadır.

- İşçilerin Emeklilik Programlarının Uyumlaştırılması (2007)

13 Nisan 2007 tarihinde Kabine biri kamu çalışanları ile özel okul öğretmenleri için diğeri ise özel sektör çalışanları için İşçi Emeklilik Sigortası olan Emeklilik Yardım Sandıklarını uyumlaştırmaya yönelik bir kanun tasarısı paketini onaylamıştır. Tasarı paketiyle amaçlanan, kamu emeklilik programları arasındaki farklılıkların giderilerek eşitlik ve istikrarın sağlanmasıdır.

- Kamu Emeklilik İdaresi'nin Kurulması (2005)

Kamu emeklilik programlarının ve bir sağlık sigortası programının işlemlerinin idaresini yürüten Sosyal Sigorta Ajansı 2005 yılından itibaren faaliyet ve organizasyonlarına ilişkin reformları üstlenmektedir.

KANADA SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ¹⁹

Kanada sosyal güvenlik sistemi, Kanada’da en az 10 yıl ikamet eden 65 yaş üstü kişilere verilen aylıkları sağlayan ikamete dayalı genel emeklilik (Old Age Security- yaşlılık güvencesi), uzun vadeli sigorta kolları dahil diğer sigorta kollarını da sağlayan ve prim katkılarıyla finanse edilen sosyal sigorta sistemi (Canada Pension Plan- CPP) ile özel tasarrufları temel alan üç ayaklı bir yapıya dayanmaktadır.

Uzun vadeli sigorta kollarında yaşlılık aylığı için ilk kanun 1927’de, körler için yardım kanunu 1937’de ve maluliyet için sigorta kanunu 1955’te yürürlüğe girmiştir. Şu an yürürlükte olan kanun 1952’de yürürlüğe giren *genel emeklilik sistemi*, 1965’te yürürlüğe giren *kazanca bağlı emeklilik sistemi* ve 1967’de yasalaşan *gelir testi ilavesi* sistemleridir. Özellikle uzun vadeli sigorta kollarında etkin görev üstlenen Kanada İnsan Kaynakları ve Yetenekleri Geliştirme Kurumu (Human Resources and Skills Development) tarafından genel emeklilik, kazanca bağlı emeklilik ve gelir testine bağlı ilave yardımlar (genel çocuk bakımı yardımları vb.) sistemlerini bölgesel ve yerel birimler aracılığıyla yönetmektedir Kurum, nakdi hastalık, analık, babalık ve bakım izni yardımları için de sorumlu kurumdur. Kanada Gelir Kurumu kazanca bağlı emeklilik için katkıları toplamaktadır. Kurum ayrıca Kanada Çocuk Vergi Yardımlarını da yönetmektedir. Ayrıca eyaletlere göre farklı idari kuruluşlar vardır. Örneğin Kanada’nın en büyük eyaletlerden biri olan

¹⁹ Bu bölüm Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Güvenlik İdaresi resmi internet sitesindeki “Dünyada Sosyal Güvenlik” bölümünden ve Kanada İnsan Kaynakları ve Yetenekleri Geliştirme Kurumu internet sitelerindeki bilgilerden derlenmiştir.

<http://www.ssa.gov/policy/docs/progdsc/ssptw/2010-2011/americas/canada.pdf>

<http://www.hrsdc.gc.ca/eng/home.shtml>

Kebek eyaletinde Kebek Emeklilik Kurulu ve Kebek Gelir Kurumu kazanca bağlı emeklilik planını yönetmektedir. Sağlık hizmetleri kapsamında, Kanada Sağlık Kurumu kapsam dışındakilere verilecek hizmetleri yürütmekte ve yasal mevzuat çerçevesinde hizmetleri kontrol etmekte; yerel otoriteler sağlık sigortası planlarını yönetmektedir. Sağlık hizmeti sunucuları genelde kamu, kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve özel kuruluşlardır. Her eyalette bulunan Çalışanlar İçin Tazminat Ofisleri veya İş Güvenliği Komisyonları iş kazası durumlarını yönetmektedir.

Genel emeklilik sistemi ikamet şartı taşıyan herkesi, kazanca bağlı emeklilik sistemi ise ülkedeki kendi adı ve hesabına bağımsız çalışanlar ve çalışanları kapsamaktadır. Devamlı bir işi olmayanlar (yıllık geliri 3500 Kanada Dolarından -C\$ düşük kişiler) ve mevsimlik tarım işçileri kapsam dışıdır. Eyaletler kazanca bağlı emeklilik sisteminden mukayese edilebilecek bir sistem varsa çıkabilirler. Örneğin Kebek Emeklilik Sistemi vb.

Sistemin finansman kaynaklarına bakıldığında, genel emeklilik sisteminde çalışanlar ve işverenlerden katkı alınmaz. Gelir testinin maliyeti dahil tüm yükü devlet üzerindedir. Kazanca bağlı emeklilik sisteminde ise devlet katkısı yoktur. Kişilerden alınan katkı oranları aşağıdaki gibidir;

- **Sigortalı;** Prime esas kazancın (kapsam dahilindeki kazançlar) % 4.95'i katkı olarak alınmaktadır. Yıllık prime esas asgari kazanç 3500 C\$, azami kazanç 48.300 C\$'dır (1 CAD=1.85 TL). Kazançlar ortalama sanayi ücretlerindeki artışlara göre yıllık olarak artırılmaktadır.
- **Kendi adı ve hesabına çalışanlar ve işverenler;** Bağımsız çalışanlarda prime esas kazancın % 9.9'u; işverenlerde ise % 4.95'i katkı olarak alınmaktadır. Bu kesimlerde de yıllık prime esas asgari kazanç 3500 C\$, azami kazanç 48.300 C\$'dır. Kazançlar ortalama sanayi ücretlerindeki artışlara göre yıllık olarak artırılmaktadır.

1. Yaşlılık Sigortası

Genel emeklilik sisteminde (Yaşlılık Güvencesi Sistemi) kişiler 18 yaşından sonra en az 10 yıl Kanada'da ikamet etme şartıyla minimumum 65 yaşında emekli olabilmektedir. Yurt dışındaki hak sahiplerine 18 yaşından sonra ülkede en az 20 yıl ikamet etme şartıyla emekli aylığı ödenmektedir. Genel emekli aylığı, 18 yaşından sonra Kanada'da ikamet edilen her yıl için 40 yıla kadar azami emekli aylığının 1/40'ı kadardır. Azami emekli aylığı 533,7 C\$'dır. Ayrıca 65 yaş veya üstü, genel emekli aylığı alan ve yıllık geliri düşük kişilere ilave yardım verilmektedir. Verilecek yardım, kişisel kazanca veya beraber yaşadığı kişi varsa aile gelirine göre belirlenmektedir. Yurt dışındakilere 6 aya kadar bu ilave yardım ödenebilmektedir. Düşük gelir ödeneği

gelir testi ile 60-64 yaş arası kişilere Kanada'da 18 yaşından sonra en az 10 yıl ikamet şartı ile verilmektedir. Hak sahibinin eşi veya ortak yaşadığı kişi genel emekli aylığı ve düşük gelir ödeneğine hak kazanabilir. 65 yaşında, ödenek genel emeklilik aylığına çevrilmekte ve gelire bağlı olarak değişmektedir. Düşük gelirlilere verilen ilave ücret (gelir testine tabi) azami emekli aylığı tek kişi için 1.207 C\$, çift kişi için 1.957 C\$'a arttırılmıştır. Düşük gelir ödeneği, 60-64 yaş arasında olan eşe veya ortak yaşanan kişiye verilen ödenek 978.5 C\$'a kadardır. Aylık, gelir ve ödenekler TÜFE'ye göre otomatik olarak arttırılmaktadır.

Kazanç İlişkili Emeklilik Planı (Kanada/Kebek Emeklilik Planı-CPP) ile ise geçerli katkılarla 65 yaşta tam emeklilik aylığına veya 60-64 yaş aralığındakilere kısmi emekli aylığına hak kazanılmaktadır. Sigortalının ortalama prime esas kazancının ortalama olarak % 25'i katkı olarak alınmaktadır. Verilen aylıklar 65 yaşından önce emekli olunan her erken yıl için % 0,5 oranında azaltılmaktadır (2012'den 2016'ya kadar aşamalı olarak % 0,6 oranından itibaren arttırılacaktır). Aylıklar tüketici fiyat endeksine (TÜFE) göre otomatik olarak arttırılmaktadır. Eğer emekliliğe 65 yaş ve üstünde hak edildiyse işten ayrılma şartı (mecburi emeklilik) yoktur. 2012'den önce, 65 yaş öncesi emeklilik aylığına hak kazanılmışsa, sigortalı tamamen veya büyük ölçüde çalışmasını durdurma ve işlerine dönen veya devam eden emekliler daha uzun süre katkı ödeyemezlerdi. 2012'den sonra, çalışmaya devam eden emekliliğe hak kazanan kişiler, Emeklilik Sonrası Kanada Emeklilik Planı ile sisteme katkı sağlayabilmektedirler. Bu katkılar için prime esas kazançtan alınacak kesintiler 60-64 yaş arasındakiler için zorunlu, 65-70 yaş arasındakiler için isteğe bağlıdır. Kazanca bağlı emeklilik planı sigortalının çalıştığı zamandaki prime esas kazancın yaklaşık %25'ine denk gelecek şekilde, 65 yaşındaki kişiye tam emekli aylığı bağlanmaktadır. En düşük kazancın olduğu yıllardaki gelirin %15'i, 7 yaşından küçük çocuğa bakılan yıllar ve maluliyet aylığı alınan yıllardaki kazançlar hesaplamaya dahil edilmez. 65 yaşından erken emekli olunan her yıl için emekli aylığı % 0.5 oranında azaltılmaktadır (2012'den 2016'ya kadar % 0.6'dan itibaren aşamalı olarak arttırılacaktır).

Son bir yılda yaşlanmanın sistemin sürdürülebilirliğini tehdit etmesi nedeniyle ihtiyaçlara yönelik bazı önlemler alınmıştır. Buna göre 2011 yılından 2016 yılına kadar aşamalı olarak çalışma yaşamından emekliliğe aşamalı bir geçiş planı yapılmıştır. Buna göre;

- 65 yaş sonrasında emekli olan kişinin aylığı önemli oranda arttırılacaktır.
- 65 yaşından önce emekli olunursa önemli oranda düşürülecektir.
- Eğer kişi 65 yaş altında ve hali hazırda emekli aylığı alıyorsa, kişinin kendisi ve işvereni ayrıca prim ödeyecektir. Bu primler de Kanada

Emeklilik Planı kapsamındaki faydaları artıracaktır.

- 65-70 yaş aralığındaki kişiler için de gelecekte alacakları aylıkları artırmak için katkı ödeyebileceklerdir. Kişinin para kazanmadığı veya düşük gelir kazandığı zamanlar hesaplamalara dahil edilmeyecektir.

Emekli aylığı ertelenebilir ve yurtdışındakilere de ödenebilir. Ertelenmiş emeklilikte emekli aylığının başlama yaşı ile 65 yaş arasındaki her ay için aylık % 0.57 artırılmaktadır (2013'ten itibaren % 0.7 oranında artırılır). 70 yaşından sonra ise bu ayarlama yapılmaz. 65 yaşında alınan azami aylık 960 C\$'dır. Eş veya beraber yaşanan partner tarafından biriktirilen emeklilik kredileri boşanma veya ayrılma halinde eşit olarak ikiye bölünmektedir. Aylıklar TÜFE'ye göre otomatik olarak artırılır. Kaydedilmiş kazançlar ulusal ortalama ücret artışına göre ortalama olarak artırılmaktadır.

2. Maluliyet Sigortası

Kazanca bağlı maluliyet aylığı, 2006 yılından önce sigortalının gelir kazanmasını engelleyen bir durumun olması, 25 yıl veya daha fazla yıllık kazancı olan kişilerin son 6 yıllarının 3 veya 4 yılı katkı ödenmiş olması şartlarıyla bağlanmaktadır. Temel aylık kazanç 433,37 C\$'a, kazanca bağlı emeklilik aylığının %75'i eklenerek bulunmaktadır (azami aylık 1153,37 C\$'ıdır). 65 yaşında maluliyet aylığı yerine emeklilik aylığı verilmektedir. Aylıklar TÜFE'ye göre otomatik olarak artırılmaktadır. Kaydedilmiş kazançlar ulusal ortalama ücret artışına göre ortalama olarak artırılmaktadır. 18 yaşından küçük her çocuk ve 25 yaşından küçük okuyan çocuklar için aylık 218,5 C\$ ek ödenek verilmektedir.

3. Dul ve Yetim Aylıkları

Genel emeklilik sisteminde dul aylığı 18 yaşından sonra en az 10 yıl Kanada'da ikamet eden 60-64 yaş arasında dul kişilere (resmi olarak evlenilen kişi veya birlikte yaşanan eş) verilmektedir. Tekrar evlenme veya ortak yaşamın son 1 yılda sona ermesi sebebiyle ölüm yardımı sona ermektedir. 65 yaşında ise ölüm yardımı ölüm aylığı yerine geçmektedir. Kazanca bağlı emeklilikte en az 3 yıl prim ödeme şartı ile ölen kişinin 10 yıldan az veya çalışılan yılların 1/3'ünden az olmama şartları vardır. Aylık yurtdışındaki vatandaşlara da ödenmektedir. Ölüm aylığı, 1.050,68 C\$'dır. Kazanca bağlı ölüm aylığı, ölenin kazançlarının yaklaşık % 60'ı olup, aylık 576 C\$'dır (bu miktar 65 ve üstü dullara ödenmektedir). 65 yaşın altındakiler için ölen kişinin kazanca bağlı emeklilik aylığının %37,5'u 169.09 C\$ ödenmektedir (529 \$'a kadar). Bağımlı bir çocuğu olmayan veya engelli olmayan 35 yaş altındaki dullara ölüm aylığı verilmemektedir. Yetim aylığı ise 18 yaşından küçük olan veya 25 yaşa kadar okuyan her çocuk için aylık 218.5 C\$'dır. Kazanca bağlı emeklilik aylığının 6

aylık kısmı 2.500 C\$'a kadar verilmektedir. Aylıklar TÜFE'ye göre otomatik olarak artırılmaktadır.

4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

Ülkede iş kazası ve meslek hastalığı halleri için sosyal sigorta sistemi mevcuttur. Eyaletlere göre 1908'den 2002'ye kadar farklı kanunlar yasalasmıştır. Her eyalette bulunan Çalışanlar için Tazminat Ofisleri veya İş Güvenliği Komisyonları iş kazası durumlarını yönetmektedir. Söz konusu durumlarda sanayi ve ticaret alanlarındaki çalışanlar için bazı eyaletlerde farklı uygulamalar söz konusudur. Kendi adı ve hesabına bağımsız çalışanlar, ücretsiz aile işçileri, profesyonel atletler ve spor kulübü üyeleri kapsam dışıdır. Tüccar gemiciler ve federal memurlar için özel sistemler mevcuttur.

Kısa vadeli sigortaların finansmanı için tüm katkı işin riskine ve bulunduğu sektöre göre değişen miktarlarda olmak üzere işverenlerden alınmaktadır. Sigortalılar ve devletten katkı alınmaz. Maliyetler, endüstriye ve yapılan işin riskine göre değişmektedir (Bazı eyaletlerde büyük firmaların bununla ilgili özel sigortaları vardır).

İş kazası ve meslek hastalığı durumlarında sigortadan faydalanmak için minimum süre veya herhangi bir şart öngörülmemiştir. İş kazası ve meslek hastalığı hallerine maruz kalan sigortalılara geçici ve sürekli iş göremezlik gelirleri bağlanmaktadır. Bu kişiler tüm eyaletlerde medikal hizmetler, cerrahi, bakım, ilaç ve cihazlar ve hastane hizmetlerine erişebilmektedir. Geçici iş göremezlik durumunda brüt kazancın %75 ve 90'ı arasında ödeme yapılmaktadır. Eyaletlere göre minimum aylık değişmektedir. Sürekli iş göremezlik durumunda pek çok eyalette tam maluliyet için sigortalının kazancının %75'i veya % 90'ı oranında aylık verilmektedir. Azami miktar eyalete göre değişmektedir. Kısmi maluliyet durumunda, verilen aylık meslekte kazanma gücündeki kayıp oranına göre değişmektedir. Bazı eyaletlerde eğer meslekte kazanma gücündeki kayıp oranı %10 veya daha düşük ise verilen aylık toptan ödemeye çevrilmektedir.

İş göremezlik geliri alan kişinin ölümü halinde dul ve yetime verilen aylık tutarı eyalete göre değişmektedir. Yetimlere ölen kişinin iş göremezlik gelirinden aylık düz oranlı bir aylık veya eyalete göre değişen oranda aylık verilmektedir. Dul veya yetim yoksa ölen kişiye bağımlı diğer kişilere gelir kaybı oranına göre bir miktar ödenmekte; ayrıca cenaze ödeneği de eyaletlere göre farklı miktarlarda verilmektedir.

5. Hastalık ve Analık Sigortası

Kanada'da hastalık sigortası için program tipi sosyal sigorta (nakdi yardım) ve genel sistem mevcuttur. Nakdi hastalık yardımlarında ilk kanun 1996'da yasalaşan İşsizlik Sigortası Kanunu ve son kanun 2006 Kebek Analık Yardımları Kanunu'dur. Doktor ve hastane hizmetleri için yürürlükteki kanun 1984 Sağlık Kanunudur.

Nakdi hastalık ve ebeveyn izinleri için sigortalının son 52 haftada en az 600 saatlik çalışma şartı vardır. Çocuklu düşük gelirlili ailelere yıllık gelirlerinin 25.921 C\$'dan az ise bağımlı her çocuk için kişilere ek ödenek verilmektedir.

Analık ve ebeveyn hakları için 15 haftalık bekleme süresinden 26 haftaya kadar sonra son 26 haftada prime esas haftalık kazancın %55'ine düşük gelirlili aileler için aile yardımı eklenerek verilmektedir. Kebek'te seçenekli tercih hakkı vardır. Analık izninde, kapsamdaki kazançların %70'i 18 hafta için, %75'i 15 hafta için verilmektedir. Babalık izninde %70'i 5 hafta, 5/5'i 3 hafta için verilmektedir. Ebeveyn izninde yedi haftalık prime esas kazancın %70'i 12 hafta için, buna ilave olarak 25 hafta için %75'i verilmektedir. Evlat edinme durumunda 12 hafta için prime esas kazancın %70'ine ek olarak 25 hafta için %75'i verilmektedir. Yıllık net geliri 25.921 C\$'ı olan ailelere verilen aylıklar artırılabilir.

6. Aile Yardımları

Geri ödenebilir vergi kredisi ve genel sistem kullanılmaktadır. İlk kanun 1944'de yasalaşmış olup, 1998 ve 2006'da çıkarılan yasalar yürürlükte. Kanada'da ikamet eden ve ailesi olan tüm kişiler aile yardımından faydalanabilir. Aile yardımlarında Hükümet tüm maliyeti tek başına üstlenmiştir. İşçi, işveren ve bağımsız çalışanlardan katkı alınmaz. Aile yardımları çocuk yardımı ve çocuk bakımı yardımı olarak verilmektedir. Finansal açıdan Kanada Gelir Kurumu, genel sistem açısından yerel ve bölgesel ofislerle İnsan Kaynaklarını ve Yeteneklerini Geliştirme Kurumu, Kanada Çocuk Vergi Yardımlarını yönetmektedir.

Çocuk Yardımı gelir testine bağılı olarak verilmektedir. Yıllık gelir vergisi iadesi yapan Kanada vatandaşları, sürekli ikamet edenler veya mültecilere, çocuklarının 18 yaşından küçük ve aileleriyle yaşamaları şartıyla verilmektedir.

Genel Çocuk Bakımı Yardımı çocuk bakımı için direkt olarak verilen yardımlardır. Kanada vatandaşları, sürekli ikamet edenler veya mültecilere, çocuklarının 6 yaşından küçük ve aileleriyle (ilk bakıcılarıyla) yaşamaları şartıyla verilmektedir. 6 yaş altı her çocuk için aylık 100 C\$'a kadar bakım yardımı verilmektedir. Bekar anne-babalar bu yardımı gelirlerinin içinde gösterebilmektedirler. Bu programda yardımlar gelir vergisi sistemiyle dağıtılmaktadır. İlk çocuk için azami yıllık yardım 3.436 C\$, ikinci çocukta 3.196 C\$, üçüncü ve daha sonraki çocuklar için ise 3.106

C\$'dir. Yardımlar düşük ve orta gelirliilere ödenen temel vergi yardımı ve düşük gelirliilere ödenen ulusal çocuk yardımı olarak iki şekilde verilmektedir. Temmuz 2010'dan Haziran 2011'e kadar 108.370 C\$'a kadar net geliri olan aileler (bir veya iki çocuklular) temel vergi yardımı almıştır. 40.970 C\$'a kadar geliri olan aileler ise ulusal çocuk yardımı almıştır. Ayrıca malul çocuğu olan aileler için de çocuk vergi yardımı yoluyla farklı yardımlar verilmektedir. Yardımlar aylık olarak ödenmekte ve bir önceki yılın toplam aile gelirine göre verilmektedir.

7. Sağlık Sigortası

Ülkede sağlık sigortası için program tipi sosyal sigorta (nakdi yardım) ve genel sistem vardır. Doktor ve hastane hizmetleri için yürürlükteki kanun 1984 sağlık kanunudur. Nakdi yardımlar için kamu çalışanları dahil tüm ücretli çalışanlar, bağımsız çalışan balıkçılar kapsamdadır. Diğer kendi adına ve bağımsız çalışanlar için isteğe bağlı sigorta hakkı bulunmaktadır. Yerel yönetim çalışanları yerel izine tabiidir. Gerekli şartları taşıyan ve Kanada'da ikamet eden tüm vatandaşlar doktor ve hastane hizmetlerinden faydalanmaktadır (Hemen hemen nüfusun tamamı kapsam içindedir). Alınan hizmet farklı eyaletlere taşınabilir ve dünyanın her yerinde acil halleri kapsamaktadır. Fakat ödeme, kişinin çalıştığı yerde ödediği katkılarla sınırlıdır. Askerler gibi bazı özel gruplara farklı şartlar uygulanmaktadır. Medikal haklar, genel medikal, analık hali, cerrahi, uzmanlık ve laboratuvar hizmetlerini içermektedir. Yerel otoriteler, önceden belirlenmiş formüllere ve ücretlere göre hizmetleri fiyatlandırmaktadır. Bazı eyaletlerde 65 yaş üstü kişiler bedava ilaç, gözlük ve evde bakım hizmetlerinden faydalandırılmaktadır. Bağımlı kişilere verilen haklar da aynıdır.

Sağlık sisteminin finansman kaynağı eyaletlere göre değişmektedir. Kebek'te kazançların % 0.537'si, 64 C\$'a kadar ödenmektedir. Alberta ve British Columbia eyaletlerinde prim ödenmektedir. Ontario eyaletinde vergilendirilebilir gelir için belirli eşiğin üstündekilerden sağlık primi alınmaktadır. Diğer eyaletlerde ayrı bir prim alınmaz. Bağımsız çalışanlardan vergilendirilebilir kazancın %0,955'i alınır. İşverenlerden çalışanın maaşı üzerinden % 0,752 oranında katkı alınır. Devlet bir katkı yapmaz. Toplam maliyet prim ödenen eyaletler hariç federal, yerel ve bölgesel yönetimlerce karşılanmaktadır. Bazı yerel yönetimlerin şartlı ihtiyaçları için devlet transferi vardır.

Nakdi yardımlar dışında sağlık sigortası şu yardımları da içermektedir;

Tıbbi ve hastane yardımları: Genelde 3 aylık ikamet şartı gerekli olup, sigortalının başka eyalete taşınması durumunda önceki eyalet yetkili kurumu bekleme süresinin giderlerini karşılamaktadır.

Hastalık Yardımı: 2 haftalık bekleme süresinden 15 haftaya kadar son 26 haftada prime esas haftalık kazancın %55'ine düşük gelirli aileler için aile yardımı eklenerek verilmektedir.

Bakım İzni Yardımları: Son 26 haftadaki ortalama haftalık prime esas kazancın %55'ine ek olarak, düşük gelirli için iki haftalık bekleme süresinin ardından altı hafta için ödenmektedir. Azami aylık yardım tutarı haftalık 468 C\$'dir. Kebek'te ise azami haftalık tutar yıllık azami kazançta dayanmaktadır. Bakım yardımı için son 52 haftada kapsamdaki kişiler geçici olarak işten ayrılma veya ölümcül hastalık halinde aile fertlerine bakmak için işten ayrılan zamanda verilmektedir.

8. İşsizlik Sigortası

Kanada'da işsizlik için sosyal sigorta sistemi mevcuttur. Bunla ilgili ilk kanun 1940'da çıkmıştır. Yürürlükteki kanun ise 1996'da yasalaşan işsizlik sigortası kanunudur. Federal hükümet çalışanları ve bağımsız çalışan balıkçılar da dahil olmak üzere tüm ücretli çalışanlar kapsama dahildir. Ancak diğer kendi adı ve hesabına bağımsız çalışanlar kapsam dışıdır. İnsan Kaynaklarını ve Yeteneklerini Geliştirme Kurumu yerel ve bölgesel ofislerle sigorta sistemini yönetmektedir. Kanada Gelir Kurumu ise ilgili katkıları toplamaktadır.

İşsizlik sigortasının fon kaynağı sigortalının prime esas kazancının %1.78'i oranında alınan katkıdır. Kebek'te ise bu oran %1.41'dir. İşveren ise sisteme %2.49 oranında (Kebek'te %1.97) katkı yapmaktadır. Azami prime esas kazanç yıllık kazançları 44.200 C\$'dir. Kebek haricinde sigortalı kişiden alınan katkılar hastalık ve analık için de fon kaynağıdır. Devlet katkısı yoktur.

İşsizlik aylığına hak kazanmak için bölgesel işsizlik oranına göre sigortalı kişinin son bir yılda 420 saatten 700 saate kadar çalışması veya işgücüne yeni katılanların 900 saat çalışması gereklidir. Sigortalı kişi, çalışma gücü ve isteğinde olduğu halde işten çıkarıldığını veya hastalık, analık veya ölümcül hastalık için bakım nedeniyle işinden ayrıldığını kayıt ettirmelidir. Eğer kişi herhangi bir sebep veya yanlışlık olmadan isteğiyle işten çıkmışsa aylık alamaz.

İşsizlik sigortası aylığı, son 26 haftada ortalama prime esas kazancın %55'ine ek olarak düşük gelirli için aile yardımı ile birlikte iki haftalık bekleme süresinden sonra 14'ten 45 haftaya kadar hak sahibinin iş geçmişi ve bölgesel işsizlik oranlarına göre verilmektedir. Eğer yıllık aile geliri 25.921 C\$'dan az ise kişinin aylığına ek olarak verilen ödemeler vardır. Örneğin, pilot bir projeye 15 Eylül 2012'ye kadar işsizliğin yüksek olduğu 21 bölgede maksimum 45 haftaya kadar aylıklar 5 hafta fazla verilmiştir. Başka bir projeye ise 25 bölgede 30 Ekim 2005- 25 Haziran 2012 arasındaki dönemde aylıklar hesaplanırken işsiz kişilerin en yüksek kazanç

sağladıkları 14 hafta baz alınmıştır. İşsizlik aylığı için azami haftalık aylık 468C\$'dır.

9. Kanada Sosyal Güvenlik Reformları ²⁰

Kanada Emeklilik Planı Değişiklikleri (1998)

1997'de şu konular hakkında yasa teklifleri verilmiştir;

-Kanada Emeklilik Planı çeşitli değişiklikler önermiştir. Şu anki katkı oranı yıllık kazançların %5.85'idir. Gelecek 9 yıl boyunca bu oranın her yıl %0.25 oranında artması beklenmiştir. Yılın Temel Muafiyeti (YBE) tutarının dondurulması, teklif edilen değişiklikler altında, katkı oranı 2003'te %10 olacak şekilde artırılabilecektir. Kişinin yıllık kazançlarının ilk kısmı için katkı alınmaz. Bu tutara Yılın Temel Muafiyeti denilmektedir (YBE). Bu tutar yürürlükteki düzenlemeler ile normalde her yıl ortalama endüstriyel ücretin %10'u oranına eşit olup ücret artışına paralel olarak artırılabilmektedir. Düzenlenen yasa teklifiyle 1998 yılından itibaren YBE tutarı 3.500 C\$ olarak kalacak, daha fazla artırılabilecektir.

- Yeni yatırım politikasına göre; Kanada Emeklilik Planı fonu artırılacak ve çeşitlendirilmiş bir portföy oluşturulacaktır. Mevcut durumda Kanada Emeklilik Fonu yaklaşık iki yıllık ödemeye eşittir. Aylıkların ödenmesi için hemen ihtiyaç duyulmayan fonlar uzun dönemli tahviller vasıtasıyla faiz ödeyecek eyaletlere verilmektedir. Yasa teklifinde bu fon beş yıllık birikime eşit olacak ve ortalama çeşitlendirilmiş yatırım araçlarının sonucu olarak %3.8 geri dönüş oranıyla değerlendirilecektir. Fon profesyonel bir kurul tarafından değerlendirilecek ve mesleki emeklilik planları gibi diğer çeşitli emeklilik fonlarıyla aynı yatırım kurallarına tabi tutulacaktır.

- Mevcut durumda ortalama olarak son üç yılın baz alındığı prime esas azami kazanç (YMPE) hesaplamasında 1998'de 4 yıl, 1999 ve sonraki yıllarda beş yıl olarak baz alınacaktır. 1998 yasama döneminde ise belirtilen hususlara ilişkin yasalar çıkarılmıştır.

İstihdam Sigortası Sözleşmesi için Yapılan Düzenlemeler Kabul Edildi (2001)

İstihdam Sigortası Sözleşmesi paketi olan Bill C-2 paketi 10 Mayıs 2001'de Kabul edilmiştir. Düzenlemeler, ekonomi, işgücü piyasası ve çalışanların ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yapılmıştır. Program şu maddeleri içermektedir;

²⁰ Bu bölüm, Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği (ISSA) resmi internet sitesindeki sosyal güvenlik veri tabanından, ülke reformları kısmından derlenmiştir.
<http://www.issa.int/Observatory/Social-Security-Reforms/>

- Yoğunluk kuralı: Tekrar kullanımı engellemek için tekrar hak talep eden kişilere işsizlik sigortasıyla sağlanan faydalar azaltılmıştır. İlk kez sigortaya başvuran kişilere öncelik verilmiştir. Tüm hak sahipleri prime esas kazancın azami %55'ini alacaklardır.

- Hakların tekrar ödenmesi: Yüksek gelirli kişilerin aylıklardan faydalanmaları azaltılmaya çalışılmıştır. Bu haklardan ilk kez faydalanacaklar ve balıkçılar için muafiyet getirilmiştir. Ayrıca analık, ebeveyn ve hastalık sigortasından aylık alanlar için bu karşılıkları geri ödeme zorunluluğu kaldırılmıştır. Aylıkların geri ödenmesi için eşik değer 48.750 C\$ olmuş ve uygulamaya 2000 yılından itibaren başlanmıştır.

- Önceden önemli iş tecrübesi olan ancak işgücü dışına itilmiş veya genç çocuk yetiştirenler diğer talep eden kişilere göre daha fazla şarta tabi idi. Ancak yapılan değişiklikle bu kişilerin iş gücüne katılmalarını kolaylaştırmak için aylık koşulları hafifletilmiş diğer kişiler için aranan yeterlik koşullarıyla eşitlenmiştir.

- İşsizlik sigortası için baz alınacak prime esas azami kazanç 39.000 C\$ yapılmıştır.

- Ulusal İstihdam Sigortası Reformu (2002)

Programda “küçük haftalar”a yer verildi. Düzenlemeye göre haftada 150 C\$’ dan az kazanan kişilerin bu kazançları istihdam sigortası hesabına dahil edilmemiştir. Önceden, özellikle part-time ve kısmi çalışanlara yönelik olan ve hesaplama dahil edilen bu az gelirler yüzünden sigortadan alınan tutar azalmaktaydı. Bu pilot uygulamadan sonraki üç yıllık çıktı raporuna göre, bu program ile kişilerin part-time ve kısmi süreli işleri ve çalışanları daha çok kabullenmesine sebep olmuştur.

- Mevsimlik İşçilere Teşvikler Verildi (2004)

Ülkede çokça bulunan mevsimsel işçi çalıştıran sektörlerde çalışan mevsimsel işçiler için işsizlik sigortası hakkı getirilmiştir. Bu kişiler için mevsimsel çalışma başlamadan önce doğan gelir farkını telafi edecek 5 hafta veya daha fazla hafta için sigorta öneren sistemler ve bazı eyaletlerde yaşlı çalışanlar için özellikle 55-64 yaş aralığındakiler) çeşitli şartları taşımak kaydıyla 1 yıla kadar sigorta süresi tanıyan sistemler oluşturulmuştur. 135.000 kişinin bu sigortadan faydalandığı görülmüştür.

- Ek Aile Bakımı Yardımı (2003)

2004 Ocak ayından itibaren uygulanmak üzere İstihdam Sigortası Programı ile bakıma muhtaç çocuğu olan kişilere 6 haftaya kadar nakdi yardım sağlanmıştır. Hak kazanma şartları hastalık halinde verilen nakdi yardımla aynı miktarda olup 2

haftalık bekleme süresinden sonra verilmektedir. Uygulamaya paralel olarak, bakım süresince kişinin işe dönüş hakkını koruyan yasal düzenlemeler de yapılmıştır.

- Yüksek Mahkeme Özel Sağlık Sigortasındaki Yasağı Kaldırmıştır (2005)

Kanada’da Yüksek Mahkeme hükümetin özel sağlık bakımı yasaklarının kişilerin yaşam, sağlık ve psikolojik refahlarını tehlikeye attığı gerekçesiyle kamu sağlık sisteminde temel hizmetlerin özel tıbbi sigorta yasaklarını kaldırmıştır.

Kanada’da sağlık hizmetlerine ulaşım genel olarak kamu vergileriyle finanse edilmekte ve eyaletsel olarak organize edilmektedir. Kanun özel sağlık hizmetlerini tamamen yasaklamamakta ancak kamu tarafından sağlanan bazı hizmetler için sigortalıların özel sigorta şirketleriyle sözleşme yapmasını yasaklayarak özel sağlık sigortasından faydalanmayı sınırlamaktaydı.

- Kalan Emeklilik Planları Varlıklarının Yatırım Kuruluna Transferi (2005)

Kanada Emeklilik Planı’ndaki finansal şartlardaki değişiklikleri ve varlıkların yönetimini federal ve yerel yönetimlerde bir kurul yürütmektedir. 1997’de yatırım fonlarını yönetmek amacıyla Yatırım Kurulu kurulmuştur. Kurulun amacı, emeklilik fonlarının çeşitlendirilmiş bir portföyle ihtiyatlı şekilde yatırımını yaparak riski ve getiriye yönetmektir. Yatırımlar için en iyi getiriye sağlayacak stratejileri sağlayan ve risk yönetimini geliştiren bir yapıdır. Bununla beraber, genel olarak daha önce çoğunluğu tahvil olan portföyün bu yapıyla beraber dengeyi sağlayacak diğer alanlara da kaydırılması sağlanmıştır.

- Maluliyet Haklarının Otomatik Olarak İkamesi (2005)

Kanada Emeklilik Planı’nda maluliyet sigortasına hak kazanma durumu sıkı koşullara bağlanmıştır. Malul kişilerin iş gücüne tekrar katılma oranı maluliyet aylığını kaybetmek korkusu sebebiyle düşüktür (her yıl %1’den düşüktür). Otomatik ikame mekanizması tekrar iş gücüne katılmak isteyen malul kişilere verilen hakları, hastalığın nüksetmesi halinde devam ettirecek genişletilmiş bir kapsam sunmaktadır. İşe geri döndükleri bildirilen (Bakanlığa bildirim) kişilerin aylıklarının kesilmesinden itibaren 2 yıl içinde tekrar aynı veya benzer rahatsızlığın nüksetmesi durumunda kişilere verilen maluliyet aylıkları hakları hızlı bir şekilde kişiye geri verilmektedir. Bu hak deneme sürelerinde, mesleki rehabilitasyon programları ve aylık izin verilen maluliyet harici gelire kadar kullanılabilir. Bu yasayla her yıl yaklaşık 2000 kişinin işe dönmesi tahmin edilmektedir.

- Aynı Cinsiyettekiler İçin Aylıklar (2005)

1980 yılı ortalarından 2000’lere kadar Kanada Kanunu’ndaki “eş” tanımı

farklı cinsiyettekiler için ve en az 1 yıl resmi kayıtlarda evli olarak kalmak ile tanımlanmıştır. 1999 yılındaki Yüksek Mahkeme kararıyla farklı cinsiyet olma şartı eşitlik kuralına aykırı bulunmuş; 2000 yılında da ilgili karara göre diğer şartları sağlamak kaydıyla aynı cinsiyetteki kişilere de aynı hakların verildiği düzenlemeler yasalaşmıştır.

- İstihdam Sigortasındaki Değişikliklerin Etkilerinin Test Edilmesi Pilot Projeleri (2005)

Federal Hükümet İstihdam Sigortası Programı'nı geliştirmek için çeşitli önlemler geliştirmiştir. Bu sigortanın uygulandığı 23 bölgede aşağıdaki önlemlerin etkisi test edilmiştir.

-İşgücü piyasalarına yeni giren kişiler veya işine uzun süre ara veren kişilere bu sigorta için gerekli olan 910 saat çalışma şartı indirilerek 840 saat yapılmıştır.

- Bu sigortadan sağlanacak gelirin hesaplanmasında son 52 hafta içinde en iyi gelirin kazanıldığı 14 hafta esas alınmıştır. (Normal zamanda son 26 haftadaki ortalama ücret esas alınmaktadır).

- Kişilerin 50 C\$ veya haftalık gelirin % 25'i olan kazanç eşiğini (75 C\$ veya haftalık kazancın % 40'ı) daha çok artırılmıştır.

Bu projeler işsizliğin yüksek olduğu bölgelerde uygulanmıştır (%10 ve daha yüksek). Projeler ile yıllık 220.000 kişiye ek istihdam yaratılmıştır.

- Emeklilik Yatırım Kurulu'nun Daha Etkin Rol Alması (2006)

Kanada Emeklilik Planı Yatırım Kurulu (Canada Pension Plan Investment Board-CPPIB) 1997'de kurulmuştur. Kurul federal hükümet ve eyalet emsallerine uygun şekilde finansal piyasalarda Kanada Emeklilik Planı (CPP) fonlarını yönetmektedir. CPP, maluliyet ve ölüm hallerinde kısmi kazancı tamamlayacak kazanca bağlı sosyal sigorta programıdır. Kurul tarafından yatırımı yapılan fonlar 2022 yılından başlayacak şekilde emekli aylıklarının ödenmesine yardım ederek Plan tarafından kullanılacaktır. Kurul'un ilk yatırımı 1999'da yapılmış ve diğer emekli aylıkları planları gibi aynı kurallara tabi tutulmuştur. Kurul direktifine göre CPP fonları kayıp riski olmayacak en yüksek getiri oranları göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Genel olarak ilk yatırım stratejisi kısa dönem için federal hükümet ve bazı kamu firmalarının bonolarına yatırım; uzun dönem için gayrimenkul ve proje altyapılarına yatırım yapılarak değerlendirilmektedir. 30 Eylül 2006 tarihinde CPP fonlarının %58.3'ünün halka açık hisse senetlerine, % 5.4'ü özel kaynaklara, %24.9'u ise tahvil ve enflasyona karşı duyarlı varlıklar ve nakit ve nakde benzer varlıklara yatırılmıştır. Aktüerya bölümü tarafından ise bu 103,3 milyar dolarlık fonun 2016'da 250 milyar C\$ olacağı hesaplanmıştır.

- Genel Çocuk Bakımı Yardımı Programının Tanıtımı (2006)

Mayıs 2006’da toplumun temelini oluşturan ailelere verilecek çocuk bakımı yardımı programı İnsan Kaynakları ve Sosyal Gelişme Bakanlığı tarafından duyurulmuştur. Plan, 6 yaş altı her çocuk için ailelere aylık 100 \$ lık yardım yolu ve 2007’den itibaren 25.000 çocuk bakım alanı sağlamak için teşvik sağlanması taahhüdü olarak iki temel bileşen üzerine kurgulanmıştır. Federal Hükümet bu yardımlar için bütçede toplam 4 milyar’a yakın kaynak ayırmıştır. Aylık nakdi yardım için çocuğun 6 yaşından küçük olması, kişinin çocuğuyla beraber yaşaması, direkt olarak çocuk bakımından sorumlu olması ve Kanada’da ikamet etme şartları aranmaktadır. İlk olarak 2006 yılı Temmuz ayında yardımlar için çekle yapılan ödeme şekillerine, sonradan alternative uygulama olarak kişilerin kurumsal finansal hesaplarına direkt olarak geçmesi de eklenmiştir. Ailelerin % 90’ı bu yardımdan ayrıca bir başvuru şartına ihtiyaç duyulmaksızın faydalanmıştır. Çocuklar 18 yaşına gelen kadar bu yardımdan faydalanılabilmektedir. İnsan Kaynakları ve Sosyal Kalkınma Kurumu ve Kanada Gelir Kurumu bu yardımı dağıtmak için ortaklaşa hareket etmektedir.

- Genç İstihdamını Artırma Önlemleri (2010)

Hükümet, genç istihdamının artışı için 105 milyon dolarlık kaynak ayırmıştır. İşgücü talebinin ve verimliliğin son yıllarda düştüğü ülkede, gençlere işgücü olanaklarını artırmak için çeşitli eğitim programları yapılması gündeme gelmiştir. Çünkü emekli olan yaşlı çalışanların yerlerini doldurmak için gençlerin eğitilmesi gerekmekte ve ekonomik kriz zamanlarında gençler kıdemli çalışanlara göre daha fazla işten çıkarılmaktadırlar. Temel eğitimlerini bitirememiş ve eksik eğitilmiş gençlere, çeşitli eğitim programlarıyla destek verilecek; bu sayede Kanada Hükümeti girişimciliği artıracak, riski azaltmaya çalışacaktır.

- Özel Emeklilik Programlarının Duyurulması (2010)

27 Ekim 2010’da federal devlet özel emeklilik planlarını duyurmuştur. Bu plan için yapılan düzenlemelere göre, çalışanların hakları genişletilecek ve emeklilerin daha fazla gelir elde etmeleri sağlanacaktır. Reform planı beş ana unsura dayanmıştır;

- Üyeler için koruma kapsamını genişletmek; minimum fon gereklilikleri için ortalama borç ödeme oranında üç yıldan fazla bir süre için yeni standartlar belirlenmiştir.

- Özel sorunlar için çözüm planları; yeterli fon kaynaklarını karşılamayan programlar için “deneme programları” düzenlenmiştir. Programlar, sponsorları, üyeleri ve aylık alanların planda var olan kurallara göre değişiklik yapmalarını mümkün kılmaktadır.

- Belirlenmiş katkı planları ve anlaşma yoluyla katkılı belirlenmiş fayda planları (NCDB) geliştirilmiştir. Bu planlara dahil olanlar için yeni kurallar getirilmiştir. NCDB planları belirlenmiş fayda ve belirlenmiş katkı emeklilik planlarını birleştirmiş ve genelde çok işverenli emeklilik planlarında kullanılmaktadır.

- Emeklilik fonları yatırımları kurallarının modernizasyonu yapılacaktır.

- Kamu Emeklilik Sisteminin Sürdürülebilirliğini Sağlamak İçin Geliştirilmiş Önlemler (2012)

29 Mart 2012’de Federal Hükümet 2012 bütçesini açıklamış ve sosyal güvenlik sisteminin uzun dönem sürdürülebilirliğini ve yaşlı işgücünün çalışma gücünde daha uzun süre kalabilmelerini amaçlayan önlem paketini açıklamıştır. Yaşlılık Güvencesi (Old Age Security- OAS) ve Garantili Gelir Desteği Programı (Guaranteed Income Support- GIS) sisteminde emeklilik yaşının 65’ten 67’ye çıkarılması önerilmiştir. Kişilere daha fazla emekli aylığı için normal emeklilik yaşı olan 65 yılına ek olarak 5 yıl daha çalışma imkanı getirilmiştir. Tasarı henüz onay aşamasındadır. Eğer onaylanırsa, Nisan 2023’ten itibaren her bir aylık çalışma için emeklilik yaşı iki ay ileri çekilecek ve Ocak 2029’da 67 olana kadar bu aşamalı artış devam edecektir. 65 yaşından sonraki beş yıla kadar fazla çalışılan her ay için emekli aylıkları % 0.6 oranında artırılabilecektir.

NORVEÇ KRALLIĞI SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ²¹

Norveç sosyal koruma sistemi 3 bakanlık tarafından idare edilmektedir. Çalışma Bakanlığı sosyal güvenlik sistemine ait sigorta kollarının temel işlemlerinden, Sağlık Bakanlığı sağlık yardımlarından, Çocuk, Eşitlik ve Sosyal İçerme Bakanlığı ise aile yardımlarından sorumludur. Ulusal Çalışma ve Sosyal Koruma Kurumu (NAV), Çalışma Bakanlığı ile Çocuk, Eşitlik ve Sosyal İçerme Bakanlığının gözetimi altında, Norveç sosyal sigorta sisteminin sunduğu yardımları yerel ve bölgesel ofisleriyle idare etmektedir. Sosyal koruma sisteminin tek bir Kurum (NAV) tarafından yürütülmesi, sosyal ve çalışma hayatından kaynaklanan risk durumlarının telafi edilmesinde uygulanan prosedürlerin, basit ve etkili olmasına yardımcı olmaktadır.

Norveç'te yaşayan ve çalışan herkes, vatandaşlığına bakılmaksızın Ulusal Sigorta kapsamında sigortalı olmak zorundadır. Yardımlar ikamete dayalı olarak evrensel düzeyde ve kişilerin çalışmalarına bağlı olarak sigortalılık kapsamında sunulmaktadır.

Norveç sosyal güvenlik sistemi, bir hizmet akdine tabi çalışanların, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların prim katkıları ve devlet sübvansiyonları ile finanse edilmektedir.

21 MISSOC, "Social Protection in the Member States of the European Union, of the European Economic Area and in Switzerland", European Commission, Directorate-General for Employment and Social Affairs and Inclusion Unit, Brussels, 2011, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=858&langId=en>

Bir hizmet akdine tabi çalışanlar için brüt ücretin % 7,8'i işçi katkı payı, %14,1'i ise işveren katkı payı olarak ödenmektedir. Ödenen işveren katkı payı oranı, ülkenin bazı bölgelerinde veya sektörlerinde değişebilmektedir. Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlarsa brüt gelirlerinin %11'i oranında katkı payı ödemektedir. Son olarak emeklilerden de aylıklarının %3 oranında katkı payı tahsil edilmektedir. Aile yardımları vergilerle finanse edilirken, işverenlerin endüstriyel kazalar ve meslek hastalıkları için özel bir sigorta şirketine işçileri için prim ödemeleri gerekmektedir.

1. Yaşlılık Sigortası

Norveç sosyal güvenlik sisteminde yaşlılık aylığı; ikamete dayalı olarak sunulan birinci sütun yaşlılık aylığı, zorunlu sigortalılığa dayalı ve gelire bağlı olarak sunulan ikinci sütun yaşlılık aylığı ve son olarak ikinci sütun yaşlılık aylığına hak kazanamayanlar için sunulan özel tazminat zammından oluşmaktadır.

Birinci sütun yaşlılık aylığı ikamete prensibine dayalı olarak sunulmaktadır. Birinci sütun yaşlılık aylığı 67 yaşını dolduran kişilerden, 16 yaşından sonra en az 3 yıl hizmeti olanlara, gelirlerinden veya ödedikleri katkı paylarından bağımsız olarak ödenmektedir. Sigortalılardan 40 yıl hizmeti bulunanlara, temel (birinci sütun) yaşlılık aylığının tamamı, daha az hizmeti olanlara ise hizmet süreleri ile orantılı temel yaşlılık aylığı ödenmektedir.

Bekar veya eşi Ulusal Sigorta kapsamında emekli aylığı almayan bir kimseye ödenecek yıllık birinci sütun yaşlılık aylığı miktarı, Norveç sosyal güvenlik sisteminde yardımların belirlenmesinde sıklıkla kullanılan "temel tutara" eşittir. Temel tutar, yılda en az bir kez Parlamento tarafından ülkenin genel gelir seviyesindeki değişikliklere bağlı olarak tespit edilmektedir. 1 Mayıs 2011 tarihi itibarıyla temel tutar miktarı 79.216 Norveç Kronudur. Eğer eşlerden her ikisi de yaşlılık aylığı alıyor ise birinci sütun yaşlılık aylığı temel tutarın %85'i oranında eşlerden her birine ödenmektedir. Ayrıca özel bazı durumlarda yaşlılık aylığı alan kimsenin, temel yaşlılık aylığının %50'sine kadarı bağımlı eşine veya %40'ı, 18 yaşından küçük her bağımlı çocuğuna ödenebilmektedir.

İkinci sütun yaşlılık aylıkları, sigortalıların gelirlerine ve ödedikleri primlere bağlı olarak ödenmektedir. İkinci sütun yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için kişilerin en az 3 yıl hizmetlerinin bulunması gerekmektedir. İkinci sütun yaşlılık aylığı, 13 ile 75 yaş arasında elde edilen tüm gelirler üzerinden ödenen katkı paylarına dayalı olarak ortalamalarının alınması şeklinde hesaplanmaktadır. Hizmet süreleri toplamı 40 yıl olduğunda kişiler tam yaşlılık aylığına hak kazanırken, hizmet süreleri azaldıkça ödenecek yaşlılık aylığı orantılanarak azaltılmaktadır.

Sigortalı olanlardan ikinci sütun yaşlılık aylığını almaya hak kazanamayanlar

veya aylıkları düşük olanlar, Ulusal Sigorta Sisteminden özel tazminat zammı alabilmektedirler. Hizmet süreleri toplamı 40 yıl olduğunda kişiler tam özel tazminat zammı almaya hak kazanırken, hizmet süreleri azaldıkça ödenecek özel tazminat zammı orantılanarak azaltılmaktadır.

Bekar veya eşi Ulusal Sigorta kapsamında emekli aylığı almayan bir kimseye ödenecek özel tazminat zammı “temel tutara” eşit olmaktadır. Eğer söz konusu bağımlı eş 60 yaşından büyük ise bu durumda temel tutarın iki katı tutarında özel tazminat zammı sunulmaktadır.

2. Maluliyet Sigortası

Malullük aylığı; ikamete dayalı olarak sunulan birinci sütün malullük aylığı, zorunlu sigortalılığa dayalı ve gelire bağlı olarak sunulan ikinci sütün malullük aylığı ve son olarak ikinci sütün malullük aylığına hak kazanamayanlar için sunulan özel tazminat zammından oluşmaktadır.

Norveç sosyal sigorta sisteminde, çalışma kapasitelerinin en az %50'sini bir hastalık veya kaza nedeniyle sürekli süreyle kaybeden ve 18 ile 67 yaş arasında en az 3 yıl hizmeti bulunanlara malullük aylığı ödenmektedir. Ancak söz konusu 3 yıllık bekleme süresi, 26 yaşından küçük kimselere uygulanmamaktadır. Birinci ve ikinci sütün malullük aylığı, kişilerin gelecekteki muhtemel gelirleri göz önünde tutularak yaşlılık aylığına benzer bir biçimde hesaplanmaktadır.

Doğuştan sakat olanlar ile 26 yaşından küçük bir yaşta sakat kalanlar için özel tazminat zammı sunulmaktadır. Söz konusu kimselere sunulan özel tazminat zammı, prim katkısız ve Devlet tarafından finanse edilmektedir.

3. Dul ve Yetim Aylıkları

Dul/yetim aylığı, yaşlılık aylığı gibi ikamete dayalı olarak sunulan birinci sütün dul/yetim aylığı, zorunlu sigortalılığa dayalı ve gelire bağlı olarak sunulan ikinci sütün dul/yetim aylığı ve son olarak ikinci sütün dul/yetim aylığına hak kazanamayanlar için sunulan özel tazminat zammından oluşmaktadır.

Ölümlerinden hemen önce en az 3 yıl hizmeti olan sigortalıların ve yaşlılık aylığı alırken ölenlerin eşlerine, ölen sigortalının gelirinden veya ödediği katkı paylarından bağımsız ve ikametlerine dayalı olarak birinci sütün dul aylığı ödenmektedir. Ancak, kişilerin dul aylığına hak kazanabilmeleri için ölen sigortalı ile en az 5 yıl evli olmaları veya en az bir çocuğunun bakımını üstlenmeleri gerekmektedir.

Birinci sütün yetim aylığı ise ölümlerinden hemen önce en az 3 yıl hizmeti olan sigortalıların ve yaşlılık aylığı alırken ölenlerin 18 yaşından küçük çocuklarına, ölen sigortalının gelirinden veya ödediği katkı paylarından bağımsız ve ikametlerine

dayalı olarak ödenmektedir. Ancak eğitime devam eden çocuklar için söz konusu aylık, 20 yaşına kadar sunulmaya devam etmektedir.

Ölen sigortalılardan 40 yıl hizmeti bulunanlara, temel dul/yetim aylığının tamamı, az hizmeti olanlara ise hizmet süreleri ile orantılı temel dul/yetim aylığı (birinci sütun) ödenmektedir. Ulusal Sigorta kapsamında emekli aylığı alamayan bir dula ödenecek yıllık birinci sütun dul aylığı miktarı, temel tutarın %100'üne eşit olmaktadır. Ancak geriye kalan kimsenin geliri temel tutarın %50'sinden fazla ise ödenebilecek dul aylığı temel tutarın %50'sinden fazla olan miktarı ile tam dul aylığının %40 arasındaki farka eşit olmaktadır.

18 yaşından küçük çocuklara ödenebilecek birinci sütun yetim aylığı ise; 1. çocuk için temel tutarın %40'ı varsa diğer çocuklar için temel tutarın %25'ine eşit olmaktadır. Ölen kimsenin ikiden fazla çocuğu varsa hesaplanan söz konusu yetim aylıkları toplamı, çocuk sayısına bölünerek eşit bir biçimde dağıtılmaktadır.

İkinci sütun dul/yetim aylıkları sigortalıların gelirlerine ve ödedikleri primlere bağlı olarak eşlerine ve 18 yaşından küçük çocuklarına ödenmektedir. İkinci sütun dul/yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için ölen sigortalının en az 3 yıl hizmetinin bulunması veya ikinci sütun aylığa hak kazanmış olması gerekmektedir.

Ölen sigortalıların eşlerine ikinci sütun dul aylığı olarak yaşlılık aylığının %55'i ödenirken, 18 yaşından küçük çocuklarına ödenebilecek ikinci sütun yetim aylığı; 1. çocuk için yaşlılık aylığının %40'ı varsa diğer çocuklar için %25'i kadardır. Ölen kimsenin ikiden fazla çocuğu varsa hesaplanan söz konusu yetim aylıkları birinci sütun yetim aylığında olduğu gibi çocuklar arasında eşit bir biçimde dağıtılmaktadır.

Sigortalı olanlardan, ikinci sütun dul aylığını almaya hak kazanamayanlara veya aylıkları düşük olanlara, Ulusal Sigorta kapsamında özel tazminat zammı sunulmaktadır. Hizmet süreleri toplamı 40 yıl olduğunda kişilere özel tazminat zammı tam olarak ödenirken, hizmet süreleri azaldıkça ödenecek özel tazminat zammı orantılanarak azaltılmaktadır.

Son olarak, ölen kişilerin cenaze masraflarının karşılanması için Ulusal Sigorta kapsamında toplu olarak ölüm yardımı yapılmaktadır. Gelir testine bağlı olarak sunulan ölüm yardımı, 2011 yılı için 19.944 Norveç Kronu olarak belirlenmiştir.

4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

Norveç sosyal güvenlik sisteminde; bir hizmet akdine tabi çalışanlar, öğrenciler ve askerler için iş kazası ve meslek hastalığı sigortası zorunlu tutulmaktadır. İş yerinde gerçekleşen kazalar, iş kazası olarak, kabul edilmektedir. Ancak iş yeri

dışında gerçekleşmekle birlikte, çalışanın işverene bağlı bir görevi yerine getirirken bir iş kazası geçirmesi veya nesnel bir biçimde yüksek risk durumlarının işe bağlı olarak yaşanması da iş kazası olarak kabul edilebilmektedir.

İş kazası durumunda, işverenlerin kazayı bir yıl içinde Ulusal Sigorta'ya bildirim zorunluluğu bulunmaktadır. Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı, iş kazasının araştırılmasından ve tespitinden sorumludur.

Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların, faaliyet gösterdikleri sektörleri için zorunlu bir iş kazası sigortası söz konusu değilse, talepleri doğrultusunda Ulusal Sigorta kapsamında sigortalanabilmektedir.

İş kazasının bildirimini takip eden 52 hafta boyunca geçici iş göremezlik yardımı ödenmektedir. Geçici iş göremezlik yardımı sigortalının iş kazası geçirdiği tarihte elde ettiği kazancının %100'üne eşit olmaktadır.

İşverenler tüm çalışanları için özel bir sigorta şirketine meslek hastalıkları kapsamında sigorta yaptırmak zorundadır. Meslek hastalıkları için kapalı bir liste mevcuttur ve söz konusu liste Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Meslek hastalığı yardımlarından yararlanabilmek için, hastalığın listede olması gerekmektedir. Sigortalılar kapalı listede mevcut olmayan hastalıklarının meslekleri ile alakalı olduğunu kanıtlamaları halinde yardımlardan faydalanabilmektedir. Ulusal Sigorta'ya ilave olarak yapılan bu özel sigortalar, kişilerin meslek hastalıkları durumunda alacakları yardımların artırılmasını ve kayıplarının mümkün olduğunca telafi edilmesini sağlamaktadır.

Meslek hastalığı meydana geldikten sonra, işverenlerin olayı öğrendikten sonraki en kısa sürede meslek hastalığını özel sigorta şirketine bildirmeleri gerekmektedir. Ayrıca sigortalı, meslek hastalığını öğrendiği yılsonunu takip eden 3 yıl içerisinde özel sigorta şirketinden yardımların yapılması için başvuruda bulunması gerekmektedir.

5. Hastalık ve Analık Sigortası

Bir hizmet akdine tabi çalışanlar ile kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar, zorunlu hastalık sigortası kapsamında sigortalanmaktadır. Hastalık sigortasından iş göremezlik yardımı alabilmek için sigortalıların yıllık gelirlerinin temel tutarın %50'sinden düşük olması gerekmektedir.

İş göremezlik yardımı, ücretli çalışanların son gelirlerinin %100'üne, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların ise %65'ine eşit olmaktadır. Ancak yardım miktarı, temel tutarın altı katı ile sınırlandırılmıştır. İş göremezlik yardımı, ücretli çalışanlar için hastalığın ilk gününden 260. gününe (52 hafta) kadar ödenmektedir.

Buna karşın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar için hastalığın 17. gününden 248. gününe kadar iş göremezlik yardımı sunulmaktadır. İş göremezlik halinde, çalışanların ilk 16 günü için ödenen iş göremezlik ödeneğinin işverenler sorumludur. Hastalığın devam etmesi durumunda ise geri kalan günlerin ödenekleri Ulusal Sigorta kapsamında karşılanmaktadır.

Analık sigortası kapsamında ise ikametgaha bağlı olarak Norveç'te yaşayan herkesin ana sağlığı hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanma hakkına bulunmaktadır. Ayrıca analık ve babalık yardımları kapsamında ebeveyn yardımı, nakdi analık yardımı, doğum yardımı ve evlat edinme yardımları da sunulmaktadır.

Yardım döneminin başlangıcından önceki 10 ayın en az 6 ayında ücretli bir işte çalışan ve çocuğun doğumunu izleyen süre içerisinde işlerinden ayrılan ebeveynlere, ebeveyn yardımı sunulmaktadır. Ebeveyn yardımı yaklaşık olarak hak sahiplerinin son ücretine eşit olmakla birlikte, temel tutarın altı katı ile sınırlandırılmıştır. Ebeveyn yardımı, 44 hafta boyunca son gelire eşit veya gelirin %80'i oranında 54 hafta süresince ödenmektedir. Çoğul gebelik durumunda ebeveyn yardımı alma süresi; her ilave çocuk için, gelirin %100'ünün ödenmesi tercih edildiğinde 5 hafta, %80'inin alınmasının tercih edilmesi durumunda ise 7 hafta uzatılmaktadır. Ayrıca hem anne, hem de babanın çalışması nedeniyle her ikisinin de ebeveyn yardımına hak kazanması durumunda ebeveynler, belli sınırlamalar altında, kendi uygun gördükleri şekilde ebeveyn yardımı süresini paylaşabilmektedir.

Nakdi analık yardımı, hamilelikleri nedeniyle işlerinden ayrılan hizmet akdine tabi veya kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan kadın sigortalılara sunulmaktadır. Nakdi analık yardımı tutarı iş göremezlik yardımına eşit tutarda ödenmektedir.

Doğum yardımı, tek defaya mahsus olarak ödenmekte ve yıllık olarak yardım tutarı belirlenmektedir. 2011 yılı için doğum yardımı 35.263 Norveç Kronudur (4285 Avro).

Evlat edinme yardımı ise 15 yaşından küçük bir çocuğu evlat edinen ebeveynlere, 43 haftalık süre için iş göremezlik yardımına eşit tutarda ödenmektedir.

6. Aile Yardımları

Norveç aile yardımları ikametgah prensibine dayalı olarak, Norveç'te yaşayan çocuklar için sunulmaktadır. Aile yardımları kapsamında, çocuk yardımı ile küçük çocuk nakdi yardımı sunulmaktadır. Bu kapsamda çocuk yardımı, 18 yaşından küçük çocuklar için ödenmektedir. Çocuk yardımı, çocuklar Norveç dışında bir yerde ikamet etse dahi, yardımlara hak kazanan ebeveyn Ulusal Sigorta Koluna üye ise sunulmaktadır. 2011 yılı için çocuk yardımı aylık 970 Norveç Kronuna (125 Avro) eşittir.

Küçük çocuk nakdi yardımı ise 1 ile 3 yaş arasında çocukları olan ailelere sunulmaktadır. Söz konusu yardıma tam olarak hak kazanabilmek için, çocuğun devlet destekli, tam zamanlı çocuk yuvasına gitmiyor olması gerekmektedir. Bununla beraber, çocuğun yuvada kaldığı süre miktarı arttıkça, ödenen yardımın miktarını da azalmaktadır.

Aile yardımları her ay dağıtılmakta ve bu para üzerinden herhangi bir vergi kesintisi yapılmamaktadır.

7. Sağlık Sigortası

Norveç'te yaşayan herkes, herhangi bir bekleme süresi geçirmeksizin ve ikametgah prensibine dayalı olarak hastalık yardımı alabilmektedir. Ayrıca herkesin kişisel tercihine göre seçeceği bir aile hekiminden tıbbi yardım alma hakkı bulunmaktadır. Kişiler yılda iki kere aile hekimlerini değiştirme hakkına sahiptir. Uzman doktorlardan tedavi alabilmek için aile hekimlerinin sevki gerekmele birlikte, kişiler direkt olarak uzman hekimlere başvurabilmektedir. Ancak aile hekiminin sevki olmadan yapılan tedavilerde, hastalardan daha yüksek tutarda katılım payı istenebilmektedir. Aile hekimi tarafından yapılan ayakta tedaviler için hastalar, 2011 yılı için 136 Norveç Kronu (17 Avro), uzman doktorlar tarafından yapılan ayakta tedavilerde ise 307 Norveç Kronu (39 Avro) ödemektedir. Buna ilave olarak, Ulusal Sigorta kapsamında anlaşması olmayan özel doktorlardan da tedavi alınabilmekte, ancak yapılan masrafların tümü hasta tarafından karşılanmaktadır.

Her yıl Parlamento tarafından hastaların katılım paylarının tavan tutarları belirlenmektedir. Sağlık masrafları için belirlenen tavan tutarlar aşıldıktan sonra yapılan sağlık yardımları, söz konusu yıl ile sınırlı olarak ücretsiz sunulmaktadır.

Tablo 3. Tavan Hasta Katılım Payları (2011)

Ayakta Tedavi, Önemli İlaçlar ve Bakım Malzemeleri, Psikolog, Radyolojik İncelemeler ve Tedaviler, Laboratuvar Testleri, Yol Masrafları	1880 Norveç Kronu (241 Avro)
Fizyoterapi, Geri Ödemeye Tabi Olmayan Ortodonti Dış Masrafları, Tıbbi Rehabilitasyon Merkezlerindeki Masraflar	2560 Norveç Kronu (329 Avro)

Norveç sağlık sisteminde, çocukların temel diş tedavi masrafları 18 yaşına kadar ücretsiz sunulurken, 18 ile 20 yaş arasındaki diş tedavi masraflarında düşük tutarlı bir katılım payı söz konusu olmaktadır.

8. İşsizlik Sigortası ve Uzun Süreli Bakım Yardımları

İşsizlik sigortası kapsamında, son 15 gün içerisindeki 3 günün çalışma saatleri %50 oranında azalan kişiler, işsizlik yardımına hak kazanabilmektedir. İşsizlik yardımının hesaplanmasında kişinin bir önceki yılda elde ettiği geliri veya yararlanıcı için daha avantajlı bir duruma neden olacak ise, son 3 yılda elde ettiği gelirlerinin ortalaması dikkate alınmaktadır. İşsizlik yardımları, kişilerin önceki gelirlerinin yaklaşık olarak üç de ikisine eşit olmaktadır. Ancak yardım miktarı temel tutarın altı katı ile sınırlanmıştır.

İşsizlik yardımının ödenme süresi, kişilerin önceki gelirlerine bağlı olarak değişmektedir. Buna göre işsiz kalan bir kimsenin önceki gelirleri temel tutarın 2 katına eşit ise bu durumda iki yıl, temel tutarın 2 katından az ise 1 yıl işsizlik yardımı alınabilmektedir.

Ayrıca işsizlik yardımı alan kimselerden, 18 yaşından küçük çocukları bulunanlara yaklaşık 2,18 Avro tutarında ek bir ödenme yapılmaktadır (2011 yılı yardım tutarıdır).

Norveç'te ikametgahı bulunan herkes uzun süreli bakıma ihtiyaç duyduğunda her hangi bir gelir testi, yaş koşulu veya bekleme süresi şartı olmaksızın uzun süreli bakım yardımı alabilmektedir.

10. Norveç Krallığı Sosyal Güvenlik Reformları²²

- Genç Yaşta Malul Kalan Kimselere Yönelik Yeni Aylık Düzenlemeleri (1997)

Malul kimselere en düşük aylık puanı düzeyinde, aylık alma imkanı tanıyacak ilave nitelikte yeni bir aylık sunulması kabul edilmiştir. Mayıs 1997 tarihi itibarıyla, genç yaşta malul kalan kişiler ile 1943 yılından önce doğanlar için her yıl 3.3 puan verilmesi kararlaştırılmıştır (karşılaştırma yapılabilmesi amacıyla, bir kimse en çok yıllık 7.0 aylık puanı alabilir).

Erken yaşta malul kalanlar ile malul olup aylığa hemen başvurmayıp 35 yaşına kadar başvuranlar, kendilerine önerilen tedavileri yerine getirmeleri şartıyla yeni ilave aylığa hak kazanabilecektir. Bu doğrultuda 1 Ocak 1998 tarihi itibarıyla malul kimselere önerilen tedavilerde ciddi önlemler alınmıştır. İlave yeni yardımın, erken yaşta malul kalıp, tıbbi bulgular ile maluliyetinin ciddiyetini kanıtlayanlara sunulması kabul edilmiştir. Daha önceki uygulamada ise en az %50 malul ve 25 yaşından küçükler yardıma hak kazanabilmekteydi.

22 ISSA, Social Security Country Profiles: Reforms, <http://www.issa.int/Observatory/Country-Profiles> <http://www.issa.int/Observatory/Country-Profiles/Regions/Europe/Norway/Reforms2>
<http://www.issa.int/Observatory/Country-Profiles/Regions/Europe/Norway/Reforms2>

- Yeni Ulusal Sigorta Yardımına İlişkin Düzenlemeler (1997)

Ocak 1997 tarihi itibarıyla 67 ile 70 yaşları arasında olup çalışmalarına devam eden emeklilerin, yaşlılık aylıklarının azaltılmasında kullanılan oranın azaltılmasına karar verilmiştir. Uygulama öncesinde ulusal aylık (birinci sütun) ile gelire bağlı aylık (ikinci sütun) temel tutarın %50'si oranında azaltılırken, yeni düzenleme ile bu oran %40'a düşürülmüştür.

Ancak daha önce emeklilerin eşleri çalışıyor ise temel tutarın %100'ü oranında temel yaşlılık aylığı bağlanırken, Mayıs 1997 itibarıyla bu oran %75'e düşürülmüştür.

Son olarak dul ve yetim aylıklarında bazı değişikliklere gidilmiştir. Eğer sigortalının ölümünden sonra bakmakla yükümlü oldukları finansal zorluklara karşılaşırlarsa, her bir durum kendi özelinde incelenerek, normal miktarı 4.000 Norveç Kronu olan cenaze yardımı 8.000 Norveç Kronuna kadar çıkarılabileceği kararlaştırılmıştır.

- Çocuk Bakım Yardımlarına İlişkin Yeni Nakdi Yardım Sistemi (1998)

Norveç Parlamentosu Haziran 1998 tarihinde küçük çocukları bulunan aileler için küçük çocuk nakdi yardımını kabul etmiştir. Yardımın amacı, çocukların bakımını kreşler yerine evlerinde üstlenmeyi tercih eden ailelere destek olmaktır.

Norveç'te gerek kamu gerekse özel kreşler, bakımını üstlendikleri çocukların sayısı kadar devletten yardım almaktadır. Söz konusu yardım 3 yaşından küçük her bir çocuk için yıllık 36.000 Norveç Kronuna eşittir. Ağustos 1998 itibarıyla çocuklarının bakımını evlerinde yapmak konusunda tercihte bulunan ailelere, kreşlere verilen yardım miktarı tutarında bir ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Evdeki bakımı, aileler kendileri üstlenebileceği gibi, kendi çalıştıracakları üçüncü kişilerce de gördürebilme hakkına sahiptir.

Yeni yardımın gelir testi uygulanmaksızın, vergi istinası ile sunulması öngörülmüş ve sigortalılardan herhangi bir çalışma süresi aranmamıştır (Norveç'te aile yardımları ikametgaha bağlı olarak, çalışmalardan bağımsız sunulmaktadır). Tek şart bakımı üstlenen ailenin ve çocuğun Norveç'te ikamet etmesi veya çocuğun en az 12 ay ikamet etmesinin planlamasıdır.

Yardım miktarı Norveç Parlamentosu tarafından yıllık olarak belirlenmekte ve devlet bütçesince karşılanmaktadır.

- Çocuk Yardımlarına İlişkin Reform (2001)

Norveç çocuk yardımı sistemi 1999 ve 2000'li yıllarda değişikliğe uğramıştır.

1999 yılında önceden sunulan 5 farklı tarife yerine 2 tarifeden yardımın sunulması kararlaştırılmıştır. Birinci ve ikinci çocuk için aynı tarifeden, 3 ve daha sonraki çocuklar için daha yüksek tarifeden yardımların sunulması kabul edilmiştir.

Mayıs 2000 itibariyle, çocuk yardımı 16 yaş sınırından 18'e çıkarılmıştır. Bu kapsamda 18 yaşından küçük ve ikametgahı Norveç'te bulunan çocukların masrafları için çocuk yardımı ödenmektedir.

- Babalara Doğum Yardımına İlişkin Bağımsız Hakların Verilmesi (2001)

Norveç'te 1 Temmuz 2000 tarihinden itibaren babaların da doğum yardımından bağımsız olarak yararlanması kabul edilmiştir. Uygulama öncesinde, doğum yardımı hakkı hem anne hem de babanın çalışması halinde sunulurken, çocuğun annesinin çalışmaması durumunda yardım ödenmemekteydi.

Söz konusu yardım çocukların bakımı için sunulduğundan; doğumdan sonra annenin işe dönmesi, tam zamanlı eğitime başlaması veya her iki durumun birlikte gerçekleşmesi halinde mümkün olmaktadır. Ayrıca annenin bir hastalık veya yaralanma sonucunda çocuğa bakamayacak durumda olması ve babanın bakımı üstlenmesi halin de babalara doğum yardımı sunulabilmektedir.

Annenin yardımı almaya hakkı olmadığı hallerde babalara sunulan doğum yardımı, 29 hafta boyunca kişilerin son maaşının tamamı veya 39 hafta boyunca %80'i oranında verilmeye başlanmıştır. Ancak yardımlar ancak doğumdan sonraki 42 ile 52 hafta arasında kullanılabilir.

Söz konusu değişikliklerin evlat edinme hallerinde de geçerli olduğu kabul edilmiş ve 1 Temmuz 2000 itibariyle gerçekleşen doğum ve evlat edinmeler için uygulanmaya başlanmıştır.

- Zaman Sınırlı Maluliyet Yardımının Uygulanmaya Konması (2003)

Hükümet, malullük yardımı alan yararlanıcıların sayısındaki artış ve sağlık problemi ile karşı karşıya kalan bireylerin istihdam piyasasına çekilmesi amacıyla, 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren "zaman sınırlı mamullük yardımını" yürürlüğe koymuştur.

Zaman sınırlı maluliyet yardımı, belli bir süre zarfında tedavi alarak, çalışma kapasitelerinin artması söz konusu olabilecek kimselere sunulmaya başlanmıştır. Söz konusu süreyi belirleme yetkisi yerel sigorta ofislerine bırakılmıştır (Ancak yardımlar Ulusal Sigorta Kurumunca karşılanmaktadır).

Kapsamdaki kişilere yönelik olarak yardımların en az bir yıl, en çok dört yıl ödenmesi ve yerel sigorta ofislerinin belirlenen süre çerçevesinde yararlanıcıların

durumlarını bir plan çerçevesinde takip etmesi kararlaştırılmıştır. Yardım miktarı en son gelirin %66'sına eşit olmak ile birlikte yardımların; en çok temel tutarın (1 Mayıs 2003 itibariyle yıllık 56.861 Norveç Kronu) altı katı, en az 1,8 katı üzerinden ödenmesi kabul edilmiştir. Söz konusu uygulama ile mevcut maluliyet aylığı alan kişilerin %40'ının artık söz konusu kapsamda değerlendirileceği öngörülmüş ve kendilerine maluliyet aylığı yerine zaman sınırlı maluliyet yardımının ödemesi kararlaştırılmıştır.

- Çocuk Yardımları Kanununda Reform (2003)

1 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren yeni Çocuk Yardımı Kanunu, 1946'da yürürlüğe giren bir önceki Çocuk Yardım Kanunu'nu basitleştirmeyi ve modernize etmeyi hedeflemiştir. Bununla beraber çocukların bakım masraflarını karşılamak amacıyla sunulan yardımlarına erişimin temel şartları aynı kalmıştır. Yeni Kanuna ilişkin değişikliklere aşağıda yer verilmiştir.

- Yeni doğan yardımı, 1 ile 3 yaş arasındaki çocuklar için aylık 657 Norveç Kronu iken, 1 Ağustos 2003 itibariyle bu ilave yardım kaldırılmıştır. Ancak tek ebeveynler için uygulama devam ettirilerek, gerekli şartları taşımaları halinde 3 yaşından küçük çocukları için söz konusu yardıma ilave olarak aylık 657 Norveç Kronu sunulması kararlaştırılmıştır.

- Boşanma durumunda çocuk yardımlarının ebeveynlerce ortaklaşa kullanılması kabul edilmiştir. Ayrıca bu gibi durumlarda ebeveynlerin aralarında çocuğun ikametgahına ilişkin yazılı bir anlaşmanın yapılması zorunlu hale getirilmiştir.

- Çocuklar Norveç dışında ikamet etse dahi, yardımlara hak kazanan ebeveyn Ulusal Sigorta Koluna üye ise çocuk yardımlarının sunulması kararlaştırılmıştır. Bu gibi durumlarda çocukların ikametgahına ilişkin şartlardan muaf tutulması öngörülmüştür.

Temel çocuk yardımı 2003 yılında tek bir çocuk için 972 Norveç Kronu olup, Kuzey Kutbunda yaşayan ailelere ilave 316 Norveç Kronu verilmektedir. Ayrıca tek ebeveynlere de ilave çocuk yardımı sunulmaktadır.

- Küçük Çocuklara Yönelik Nakdi Aile Yardımlarında Değişiklikler (2004)

Küçük çocuk yardımı 3 yaşından küçük çocukları bulunan ebeveynlere sunulmaktadır. Tam küçük çocuk yardımı, devletin desteklediği kreşlere çocuklarını göndermeyen ebeveynlere verilirken, haftalık 33 saatin altında bir kullanım söz konusu ise tam çocuk yardımının belli bir bölümü ailelere ödenmektedir. 1

Ağustos 2003 tarihi itibarıyla sunulan nakdi küçük çocuk yardımı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

HAFTALIK BAKI SÜRESİ	NAKDİ YARDIMIN ORANI (%)	YILLIK YARDIM TUTARI (NORVEÇ KRONU)	
Kreşin Hiç Kullanılmaması	100	43.884	
8 Saate Kadar	80	35.112	
9-16 Saat	60	26.328	
17-24 Saat	40	17.556	
25-32 Saat	20	8.784	
33 Saat ve Fazlası	0	0	

Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışanların Yönelik Analık Yardımının Uygulanmaya Başlanması (2004)

Diğer doğum yardımlarına ilave olarak hamilelik yardımı, zor çalışma koşullarında belli bir çalışma süresi şartını yerine getiren çalışanlara sunulmakta iken, 1 Temmuz 2003 tarihi itibarıyla aynı sektörde faaliyet gösteren kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar da yararlanacak şekilde genişletilmiştir.

- Temel Aylığın Arttırılması (2005)

Ulusal Sigorta Kolu kapsamında temel aylık (birinci sütun) miktarının, sigortalılık süresine bağlı, ancak kişilerin önceki gelirleri ile ödedikleri katkı payından bağımsız olarak hesaplanması kararlaştırılmıştır.

Tam temel aylık miktarı için en az 40 yıl çalışma süresi gerekmektedir. Aksi halde, aylık miktarının orantısal olarak azaltılması kararlaştırılmıştır. Tam temel aylık miktarı, temel tutarın (Ocak 2005 için 58,778 Norveç Kronu) %100'ü olarak belirlenmiştir. Buna karşın aylık alanları eşlerinin de aylık alması veya temel aylık miktarının iki katından daha fazla gelir elde edilmesi durumunda söz konusu oran %82,5 olarak uygulanmakta iken, Mayıs 2005 itibarıyla her bir eş aylık alsa dahi temel aylık miktarı %85 oranına çıkarılmıştır.

- İstihdam ve Refah Alanında Yeni Entegre Yönetim Önerisi

Hükümet Mart 2005 tarihinde, istihdam ve sosyal refah servislerine ilişkin öneride bulunmuştur. Söz konusu önerinin amacını, Ulusal Sigorta Hizmetleri ile İstihdam Hizmetleri'nin tek bir organizasyon altında toplanmasını ve sosyal refah hizmetlerinin belediyelere bırakılmasını içermektedir.

Uygulama ile yürütülen hizmetlerin müşteri odaklı bir yapıya kavuşturulması amaçlanmış ve bütünleştirilmiş ön büro hizmetlerinin sunulması önerilmiştir. Söz konusu yapı ile bireylerin iş gücüne dönmesi yönündeki önlemlerin tek bir servis tarafından karşılanmasının, prosedürlerin daha kolay işlemesine katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Ofislerin hizmetlerin koordinasyonu bakımından; işsizlere, çalışanlara, hastalık izninde bulunan veya malullük yardımı alanlara, sosyal yardım, aylık ve aile yardımı alan kimselere yönelik olarak istihdam ve sosyal hizmetler arasında bir kapı görevi üstleneceği öngörülmüştür. Ofislerin tüm ülke çapında 2010 yılı itibariyle hizmete geçebileceği düşünülmüştür.

- Çocuk Yardımlarına Erişimin Yaygınlaştırılması (2005)

Çocuk yardımlarına ilişkin nakdi uygulamalar, kamunun yönetiminde olan kreşlerin kullanılmasına bağlı olarak sunulmaktadır. Eğer çocuklar kreşlerde tam zamanlı olarak bakım görüyorlarsa nakdi çocuk yardımı yapılmamakta, buna karşın haftalık 33 saatin altında bir kullanım söz konusu ise çocuk yardımının belli bir bölümü ödenmektedir.

Daha önceki düzenlemede Norveç'te çalışan kimselerin, ülke toprakları hariç Avrupa Ekonomik Alanında ikamet eden çocukları için nakdi çocuk yardımı belli şartlar altında sunulmaktaydı. Ancak, Avrupa Ekonomik Alanı ile yapılan anlaşma sonucunda Norveç'te petrol, gaz veya diğer doğal kaynakların araştırılmasında faaliyet gösteren bir hizmet akdine tabi çalışanlar ile kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanları kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Söz konusu çalışanların çocukları, Norveç'te ikamet etmese dahi (küçük çocuk nakdi yardımı hariç), Norveç'te yaşayan bir çocuk gibi erişimeye başlamıştır.

- Yeni Bakanlıkların Organizasyonu

Sosyal İşler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çalışma ve Hükümetin İdaresi Bakanlıkları yerine; Çalışma ve Sosyal İlişkiler Bakanlığı, Sağlık ve Bakım Hizmetleri Bakanlığı ile Modernizasyon Bakanlığı kurulmuştur.

- Zorunlu Mesleki Aylıkların Uygulamaya Konması (2006)

Şirketlerin 2006 yılı sonu itibariyle meslek aylıklarına ilişkin fon oluşturması zorunlu hale getirilmiştir. Uygulama, kamu çalışanları ile kanunen söz konusu sigorta kolunu uygulama zorunluluğu bulunan şirketler hariç belirli düzeylerde faaliyet gösteren şirketlere yönelik olarak tasarlanmıştır.

- Çocuk Yardımı için Yeni IT Sistemin Uygulanmaya Başlanması (2006)

Norveç otoritelerince, 2003 yılında Çocuk Yardımı Kanunu'na ilişkin ciddi değişiklikler yapılmıştır. Düzenlemede, yardımların hesaplanması ve yönetilmesi için yeni bir yazılımın oluşturulması da önerilmiştir. Bidragssystem (BISYS) adı verilen yeni sistem ile daha önce kontrol mekanizması ve aktivitelere yönelik faaliyetleri içermeyen eski yazılımın sorunlarının çözülmesi amaçlanmıştır. Ocak 2004 ile Nisan 2006 yılları arasında uygulanan bir proje çalışması sonucunda, yeni yazılım Nisan 2006 yılında uygulamaya konmuştur.

- Ulusal Sigorta Pay-As-You-Go Sisteminde Yenilikler (2011)

Norveç nüfusunun hızlı yaşlanmasına bağlı olarak ve yaşlılık aylıkları harcamaları üzerindeki baskının azaltılması amacıyla, 1 Ocak 2011 tarihi itibarıyla pay-as-you-go sisteminin genişletilmesine yönelik geniş kapsamlı düzenlemeler uygulamaya başlanmıştır. Düzenlemeler; daha az yardım miktarını (özellikle yüksek kazanç sağlayanlar için), yaşlılık aylığına hak kazanmak için daha esnek yaş sınırlarını, sigortalıları daha uzun süreli çalışmaya özendirerek aylık bağlama oranının desteklenmesini içermektedir. Sigortalıların doğum yaşına bağlı olarak ayırıştırılmış bir sistem içerisinde; 1963 yılı ve sonrasında doğan Norveç vatandaşları yeni sisteme, 1943 ile 1953 yılları arasında doğanlar ise eski sisteme tabi olacak şekilde değişiklikler yürürlüğe konmuştur. Buna karşın, 1954 ile 1962 yılında doğanların, eski ve yeni sistemin karması niteliğinde geçiş hükümlerini içeren uygulamalar ile yardımlara hak kazanması planlanmıştır. Hükümet, söz konusu reformun uygulamaması halinde; yaşlılık aylıkları harcamaya toplamının GSYİH'ya oranının 2001 yılında %6 iken, bu oranın 2050 yılında yaklaşık olarak %15'e ulaşacağını hesaplamıştır. Aynı dönem için aktif pasif oranın ise 2006 yılında 4.6:1 iken 2050 yılında 2.7:1 gerileyeceği tahmin edilmiştir.

Değişiklikler aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- Mevcut uygulamada; yaşlılık aylığına hak kazanmak için normal emeklilik yaşı 67 ve bireylerin 70 yaşına kadar çalışmaları halinde daha yüksek aylıklara hak kazanma imkanı bulunmaktadır. Yeni düzenleme ile 62 ve 75 yaşları arasında esnek emeklilik yaşları tanımlanmıştır. Bu çerçevede; bireylerin aylıklarından vazgeçerek söz konusu emeklilik yaşına kadar çalışma imkanı bulunmaktadır.

- Mevcut uygulamada yaşlılık aylıkları 40 yıllık çalışma süresinde en yüksek gelirin elde edildiği 20 yıl dikkate alınarak hesaplanırken, yeni uygulama yaşlılık aylıklarının 13 ile 75 yaş arasında elde edilen tüm gelirler üzerinden ödenen katkı paylarına dayalı olarak ortalamalarının alınması şeklinde hesaplanması kararlaştırılmıştır.

- Gelir testine dayalı aylıkların sabit tutarlı katkı payına dayalı devlet aylıklarına dönüşmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte, yeni gelir desteğine bağlı aylıkların en az mevcut yasadaki sunulan en düşük aylık miktarı tutarında sunulması garanti altına alınmıştır.

- Hastalık İznine İlişkin Yeni Düzenlemeler (2012)

Hizmet akdine tabi çalışanlar ile kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ücreti 33,406 Norveç Kronu'nun yarısından düşük olanlar, iş göremezlik yardımı almaya hak kazanabilecektir. Ayrıca, söz konusu kişilerden yardıma hak kazanabilmek için iş göremezlikten hemen önce en az 4 hafta çalışma süresinin bulunması şartı kaldırılmıştır.

Hükümet ayrıca çalışanlar, işverenler ve doktorlar için yeni yükümlülükleri uygulamaya koymuştur. Yeni uygulamalar, prosedürlerin daha erken safhalarda izlenmesine imkan tanımaktadır. Bununla beraber yükümlülüklerini yerine getirmeyen; çalışanlar, işverenler ve doktorlar için cezalar da öngörülmüştür.

Norveç sağlık harcamaları 2008 yılında, Avrupa ülkelerinin harcamaları ile karşılaştırıldığında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Sağlık harcamaları bakımından Norveç'i sırasıyla İsveç, Lüksemburg ve Avusturya takip etmiştir. Yeni uygulamanın temel hedefinde, sağlık hizmetlerinin maksimize edilmesi, harcamaların ise optimizasyonu yer almıştır. Bu çerçevede; sağlık için ayrılan temel kaynakların önleyici uygulamalara odaklanması, erken safhada prosedürlerin yoğunlaştırılması ve genel sağlık harcamalarının azaltılması amaçlanmaktadır.

RUSYA FEDERASYONU SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ²³

Rusya Federasyonu sosyal güvenlik sistemi, Sağlık ve Sosyal Gelişme Bakanlığı'nın denetiminde üç kurum tarafından yürütülmektedir. Bunlar;

1. Uzun vadeli sigorta kolları (yaşlılık, maluliyet ve dul ve yetim aylıkları sigorta kolları) ile aile yardımları kapsamında sunulan yardımlar; Rusya Federasyonu Emeklilik Fonu
2. Kısa vadeli sigorta kolları (hastalık, analık, iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolları) kapsamında sunulan nakdi yardımlar; Rusya Federasyonu Sosyal Sigorta Fonu,
3. Kısa vadeli sigorta kolları ile sağlık sigortası kapsamında sunulan tedavi yardımları; Rusya Federasyonu Zorunlu Sağlık Sigortası Fonudur.

Son olarak işsizlik yardımları, Sağlık ve Sosyal Gelişme Bakanlığı'nın oluşturduğu politikalar çerçevesinde bölgesel istihdam ofislerince yürütülmekte ve yardımlar yerel idarelerce ödenmektedir.

1. Yaşlılık Sigortası

Rusya Federasyonu Emeklilik Fonu 22 Aralık 1990 yılında kurulmuştur. Fon tüzel kişiliğe sahip ve özerk bütçe ile yönetilmektedir. Fonun kuruluşu ile

²³ US Social Security Administration Office of Retirement and Disability Policy, "Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2010, <http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2010-2011/europe/russia.html> (Erişim Tarihi:16/10/2012)

birlikte, Rusya'da aylıkların finansmanı ile sunulmasına ilişkin yeni bir mekanizma oluşmuştur. Fonun Federal düzeyde, yönetim kurulu da dahil 8 ofisi bulunmaktadır. Ayrıca Fon, Kazakistan'da dahil 81 şubesi ve ülke genelinde 2,500 yerel ofisi ile hizmet vermektedir.

Rusya sosyal güvenlik sisteminde uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sunulan yardımlar; yaşlılık, maluliyet ile dul ve yetim aylıkları olmak üzere üç başlık altında incelenebilir. Bu sigorta kolları kapsamında sunulan yardımlar, yakın zamana kadar pek çok reformun ardından yapılanmıştır.

Sosyal güvenlik sistemi içerisinde uzun vadeli sigorta kollarının kişisel kapsamını; bir hizmet akdine tabi çalışan vatandaşlar, kendi hesabına çalışanları ve tarımda kendi hesabına bağımsız çalışanlar oluşturmaktadır. Ayrıca sistem içerisinde kamu çalışanlarını, askeri personeli, emniyet mensuplarını, gazileri ve bazı özel grupları içeren özel sigorta sistemleri de mevcuttur.

Rusya'da uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sunulan yardımlar; devlet tarafından sunulan ve sosyal yardım niteliğindeki temel aylıklar, sigortalıların çalışmalarına bağlı olarak sunulan zorunlu emeklilik sigortası ve söz konusu yardımlara ilave olacak şekilde gönüllük esasına dayalı özel emeklilik sigortasından oluşan üç sütunlu bir yapıya sahiptir.

Birinci sütunu oluşturan temel devlet aylıkları, Rus vatandaşlarından çalışmalarına bağlı olarak herhangi bir nedenle aylığa hak kazanamayanlara devlet aylığından sunulan sosyal yardım niteliğindeki aylıklardır. Örneğin özürülü çocukların, erkeklerde 65, kadınlarda 60 yaşını dolmakla birlikte, yeterli sigortalılık süresi bulunmayanların yaşlılık aylıkları bu kapsamda ödenmektedir. Temel aylıklar devlet tarafından, federal bütçeden finanse edilmektedir. yaklaşık olarak 3.000.000 kişi devlet aylıklarından yararlanmaktadır²⁴.

İkinci sütun zorunlu bir sistemdir. Sigortalıların çalışmalarına bağlı olarak sunulan aylıklar, zorunlu emeklilik sigortası kapsamında değerlendirilmektedir. Sigortalıların çalışmalarına bağlı olarak sunulan zorunlu emeklilik sigortası bir hizmet akdine tabi çalışanlar için işverenlerinin ücretleri üzerinden ödedikleri %34 oranındaki katkı payları ile finanse edilmektedir. Bu çerçevede, sigortalıların zorunlu emeklilik sigortasına herhangi bir katkısı bulunmamaktadır. Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar ise aylık sabit oranlarda katkı payı ödemektedir. Bu tutar 2010 yılı için yaklaşık olarak 10,392 rubleye eşittir²⁵. Ancak özel nitelikleri itibarıyla, bazı kendi hesabına bağımsız çalışanlar için farklı katkı payları da belirlenebilmektedir.

24 http://www.pfrf.ru/ot_en/system/ (Erişim Tarihi:05/10/2012)

25 16/10/2012 tarihi itibarıyla 1\$ 30.87 rubleye eşittir.

Bu kapsamda üç tür aylık sunulmaktadır. Bunlar;

- Zorunlu yaşlılık aylığı
- Zorunlu maluliyet aylığı ve
- Zorunlu dul ve yetim aylıklarıdır.

Zorunlu yaşlılık aylığına da hak kazanabilmek için kadınların 55, erkeklerin 60 yaşını doldurmaları ve ayrıca en az 5 yıl sigortalılık süresini tamamlamış olmaları gerekmektedir. Ancak Federasyon'un kuzey ucunda çalışanlar, tehlikeli işlerde çalışanlar, 5 veya daha fazla çocuk sahibi olan kadınlar, özürülü çocuklar gibi bazı özel meslek ve sosyal gruplara erken emeklilik hakkı tanınmıştır.

Zorunlu emeklilik aylıklarının hesaplanmasında; sigortalının çalışma grubuna göre belirlenmiş sabit oranlı yardım tutarı, ödenen katkı paylarına bağlı hesaplanan yardım tutarı ile özel hesaplarda tutulan katkı payları ile bunların getirileri olmak üzere üç kategori dikkate alınmaktadır. 2010 yılı için belirlenmiş sabit oranlı ödenen katkı payları;

- 80 yaşın altında olanlardan; bakmakla yükümlü olduğu kimse bulunmayanlar için 2,522 ruble, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı bir kişi olanlar için 3,416 ruble, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı iki kişi olanlar için 4,270 ruble, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı bir üç veya daha fazla olanlar için 5,124 ruble,
- 80 yaş ve üstünde olanlardan; bakmakla yükümlü olduğu kimse bulunmayanlar için 5,124 ruble, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı bir kişi olanlar için 5,978 ruble, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı iki kişi olanlar için 6,832 ruble, bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı bir üç veya daha fazla olanlar için 7,686 rubledir.

Temel aylıklar ise yukarıda sözü edilen zorunlu yaşlılık aylıklarının belli bir yüzdesi oranında ödenmektedir. Emeklilere bağlanan yaşlılık aylıkları, enflasyon ve asgari kazanca bağlı olarak endekslenmektedir.

Yaşlılık aylığına hak kazananların mesleki faaliyetlerine son vermeleri gerekmektedir. Bu kapsamda yaşlılık aylıkları sigortalıların halen çalışıp çalışmadıklarına bakılmaksızın ödenmeye devam edilmektedir.

Temel aylıklar Rusya Federasyonu dışına ihraç edilmezken, zorunlu aylıkların başka bir ülkeye ihraç edilebilmeleri mümkündür.

Bugün Rusya'da 40 milyon fazla kişiye çalışmalarına bağlı olarak zorunlu yaşlılık aylığı ödenmektedir. 2011 yılı için Rusya Federasyonu Emeklilik Fonu

tarafından ödenen aylıkların toplamı yaklaşık olarak 4,1 trilyon rubleye karşılık gelmektedir²⁶.

Yukarıda bahsi geçen aylıklara ilave olarak kişiler özel emeklilik fonlarına da gönüllük esasına dayalı olarak prim ödeyebilmekte ve bu söz konusu fonlardan yaşlılık aylığına hak kazanabilmektedir. Üçüncü sütun olarak tanımlanan bu sistemde özel emeklilik fonları yapılan katkı payları; özel hesaplarda değerlendirilmektedir. Katkı payı ödemeleri fonlar ile yapılan anlaşmalara bağlı olarak, çalışanlar tarafından ödenebileceği gibi işverenler tarafından da ödenebilmektedir. Rusya'da 11 milyon kişinin özel emeklilik fonlarında birikimleri bulunmaktadır. 2010 yılı sonu itibariyle 118 özel emeklilik fonu bu kapsamda hizmet vermektedir²⁷.

2. Maluliyet Sigortası

Yaşlılık aylıklarında olduğu gibi maluliyet aylıkları da üç sütundan oluşmaktadır. Maluliyet yardımları; devlet tarafından sunulan ve sosyal yardım niteliğindeki temel aylıklar, sigortalıların çalışmalarına bağlı olarak sunulan zorunlu aylıklar ve söz konusu yardımlara ilave olacak şekilde gönüllük esasına dayalı özel emeklilik sigortasına ödenen katkı payları karşılığında ödenen aylıkları kapsamaktadır.

Devlet maluliyet aylıkları için maluliyet tarihinden önce sigortalılık şartı veya sigortalılık süresi aranmaksızın;

- 20 yaşından küçük ve herhangi bir hastalık sonucu malul kalan kimselere,
- İş kazası ve meslek hastalığı sonucu malul kalan kimseler ile
- Askerlik hizmeti nedeniyle malul kalan kimselere

sunulmaktadır.

Temel maluliyet aylıkları kişilerin çalışma grubuna ve bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısına bağlı olarak hükümet tarafından belirlenmekte ve sabit oranlı olarak ödenmektedir.

Buna karşın zorunlu maluliyet aylıklarına hak kazanabilmek için kişilerin sigortalı olamadan önce malul olmamaları gerekmektedir. Bir başka ifade ile maluliyete sebep olan olayın sigortalı başlangıç tarihinden sonra gerçekleşmesi, maluliyet aylığına hak kazanabilmek için öncelikli kuraldır.

Zorunlu sigortalılık kapsamında sunulan maluliyet aylıklarının hesaplanmasında; sigortalının çalışma grubuna göre belirlenmiş sabit oranlı yardım tutarı ile ödenen katkı payları dikkate alınmaktadır. Ayrıca sigortalıların üç farklı

26 http://www.pfrf.ru/ot_en/system/ (Erişim Tarihi:05/10/2012)

27 http://www.pfrf.ru/ot_en/system/ (Erişim Tarihi:05/10/2012)

derecedeki maluliyet haline bağlı olarak değişmektedir. Bu kapsamda;

- Çalışma gücünün %100 kaybı ve sürekli bakım ihtiyacı olanlar için maluliyet 1. Derece,
- Çalışma gücünün %100 kaybı ve sürekli bakım ihtiyacı olmayanlar için maluliyet 2. Derece,
- Çalışma gücünün %50 kaybı ve sürekli bakım ihtiyacı olmayanlar için maluliyet 3. Derece

olarak belirlenmektedir.

2010 yılı için sigortalıların bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı ile maluliyet derecelerine bağlı olarak sunulan zorunlu maluliyet aylıkları aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

Tablo 1. Rusya Federasyonu Sosyal Güvenlik Sisteminde Sunulan Maluliyet Aylıkları (2010)

Bakmakla Yükümlü Olunan Kişi Sayısı	1. Derece Maluliyet	2. Derece Maluliyet
0	5,124 ruble	2,562 ruble
1 Kişi	5,978 ruble	3,416 ruble
2 Kişi	6,832 ruble	4,270 ruble
3 veya Daha Fazla Kişi	7,686 ruble	5,124 ruble

Maluliyet aylıkları da tıpkı yaşlılık aylıklarında olduğu gibi enflasyon ve asgari kazanca bağlı olarak endekslenmektedir. Ancak yaşlılık aylıklarından farklı olarak, temel maluliyet aylıklarının ulusal mevzuat hükümleri ve ikili anlaşmalar doğrultusunda ikinci bir ülkeye ihracı mümkündür.

3. Dul ve Yetim Aylıkları

Rusya sosyal güvenlik sisteminde ölen sigortalıların hak sahiplerine ödenen aylıklar sigortalılık süresinden bağımsız olarak hesaplanmaktadır.

Dul aylığı; ölen sigortalının eşinin yaşına bağlı olarak sunulmaktadır. Geriye kalan dul eş kadın ise 55, erkek ise 60 yaşını doldurması halinde dul aylığına hak kazanabilmektedir. Ancak dul eşin; 14 yaşından küçük veya özürlü çocuğunun bulunması veya işsiz olması durumunda yaş şartı aranmaksızın dul aylığı bağlanabilmektedir. Dul aylıklarına ilişkin bir diğer özellik ise aylıkların dul eşin yeniden evlenmesi halinde kesilmemesi olarak göze çarpmaktadır.

Yetim aylıkları ise sigortalının 18 yaşından küçük çocukları ile 23 yaşından küçük yüksek öğrenim gören çocuklarına sunulmaktadır. Ancak sigortalının 18 yaşından önce herhangi bir nedenle özürlü olan çocukları yaş şartı aranmaksızın yetim aylığına hak kazanabilmektedir.

Dul eş ve yetim çocuklar haricinde sigortalının 18 yaşından küçük kardeşleri, 61 yaşından büyük dedeleri ile 56 yaşından büyük ananeleri de dul ve yetim aylığından yararlanabilmektedir.

Zorunlu sigortalılık kapsamında sunulan dul ve yetim aylıklarının hesaplanmasında sigortalının çalışma grubuna göre belirlenmiş sabit oranlı yardım tutarı ile ödenen katkı paylarına bağlı olarak iki kategori dikkate alınmaktadır. Sabit oranlı yardım tutarı 2010 yılı için yetimlerin her biri için 2,723 ruble, diğer aile üyeleri için 1,361 rubleye eşittir. Sigortalı adına ödenen katkı payları karşılığında hesaplanan dul ve yetim aylıkları ise yardımlara hak kazananlar arasında eşit bir biçimde dağıtılmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen şartları yerine getiremeyen hak sahiplerine ise devletin sunmuş olduğu temel dul ve yetim aylığı ödenmektedir.

Temel dul ve yetim aylıkları ise kişilerin çalışma grubuna ve bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısına bağlı olarak hükümet tarafından belirlenmekte ve sabit oranlı olarak ödenmektedir.

Dul ve yetim aylıkları enflasyon ve asgari kazanca bağlı olarak endekslenmektedir. Ayrıca temel maluliyet aylıklarında olduğu gibi temel dul ve yetim aylıklarının ulusal mevzuat hükümleri ve ikili anlaşmalar doğrultusunda ikinci bir ülkeye ihracı mümkündür.

4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

Rusya sosyal güvenlik sistemi içerisinde kısa vadeli sigorta kollarının kişisel kapsamını bir hizmet akdine tabi çalışan vatandaşlar ile mahkumları oluşturmaktadır. Kendi hesabına ve adına bağımsız çalışanlar söz konusu sigorta kolu kapsamında değildir.

İş kazası ve meslek hastalığı sigortasının finansmanı sadece işverenler tarafından işçilerinin ücreti üzerinden %0,2 ile %8,5 oranında ödenen primlerle karşılanmaktadır. Söz konusu prim oranı aralığı içerisinde hangi oranın uygulanacağı yapılan işin riskine ve endüstri kategorisine bağlı olarak değişmektedir. Hizmet akdine tabi çalışanlardan ayrıca bir prim ödemesi gerekmeyle birlikte, yardımların finansmanı için devlet katkısı da bulunmamaktadır.

İş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolundan yararlanmak için her hangi bir

sigorta süresi aranmamaktadır. Çalışanların işe ilk girdikleri günde söz konusu riskle karşılaşmaları halinde dahi yardımların sunulmaktadır.

İş kazası ve meslek hastalığı kapsamında sunulan yardımlar;

1. Geçici iş göremezlik ödeneği,
2. Sürekli iş göremezlik geliri,
3. Tedavi yardımı,
4. Geride kalanlara yönelik dul ve yetim aylığı ile
5. Cenaze yardımudur.

İş kazası halinde sigortalılara son 12 aylık kazançlarının ortalamasının %100 oranında geçici iş göremezlik ödeneği, kaza tarihinden iyileşinceye kadar sunulmaktadır. Ayrıca sigortalıların çalışma gücü kayıpları dikkate alınarak 58,500 rubleye kadar bir defaya mahsus toptan ödeme de yapılabilmektedir.

Çalışma gücünün %10 ile %30 oranında kaybı halinde sunulan sürekli iş göremezlik geliri, çalışma gücü kayıp oranına bağlı olarak hesaplanmaktadır. Ödenebilecek en yüksek sürekli iş göremezlik geliri her yıl (2010 yılı için 45,020 ruble) Rusya Federasyonu Sosyal Sigorta Fonu tarafından belirlenmektedir. Ancak özel tedavi görenler için sunulan yardım miktarı arttırılmaktadır.

İş kazası ve meslek hastalığı kapsamında sunulan bir başka yardım ise ölenlerin hak sahiplerine ödenen dul ve yetim aylıklarındır. Ayrıca yakınlarına cenaze masraflarını karşılamaları amacıyla 1,000 ruble (2010 yılı için) cenaze ödeneği sunulmaktadır.

5. Hastalık ve Analık Sigortası

Rusya sosyal güvenlik sistemine göre sigortalılara hastalanmaları nakdi ve tedavi yardımları sunulmaktadır.

Nakdi yardımlar sosyal sigorta kapsamında bir hizmet akdine tabi çalışanlara sunulurken, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlara nakdi yardımlar kapsamında herhangi bir ödeme yapılmamaktadır. (Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar hastalık sigortası kapsamında olmamakla birlikte, tedavi yardımlarını ancak gönüllülük esasına dayalı olarak özel hastalık ve analık sigorta fonlarına üye olarak yararlanma imkanları bulunmaktadır.)

Tedavi yardımları ise genel sağlık sigortası kapsamında vatandaşlara ve mültecilere yönelik olarak Federasyon genelinde sunulmaktadır. Söz konusu yardımlardan yararlanmak için herhangi bir sigortalılık süresi aranmamaktadır. Ancak

doğum yardımına sigortalıların hak kazanabilmeleri için hamilelik başlangıcında bir sağlık kuruluşuna başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

İşverenler tarafından işçilerinin ücreti üzerinden %2,9 oranında katkı payı ile nakdi, %5,1²⁸ oranında katkı payı ile de tedavi yardımlarının finansmanı sağlanmaktadır. Kısmen dahi olsa Federal ve yerel hükümetler de tedavi yardımlarının finansmanına katkıda bulunmaktadır.

Nakdi yardımlardan yararlanmak için herhangi bir sigortalılık süresi aranmamakla birlikte sunulacak yardımların miktarı sigortalık süresine bağlı olarak değişmektedir. Buna göre;

- 5 yıldan az sigortalılık süresi bulunanlara o günkü kazançlarının %60'ı,
- 5 ile 8 yıl arasında sigortalılık süresi bulunanlara o günkü kazançlarının %80'i,
- 10 yıldan fazla sigortalılık süresi bulunanlara o günkü kazançlarının %100'ü geçici iş göremezlik ödeneği olarak ödenmektedir.

Ancak hastalık halinde ödenebilecek en düşük ve en yüksek geçici iş göremezlik ödeneği için sınırlandırmalar getirilmiştir. Buna göre ödenebilecek en düşük geçici iş göremezlik ödeneği asgari ücretin %100'ü ve ödenebilecek en yüksek geçici iş göremezlik ödeneği ise 2010 yılı için 18,720 rubledir.

Hastalığın ölüm ile sonuçlanması halinde ise hak sahiplerine cenaze giderlerini karşılamaları amacıyla 4,000 rubleye kadar cenaze ödeneği sunulmaktadır. Ancak cenaze ödeneği tutarı yerel hükümetlerin finansal olanakları doğrultusunda artabilmektedir.

Analık yardımı ise beklenen doğum tarihinden önce ve sonra olmak üzere sigortalının son 12 aydaki ortalama kazancının %100'ü oranında ve 70 gün süresince ödenmektedir. Özel durumlarda söz konusu süreye 14 veya 40 gün daha eklenebilmektedir.

Analık sigortası kapsamında sunulan diğer yardımlar ise;

- Bir defaya mahsus olmak üzere ödenen doğum yardımı (2010 yılı için 9,989.86 ruble),
- Hamileliğin ilk 12 ayda bildirilmesi halinde sunulan ilave hamilelik bildirim yardımı (2010 yılı için 374.62 ruble),
- Evlatlık yardımı ile

²⁸ Söz konusu katkı payı ile sadece hastalık sigortasının finansmanı değil aynı zamanda aile yardımlarının finansmanı da sağlanmaktadır

- Yeni doğanın 18 yaşına gelinceye kadar işinden ayrılan veya işsiz olan ebeveynine ödenen çocuk bakım yardımı

olarak sıralanabilir.

Çocuk bakım yardımı sigortalının son 12 aydaki ortalama kazancının %40'ı oranında ve birinci çocuk için aylık en az 1,873.10 ruble, ikinci ve daha sonraki çocuklar için aylık en az 3,746.20 ruble olarak ödenmektedir. Ayrıca ödenebilecek en yüksek çocuk bakım yardımı 7,492.40 ruble ile sınırlandırılmıştır.

Özürlü çocukları bulunan ebeveynlere ise sigorta kolu kapsamında aylık 4 gün izin hakkı bulunmaktadır.

6. Aile Yardımları

Aile yardımları; sosyal yardım ve sosyal sigorta sistemi prensiplerine dayalı olarak sunulmaktadır.

Bilindiği gibi hastalık sigortası kapsamında sunulan nakdi yardımların finansmanı için işverenler tarafından işçilerinin ücreti üzerinden %5,1 oranında katkı payı ödenmektedir. Söz konusu katkı payı ile sadece hastalık sigortasının finansmanı değil aynı zamanda aile yardımlarının finansmanı da sağlanmaktadır. Ayrıca Federal ve yerel hükümetlerde yardımların finansmana katkıda bulunmaktadır.

Aile yardımları, 16 yaşından küçük çocuklar ile tam zamanlı öğrenimine devam eden 18 yaşından küçük çocuklara yönelik olarak sunulmaktadır.

Ayrıca, aile yardımı kapsamında;

- Yerel idarelerce belirlenen en düşük gelirin altında kazancı bulunan ailelere sunulan çocuk yardımı ile
- İkinci çocuğun doğumundan veya evlat edinilmesinden sonraki üç yıla kadar sunulan aile ödeneğinde (2010 yılı için 338,80 ruble)

sunulmaktadır.

Aile ödeneği, ilerleyen yıllarda çocukların eğitim masraflarına veya çocuk sayısındaki artışa bağlı olarak ev içerisinde yapılması gereken tadilatlarla katkıda bulunması amacıyla tasarlanmıştır²⁹.

Çocuk yardımı ise coğrafi bölgelere göre değişiklik arz etmekle birlikte 18 aydan büyük 16 yaşında küçük çocuklar için sunulmaktadır. Ancak çocukların tam zamanlı eğitime devam etmesi halinde yardımlar süresi 18 yaşına kadar uzatılabilmektedir.

²⁹ Avdeeva Maria, "Implementations of the French family policy measures in Russia", <http://www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/demo/documents/Avdeeva.pdf> (Erişim Tarihi:17/10/2012).

7. Sağlık Sigortası

Rusya sosyal güvenlik sisteminde sağlık sigortası kapsamında sunulan yardımlar Sağlık ve Sosyal Gelişme Bakanlığının denetiminde Rusya Federasyonu Sosyal Sigorta Fonu tarafından yürütülmektedir.

Tedavi yardımları genel sağlık sigortası kapsamındaki vatandaşlara ve mültecilere yönelik olarak Federasyon genelinde sunulmaktadır. Tedavi yardımları bir hizmet akdine tabi çalışanlara sunulurken, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar kapsam dışında tutulmuştur. Ancak kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanların gönüllülük esasına dayalı olarak özel hastalık ve analık sigorta fonlarına üye olarak, tedavi yardımlarından yararlanma imkanları bulunmaktadır.

Sağlık sigortası kapsamında sunulan tedavi yardımları işverenlerin işçilerinin ücreti üzerinden ödedikleri %5,1 oranında katkı payı ile finanse edilmektedir. Kısmen dahi olsa Federal ve yerel hükümetler de tedavi yardımlarının finansmanına katkıda bulunmaktadır. Yardımlardan yararlanmak için herhangi bir sigortalılık süresi aranmamaktadır.

Kamu veya özel sağlık hizmet sunucularınca sigortalılara ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere sağlık sigortası kapsamında;

- Koruyucu sağlık hizmetleri,
- Genel muayeneler,
- Yatarak tedavi hizmetleri,
- Acil haller,
- Analık hali nedeniyle sunulan sağlık hizmetleri,
- Laboratuvar tetkik ve tahlilleri,
- Ağız ve diş muayeneleri,
- Aşı ve
- Ulaşım hizmetleri

sunulmaktadır.

Yatarak tedavilerde ilaçlar ücretsiz olmasına karşın ayaktan tedavilerde ilaçların bedelleri üzerinden katkı payı alınmaktadır. Ayrıca bazı hastalık grupları, özürlü kimseler ve gaziler için ayaktan tedavilerde kullanılan ilaçların katkı payı oranlarında indirimler uygulanmaktadır.

8. İşsizlik Sigortası

İşsizlik yardımları; Sağlık ve Sosyal Gelişme Bakanlığı'nın denetiminde bölgesel istihdam ofislerince yürütülmekte, yerel idarelerce ödenmektedir. Aile yardımlarında olduğu gibi işsizlik yardımları da sosyal yardım ve sosyal sigorta sistemi prensiplerine dayalı olarak sunulmaktadır. Yardımların finansmanını federal ve yerel hükümetlerin bütçeleri ile karşılanmaktadır.

İşsizlik yardımlarından yararlanmak için kişilerin yaş ve sigortalılık süresine ilişkin şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu çerçevede;

- Erkekler için 16 ile 59 yaş, kadınlar için 16 ile 54 yaş arasındaki vatandaşlardan,
- İş bulma ofislerine başvuran ve çalışabilir durumdaki olanların son 12 ayda 26 hafta sigortalılık süresi bulunanlar

yardımlara hak kazanabilmektedir.

Yardımların miktarının; hak sahibinin görevini kötüye kullanması nedeniyle işine son verilmesi, geçerli bir nedeni olmaksızın işten ayrılması, işyeri veya mesleki eğitim kurallarını ihlal etmesi ve sahte beyanları nedeniyle azaltılması, ertelenmesi, durdurulması veya askıya alınması söz konusu olabilmektedir.

İşsizlik yardımları; çalışanların son 12 aydaki ortalama kazancının belli bir oranı üzerinden hesaplanmakta ve 12 ay süresince ödenmektedir. Bununla beraber işsizlik süresi arttıkça yapılacak ödeme miktarı da azalmaktadır. Bu kapsamda sigortalının ilk üç ay son 12 aydaki ortalama aylık kazancının %75'i, sonraki 4 ay %60'ı ve son 5 ay ise %45 işsizlik yardımı olarak ödenmektedir. 12 aylık sürenin sonunda sigortalının işsizlik halinin devam etmesi durumunda ikinci 12 ay için aylık yerel asgari kazancın %30 oranında ödeme yapılmaktadır.

Ayrıca işsizlik halinde ödenebilecek en düşük ve en yüksek yardım miktarına sınırlandırmalar getirilmiştir. Buna göre ödenebilecek en düşük işsizlik yardımı 2010 yılı için 850 ruble ve en yüksek yardım miktarı ise 4,900 rubledir. Yardımların miktarı işsiz olan kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimsesinin bulunması ve radyasyona maruz kalması durumlarında %10 oranında artırılmaktadır.

Bazı özel durumlarda yukarıda sözü geçen şartları taşımayanların veya her hangi bir çalışması bulunmayanlarında işsizlik yardımlarından yararlanma imkanı olabilmektedir. Bu durumda olan kimselere ise ilk altı ay için aylık yerel asgari kazancın %30'u, sonraki altı ayda ise %20'si oranında işsizlik yardımı yapılmaktadır. Ancak bu durumda dahi aylık en az yapılabilecek yardım miktarı 100 rubledir.

9. Rusya Federasyonu Sosyal Güvenlik Reformları

- Emeklilik Reformu Programı (1999)

Mayıs 1998’de hükümet üç sütunlu bir yapı kuran, yeni emeklilik reform programını onaylamıştır.

Söz konusu üç sütunlu yapı aşağıda özetlenmiştir.

Birinci Sütun: Federal bütçeden finanse edilecek olan temel aylıktır. Zorunlu sosyal sigorta kapsamında emeklilik şartlarını sağlayamayanlar ile devlet memurları, askeri personel gibi özel kategorideki kişilere yönelik olarak sunulacaktır.

İkinci Sütun: Zorunlu sosyal sigorta aylıkları sistemin merkezinde olacaktır. Sigortadan yapılacak yardımlar sigortalıların çalışma hayatına ve Sigorta Fonuna ödediği katkı paylarına bağlı olarak hesaplanacaktır. Sistemin finansmanı Fona ödenen katkı payları ile bunların getirilerinin değerlendirilmesi ile sağlanacaktır.

Üçüncü Sütun: Üçüncü sütun tamamlayıcı nitelikte olacaktır. :Çalışanların ve işverenlerinin gönüllülük esasına dayalı katkı paylarına dayalı olacak ve devlet vergi teşvikleri ile sistemi destekleyecektir. Ancak zorlu veya özel koşullarda çalışanların erken emekliliklerinin sağlanabilmesi için bazı hallerde söz konusu sütuna üye olunması zorunlu olabilecektir. kimselere

- Zorunlu Sosyal Sigorta Sisteminin Yürütümüm İlkelerine İlişkin Temel Kanun (1999)

Temmuz 1999 tarihinde zorunlu sosyal sigorta sisteminin yürütüm ilkelerine ilişkin temel kanun yürürlüğe girmiştir. Yeni kanun ile sitemde yer alacak aktörler ve yükümlülükleri düzenlemiştir. Kanun; tüm sosyal sigorta kollarını içermekle birlikte, zorunlu sosyal sigorta alanında yapılacak tüm düzenlemelerin ancak söz konusu kanuna uygun olarak yapılabileceğini içeren temel ilkeler düzenlemiştir.

Temel ilkeler ile;

- Sosyal sigortanın zorunlu ve evrensel olduğu,
- Sosyal garantiler,
- Sistemin sürdürülebilirliğinin katkı payları ile sigorta kapsamı ile sağlanabileceği,
- Sistemin finansal açıdan özerk olduğu,
- Sosyal sigorta kurumlarının yürütme organlarında, sigortalıların da temsil edileceği ve

- Sistemin kamu kontrolünde yürütüleceği belirlenmiştir.

- Düz Oranlı Sosyal Vergi (2000)

Ağustos 2000 tarihi itibariyle vergi kaybı ile mücadele vergilerin kolay ve etkin bir biçimde toplanabilmesini sağlamak amacıyla Rusya Federasyonu'nda yeni düz oranlı sosyal vergi rejimi benimsenmiştir.

Uygulamadan önce devlet tabanlı emeklilik aylıkları, işsizlik ve sağlık programları için yapılan ödemeler; farklı örgütler tarafından yürütülmekte ve her bir örgüt kendisine ödenecek katkı paylarını toplamakta iken yeni düzenleme ile Maliye Bakanlığı söz konusu program için yapılan ödemeler de dahil olmak üzere düz oranlı vergilerin yürütümü bakımından yetkili kurum olarak kabul edilmiştir. Yeni uygulamaya Ocak 2001 yılında geçilmiştir.

- Zorunlu Mesleki Emeklilik Sigortasının Yürürlüğe Girmesi (2002)

Şubat 2002'de Rusya Hükümeti tarafından "Rusya Federasyonu Zorunlu Mesleki Emeklilik Sigortası Sistemi Kanunu" onaylanmıştır. Söz konusu Kanunun, ilgili tarihte farklı çalışma koşullarında (özellikle zor koşullar altında) çalışan 6 milyon Rus vatandaşını ilgilendirdiği belirtilmiştir.

- Yeni Emeklilik Reformunun Yürürlüğe Girmesi (2002)

Emeklilik Reformu Programı, Nisan 2011'de Rusya Federal Hükümeti tarafından kabul edilmiş ve reformun temelini oluşturan 4 Kanun 2002 yılı başından itibaren yürürlüğe girmek üzere kabul edilmiştir. Söz konusu kanunlar aşağıda sıralanmıştır.

- Rusya Federasyonu Devlet Emeklilik Güvencesi Kanunu
- Rusya Federasyonu Zorunlu Emeklilik Kanunu
- Rusya Federasyonu Zorunlu Emeklilik Sigortası Kanunu
- Rusya Federasyonu Vergi Kodlarında Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile Rusya Federasyonu Vergi ve Ücretlere İlişkin Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun

- Rusya Emeklilik Reformu Tam Anlamıyla Uygulanmaya Başlanmıştır (2003)

Ocak 2003'de yürürlüğe giren yeni Federal Kanun ile "Devlet Dışı Emeklilik Fonları Federal Kanunu"nda değişiklikler yapılmıştır. Değişikliklere paralel olarak, devlet dışı emeklilik fonları kar amacı gütmeyen sosyal sigorta kurumları olarak kabul edilmiştir.

Devlet dışı emeklilik fonlarının sigortalıların tasarruflarını değerlendirmeleri, kayıtlarını tutmaları ve çalışmalara bağlı zorunlu emekli aylıklarının fona düşen payını ödemeleri kararlaştırılmıştır.

Söz konusu değişikliğe uygun olarak 2004 yılı itibariyle Rusya Federal Emeklilik Fonu tarafından, sigortalıların tasarruflarının devlet dışı fonlarda değerlendirecek kısımları sigortalıların belirlediği fona transfer etmiştir. Bu şekilde yıllık transfer edilecek tasarruf tutarının 8 milyar dolardan fazla olacağı tahmin edilmiştir.

- Emekli Aylığı Alanlar için Sağlık Sigortasının Geliştirilmesi (2003)

Zorunlu sağlık sigortası kabul edilmiştir. Bu kapsamda toplumun tamamına yönelik ücretsiz tedavi hizmetleri sunulabilmesi için bütçe olanaklarının geliştirilmesinin ve yeni önlemlerin alınmasının gerekliliği doğmuştur. Rusya vatandaşlarının tamamı için zorunlu sağlık sigortası uygulamasına geçilmiş ve finansmanının işverenlerin çalışanların ücretleri üzerinden ödeneceği %3,6 oranındaki düz oranlı sosyal vergilerle sağlanması kararlaştırılmıştır.

Yeni finansman olanakları ile aşağıdaki önlemler alınmıştır.

- İlaç standartları ve fiyatları belirlenmiştir.
- Emeklilere her yıl hangi ilaçları kullandıklarına dair detaylı bilgileri içeren formların gönderilmesine karar verilmiştir.
- Aylık alanların en çok kullandığı yaklaşık 80 ilacın hastalara ücretsiz olarak sunulmasına ilişkin düzenleme yapılmıştır.

- Çocukların Korunması için Aile Ödeneği Yardımının Uygulamaya Konması (2006)

1 Ocak 2006 tarihi itibariyle Rusya Federasyonu hükümetinin onayladığı yasa uyarınca aile ödeneği sunulmaya başlanmıştır. Aile ödeneği; ikinci çocuğun doğumundan veya evlat edinilmesinden sonraki üç yıla kadar sunulmakta ve vergiden muaf tutulmamaktadır.

- Usulsüz Sağlık Harcamaları ile Mücadele (2009)

Sağlık ve Sosyal Gelişme Bakanlığı tarafından, son yıllarda sağlık harcamalarının yaklaşık olarak %30 oranında faturalandırıldığı tahmin edilerek, gerçek dışı sağlık harcamalarını azaltmaya yönelik önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu kapsamda vatandaşların yasal olmayan tedavi ödemelerine karşı şikayetleri değerlendirilmiş, sağlık hizmet sunucularına yönelik denetimlere başlanmıştır. Ayrıca sağlık sigortası kapsamında sunulan hizmetler ile tutarları hakkında açıklayıcı

ve ayrıntılı bilgileri içeren dokümanlar sağlık hizmet sunucularınca sergilenmek üzere hazırlanmıştır.

- Vatandaşların Tasarruflarına Devletin Desteği (2009)

1 Ocak 2008 tarihi itibariyle gönüllük esasına dayalı olarak önden aylıkların finansmanında, Federasyonun katkısına yönelik uygulama başlatılmıştır. Uygulama kapsamında vatandaşların emeklilik planlarına ödedikleri her 1,000 ruble karşılığında, hükümet de eşit tutarda katkı payı ödemeye başlamıştır. Ancak programdan yararlanmak isteyen kimselerin en az 2,000 ruble katkıda bulunması gerekmektedir. Son olarak hükümet tarafından ödenebilecek yıllık en yüksek katkı payı tutarı 120,000 ruble ile sınırlandırılmıştır. Buna ilave olarak, 1 Ocak 2008 ile 1 Ocak 2003 yılları arasında programa dahil olan vatandaşlara, 10 yıl süresince söz konusu devlet katkıları kapsamında yararlanma imkanı sunulmuştur.

Program, hali hazırda çalışanların yanı sıra emeklilerin de yararlanabileceği şekilde tasarlanmıştır. Sigortalılardan yaşlılık aylığına hak kazanım bakımından yaş şartını yerine getirenlere, hükümet tarafın yapılan katkı tutarı yukarıda bahsi geçen miktarın 4 katı oranında uygulanmaktadır. Bu çerçevede hükümet tarafından, yıllık en çok 48,000 ruble tutarındaki katkı payı yapılabilmektedir.

- Emeklilik Reformu (2009)

Temmuz 2009 tarihi itibariyle emekli aylıklarına ilişkin değişiklikleri içeren reform tasarısı Rusya Federasyonu Başbakanı tarafından imzalanmıştır. Değişikler; aylıkların etkinliğini ve yeterliliğini sağlamaya dönük olarak tasarlanmıştır. Reform kapsamında sunulan temel değişiklik, 1 Ocak 2002 tarihinden önce çalışanların aylık miktarlarında dikkat çekici artışları sağlayabilecek aylık bağlama oranındaki artışı içermektedir. Bu kapsamda, 1 Ocak 2002 tarihinden önce sigortalı olanların aylık bağlama oranı %10 ve 1991 yılından önceki çalışmaları her bir yıl için %1 oranında artırılarak uygulanmaya başlanmıştır.

Bir diğer değişiklik ise sistemin finansmanın düz oranlı sosyal vergilerle yerine işverenlerin işçilerin ücretleri üzerinden ödedikleri katkı payı esasına dayalı olarak sağlanmasıdır. 2010 yılı için kişilerin kazançları üzerinden önceden ödenen %26 oranındaki sosyal vergiler yerine, %26 oranında katkı payı tahsil edilmeye başlanmıştır. Katkı payı oranı, 2011 yılı itibariyle %34 oranında uygulanmaya başlanmış ve aynı yıl için, ödenebilecek en yüksek yıllık katkı payı tutarının 415,000 rubleyi geçmemesi kararlaştırılmıştır.

Ayrıca kişilere ödenebilecek temel aylık miktarının, ikamet edilen bölgelerin asgari kazancının altında sunulmayacağı kabul edilmiştir.

- Emekli Aylıklarına İlişkin Hakların Korunmasında Yeni Bir Mekanizmanın Kurulması (2011)

6 Haziran 2011 tarihli “Bazı Kategorideki Vatandaşların Emeklilik Hakkını Garanti Altına Alınması”na ilişkin federal yasa ile zorunlu yaşlılık ve maluliyet aylıklarında yeni bir mekanizma kurulmuştur. Bu kapsamda sigortalılık süresi bakımından zorunlu yaşlılık veya maluliyet aylıklarına hak kazanamayanlara, askerlik hizmet süreleri ile benzer işlerdeki hizmet sürelerinin sigortalılık süresine eklenerek sigortalılık süresi şartının yerine getirilmesi imkanı tanınmıştır.

- Zorunlu Emeklilik Sigortası Kapsamının Yabancı Uyruklu Çalışanlara Yönelik Genişletilmesi (2012)

1 Ocak 2012 tarihinden önce Rusya Federasyonu sınırları içerisinde sürekli çalışan yabancı uyruklu kimselerin çalışmalarına bağlı olarak, zorunlu emeklilik sigortasına katılımları söz konusu olmamakla birlikte bu kimselerin kazançları üzerinden de katkı payı tahsil edilmemekteydi. Söz konusu tarih itibarıyla ülke topraklarında en az 6 ay çalışan yabancı uyruklu kimseler ile vatansızlar da zorunlu emeklilik sigortası kapsamına dahil edilmiştir.

ŞİLİ SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ³⁰

1. Sisteme Genel Bakış ve İlgili Kurumlar

Şili, dünyada çalışanlar için sosyal güvenlik sistemini oluşturan ilk ülkeler arasındadır. 1924 yılında Zorunlu İşçi Sigorta Fonu'nun oluşturulması ile Şili Sosyal Güvenlik Sistemi'nin temelleri atılmış ve o dönemde Avrupa dışında uygulanan en kapsamlı sistemlerden biri olarak kabul görmüştür. Bu sistem üzerinde 1950'li, 60'lı ve 70'li yıllarda farklı reformlar gerçekleştirilmiş olup sigorta kapsamına bağımsız çalışanlar, silahlı kuvvetler ve polis teşkilatı da dahil edilmiştir.

Başlangıçtan 1980 yılına kadar Dağıtım Modeli denilen Bismark tipi bir sosyal güvenlik sistemi uygulanmakta iken, 1980 yılında askeri hükümet tarafından yapılan radikal reformla bireysel kapitilizasyon sistemine geçilmiştir. Bu köklü değişiklik esasında, neo-liberal politikacı ve bürokratlar tarafından tasarlanan, bütçe açıklarını azaltmaya yönelik ve tüm alanlarda özel sektör uygulamalarını arttıran bir politikanın ürünüdür³¹.

Getirilen bu yeni bireysel emeklilik sigortası sisteminin temel uygulayıcıları olarak özel bireysel emeklilik şirketleri (AFP - Administradoras de Fondes le Pensiones) kurulmuştur. Çalışanlar primlerini bu şirketlere yatırmakta ve primler bu şirketler tarafından değerlendirilmektedir. Bu sistem sadece uzun vade sigorta

30 Dünya Sosyal Güvenlik Programları: Amerika Kıtaları, 2011 (Social Security Programs Throughout the World) isimli kaynaktan derlenerek hazırlanmıştır.

31 Recep KAPAR, "Şili Sosyal Güvenlik Sisteminde Sağlık ve Emeklilik Sigortalarında Yaşanan Değişimler", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.1, S.1, (1999) s. 176.

kollarına uygulanmakta olup, belirlenmiş primlerle yürüyen bireysel zorunlu tasarruf planı niteliğini taşımaktadır. Sistemin finansmanına işveren ve devlet katılmamakta, finansman sigortalılarca gerçekleştirilmektedir. Sigortalılar gelirlerinin yüzde 10'unu bireysel emeklilik fonlarında açtıkları hesaba yatırmakta ve dilediği AFP'yi seçebilmektedirler. Reformun gerçekleştiği dönemde çalışmakta olan sigortalılar için, yeni özelleştirilmiş sisteme geçme veya eski kamusal sosyal güvenlik sisteminde kalma kişinin tercihine bırakılmıştır. Ancak reform sonrası ilk defa çalışmaya başlayanlar için tercih hakkı tanınmamış, bunlara yeni sisteme girme zorunluluğu getirilmiştir.

Bu bireysel emeklilik sisteminden yaşlılık aylığı alabilmek için 20 yıl prim ödeme ve erkekler için 65, kadınlar için 60 yaş şartı vardır. Zor şartlar altında yapılan mesleklerde ve yaşlılık gibi özel durumlarda emeklilik koşulları biraz daha hafifletilmiştir. Diğer taraftan devletin belirlediği bir asgari emeklilik miktarı vardır. 20 ve daha fazla yıl katkıda bulunduğu halde emeklilik geliri, söz konusu asgari emeklilik gelirinin altında kalan kişiye, devlet asgari emeklilik gelirini temin etmek için katkıda bulunmaktadır³².

Uzun vade sigorta kolları açısından, özelleştirilmiş bu zorunlu bireysel emeklilik sisteminin yanı sıra, 1980 yılı reformu öncesinden beri var olan ve demiryolu işçileri, devlet çalışanları, polis ve askerler için uygulanan kamusal sosyal sigorta sistemi mevcuttur. Ayrıca korumasız kişilere yönelik kamusal bir sosyal yardım sistemi vardır.

Şili sosyal güvenlik sisteminde, sosyal güvenliğin diğer kollarından olarak yukarıda bahsedilen uzun vade sigorta kolları dışında, ayrı ayrı uygulanmakta olan kamusal ve özelleştirilmiş hastalık ve analık sigortası sistemi vardır. Kamusal veya özelleştirilmiş hastalık ve analık sigortasından hangisini kullanacağı kişilerin kendi tercihlerine bırakılmıştır. Diğer taraftan Şili'de, kamusal nitelik taşıyan iş kazası sigortası ve yarı kamusal yarı özelleştirilmiş nitelik taşıyan işsizlik sigortası da uygulanan diğer sigorta uygulamalarındandır.

Şili sosyal güvenlik sisteminde uygulanan sigorta kollarının hangi kurumlar tarafından yürütüldüğü incelendiğinde; bakanlık, üst kurul, kurum, birlik ve fon şeklinde yetkili merci olarak 11 ayrı idari otorite karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı sosyal sigorta kollarının uygulanmasından ve Sağlık Bakanlığı da sağlık sigortasının uygulanmasından genel olarak sorumludur. Şili'de uygulanan sigorta kolları ve bunları uygulamakla görevli kurumlar tek tek aşağıda ele alınmıştır.

32 Ufuk AYDIN, "Sosyal Güvenlikte Özelleştirme - Sebepler ve Uygulamalar", Çimento İşveren Dergisi, Sayı 5, Cilt 12, (1998) s. 10

Yaşlılık, maluliyet ve ölüm sigortalarının uygulanmasında üç farklı sistem ve iki farklı kurum ön plana çıkmaktadır. Bunlardan zorunlu bireysel emeklilik sistemi Emeklilik Üst Kurulu'nun denetimi ve gözetiminde bireysel emeklilik şirketleri (AFP) tarafından yürütülmektedir. Diğer yaşlılık maluliyet ve ölüm sigortası sistemleri olan sosyal sigorta sistemi ve sosyal yardım sistemi ise Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından uygulanmaktadır.

Hastalık ve analık sigortası olarak kamusal sistem ve özel sistem olmak üzere iki farklı sistem vardır. Kamusal ve özel sistemin genel olarak uygulanmasından ve kamusal ve özel sağlık hizmeti sunucularının genel denetim ve gözetiminden Sağlık Üst Kurulu sorumludur. Bunun yanında Ulusal Sağlık Fonu nakdi yardımları sağlamak ve kamusal sağlık sigortası sistemini yürütmektedir. Sağlık Kurumları denilen diğer bir kurum ise özel sağlık sigortası sistemini yürütmekle sorumludur.

İş kazası sigortası Emeklilik Üst Kurulu'nun denetimi ve gözetiminde İş Güvenliği Kurumu tarafından uygulanmaktadır.

İşsizlik sigortasında iki farklı sistem mevcuttur. İstihdam Bağlantılı İşsizlik Sigortası Sistemi Sosyal Güvenlik Üst Kurulu'nun genel denetimi ve gözetiminde Sosyal Güvenlik Standartları Kurumu ve Aile Yardımları Ödeme Fonu tarafından yürütülmektedir. Diğer işsizlik sigortası sistemi olan Bireysel İşsizlik Hesabı Sistemi ise 6 ayrı emeklilik fonu yöneticisi şirketin (AFC) bir araya gelerek oluşturduğu İşsizlik Fonu Yöneticileri Birliği tarafından uygulanmaktadır.

Aile yardımları Sosyal Güvenlik Üst Kurulu'nun genel denetimi ve gözetiminde Sosyal Güvenlik Standartları Kurumu ve Aile Yardımları Ödeme Fonu tarafından yürütülmektedir.

2. Yaşlılık, Maluliyet ve Ölüm Aylığı

Şili sosyal güvenlik sisteminde yaşlılık, maluliyet ve ölüm aylığının uygulandığı üç ayrı program vardır. Bunlar Zorunlu Bireysel Emeklilik, Sosyal Sigorta ve Sosyal Yardım programlarıdır.

2.1. Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi

Zorunlu bireysel emeklilik sisteminin kişisel kapsamında 31 Aralık 1982 sonrası çalışma hayatına başlamış kişiler vardır. Çalışma hayatına 1 Ocak 1983 öncesi başlamış ve sosyal sigorta sistemine dahil kişiler için bu sisteme geçiş isteğe bağlıdır. Bağımsız çalışanlar için bu sisteme katılım önceleri isteğe bağlı iken, 2012 - 2015 yılları arasında aşamalı olarak zorunlu hale getirilmektedir.

Sigortalı kişi kazandığı ücreti üzerinden %10 sigorta primi ve %1.55 işlem ücreti öder. Tehlikeli ve ağır işlerde çalışanlar bu orana ek olarak tehlike sınıfına

göre değişen ilave %1 veya %2 oranında fazla prim öder.

İşveren tehlikeli ve ağır işlerde çalışan işçi için ücretin %1'i veya %2'si oranında yaşlılık sigortası primi, ayrıca bütün işçilere ödediği ücretler toplamının %1.49'u oranında maluliyet ve ölüm sigortası primi öder.

Serbest çalışan beyan ettiği kazanç üzerinden yaşlılık sigortası için %10, maluliyet ve ölüm sigortası için %1.49 prim ve yine kazancın %1.55'i kadar işlem ücreti öder.

Primlerin hesabında minimum aylık kazanç için yasal asgari ücret dikkate alınır ve asgari ücret 18-65 yaş arası kişiler için 182.000 pesodur³³. 18 yaş altı ve 65 yaş üstü kişiler için 135.867 pesodur.

Primlerin hesabında maksimum aylık kazanç ise 66 UF (unidad de fomento)'dir. UF Şili'ye özgü, tüketici fiyat endeksindeki değişikliklere göre günlük ayarlanan bir hesap birimidir ve para değeri karşılığı 21.947,23 pesodur.

Bireysel Emeklilikte yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları ve yapılan yardımlar şu şekilde düzenlenmiştir:

Yaşlılık Aylığı (Emeklilik); Bireysel emeklilik için yaş şartı erkekler için 65, kadınlar için 60'tır. Ayrıca 20 yıl prim ödeme şartı vardır. Tehlikeli ve ağır işlerde, çalışılan işe bağlı olarak her 5 yıla karşılık prim ödeme süresinden bir veya iki yıl indirim uygulanır.

Erken Emeklilik; 19 Ağustos 2004 tarihinde 55 yaşından *büyük* erkekler ve 50 yaşından *büyük* kadınlar için normal emeklilik yaşından önce emekli olmak mümkündür. Bu şekilde erken emeklilik elde edebilmek için sigortalının son 10 yılda aldığı ortalama ücretinin %50'si en az asgari emekli aylığı miktarının %110'u olmalıdır.

19 Ağustos 2004 tarihinde 55 yaşından *küçük* erkekler ve 50 yaşından *küçük* kadınlar için ise normal emeklilik yaşından önce emekli olmak mümkündür. Bu şekilde erken emeklilik elde edebilmek için sigortalının son 10 yılda aldığı ortalama ücretinin %70'i en az asgari emekli aylığı miktarının %150'si olmalıdır.

Yaşlılık aylığının miktarı, sigortalının ödediği primlere ve birikmiş faize göre belirlenir. Emeklilikte, birikmiş sermaye (capital) kişinin tercihine göre, hayat boyu aylık ödemesi, toplu ödeme veya iki seçeneğin karışımı arasında bir yöntemle emekliye ödenir. Diğer yandan emeklilikte, Sosyal Sigorta Sistemi altında birikmiş haklar ve faiz değeri de bireysel emeklilik hesabındaki bakiye ile birleştirilir.

³³ Şili para birimidir. 1 ABD doları = 521 Şili peso'suna eşittir (Kasım 2013)

Yaşlılık aylıkları her yıl otomatik olarak UF (unidad de fomento) değerindeki değişimlere göre güncellenmektedir. UF'nin para değeri 21.943,23 peso'dur ve tüketici fiyat endeksine göre günlük değişmektedir.

Çocuk Yardımı; 1 Temmuz 2009 tarihinden sonra bireysel emeklilik aylığına hak kazanmış 65 yaş üzeri kadınlara, en az 20 yıl Şili'de yaşamış olma ve hayatında en az bir çocuk doğurmuş veya evlatlık edinmiş olma şartıyla çocuk yardımı yapılır. Anne 65 yaşına eriştikten sonraki ay, yaşayan her çocuğu veya evlatlığı başına, asgari ücretin 18 katının %10'u karşılığında bir bono (çocuk başına yaklaşık 300,000 peso) annenin bireysel hesabına aktarılır.

Asgari Emekli Aylığı; Asgari emekli aylığı uygulaması 2023 yılına kadar aşamalı olarak kaldırılacak ve yerini Sosyal Güvenlik Yaşlılık Dayanışma Ek Ödeme Yardımı uygulaması alacaktır. 2023 yılına kadar, 1 Temmuz 2008 öncesi asgari minimum emekli aylığı alanlar ile 1 Temmuz 2008'de 50 yaş üzeri olup asgari emekli aylığına hak kazanabilecek durumda olan kişiler söz konusu bu iki yardımdan birini tercih edebilirler. Asgari emekli aylığına hak kazanabilmek için, 20 yıl prim ödeyip 65 yaşına gelmiş erkek ve 60 yaşına gelmiş kadın bireysel emekliliği elde ettiği halde yaşlılık aylığı, geliri ve vergilendirilebilir kazançlarının toplamı asgari emekli aylığı miktarından daha düşük olmalıdır. Asgari emekli aylığı 70 yaşından küçükler için 111,855.55 peso, 70-75 yaş arası kişiler için 122,305.43 peso, 75 yaş üzeri kişiler için ise 130,495.77 pesodur.

Sosyal Güvenlik Yaşlılık Dayanışma Ek Ödeme Yardımı (gelir testine tabi); Bu yardımı hak edebilmek için; 65 yaş üzeri ve son 5 yılın en az 4 yılını Şili'de geçirmiş olmak gerekir. Bunun yanında kişinin kendi temel bireysel emekliliği olmalı ve aldığı aylık ile varsa başkası üzerinden aldığı ölüm aylığının toplamı 255,000 pesodan daha az olmalıdır. Ayrıca bu yardımın diğer bir şartı da emekli kişinin ailesinin, nüfus sayımıyla belirlenmiş toplam nüfusun en fakir %60'lık kesiminden olması gerekir.

Bu yardımın miktarı temel aylığa (bireysel emeklilik hesabından elde edilen aylık ve varsa başkası üzerinden alınan ölüm aylığı) bağlıdır ve temel aylığın miktarına göre düşer veya artar. Söz konusu temel yaşlılık aylığı ile yaşlılık dayanışma yardımının birleşmesi sonucu oluşan aylık 255.000 peso'yu geçemez.

Bireysel Emeklilikte maluliyet aylığına hak kazanma koşulları ve yapılan yardımlar şu şekilde düzenlenmiştir:

Maluliyet Aylığı ve Kısmi Maluliyet Aylığı; Sigortalının işiyle bağlantılı bir kaza sonucu olmamış olması şartıyla en az %66 kazanma gücü kayıp oranına sahip olması gerekir ve bu tam maluliyet durumudur. Eğer bu oran %50 ila %65 arası olursa kısmi maluliyet aylığına hak kazanılır. Eğer kişi kaza tarihinde sigortalı

olarak çalışmıyor ise, kişiye maluliyet aylığı bağlanabilmesi için kaza olayının, kişinin çalışmayı bıraktığı tarihten itibaren 12 ay içerisinde gerçekleşmesi ve kişinin çalışmayı bıraktığı tarihten önceki son bir yıl içerisinde 6 aylık prim ödemesinin olması gerekir. Söz konusu 12 aylık süre, 60 yaşından sonra çalışmış ve işten ayrılmış kadınlar için, kaza olayının 65 yaşından önce gerçekleşmesi şeklinde genişletilmiştir. Diğer yandan maluliyet oranının belirlenmesi Bölge Sağlık Kurulları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Malullük aylığı miktarı; temel aylığın%50'sidir. Temel aylık ise sigortalının son 10 yıl içerisinde elde ettiği ortalama aylık kazanç miktarına eşittir.

Tam malullük durumunda, malullük aylığı kişinin bireysel emeklilik hesabından finanse edilmektedir. Kısmi malullük durumunda ise yapılacak ilk maluliyet ölçümü sonrasında, 3 yıla kadar bireysel emeklilik şirketi tarafından finanse edilir. Ancak, 3 yıl sonrasında ikinci kez yapılacak maluliyet kontrol muayenesi sonucu kısmi maluliyetin devam ettiği belirlenirse kişiye *uzun dönem kısmi maluliyet aylığı* bağlanır ve böylelikle aylık bireysel emeklilik hesabından finanse edilmeye başlanır.

Asgari Emekli Aylığı; 1 Temmuz 2008 tarihinden önce asgari emekli aylığı almakta olan ve yeni *maluliyet dayanışma ek ödeme yardımına* geçmeyi tercih etmeyen kişilere verilir. Eğer sigortalının maluliyet aylığı asgari emekli aylığından daha düşük ise sigortalıya asgari emekli aylığı verilir. Asgari emekli aylığı 70 yaşından küçükler için 111,855.55 peso, 70-75 yaş arası kişiler için 122,305.43 peso, 75 yaş üzeri kişiler için ise 130,495.77 pesodur.

Sosyal Güvenlik Maluliyet Dayanışma Ek Ödeme Yardımı (gelir testine tabi); Bu yardım 18-65 yaş arasında olup, son 6 yılın en az 5 yılını Şili'de geçirmiş ve malul olduğu tespit edilen kişilere verilmektedir. Bunun amacı kişinin kendi bireysel emeklilik hesabından elde ettiği temel maluliyet aylığı ile varsa başkası üzerinden aldığı ölüm aylığının toplamı asgari maluliyet aylığı miktarından daha az olanlara ek yardım verilmesidir. Bu yardımın diğer bir şartı da kişinin ailesinin, nüfus sayımıyla belirlenmiş toplam nüfusun en fakir %60'lık kesiminden olması gerekir. Bu yardımın *miktarı* kendi bireysel emeklilik hesabından elde ettiği temel maluliyet aylığı ve varsa başkası üzerinden aldığı ölüm aylığı toplamının asgari maluliyet aylığı miktarından (aylık 78,449 peso) çıkarılması ile bulunan tutardır. Dolayısıyla asgari maluliyet aylığı miktarı, söz konusu iki yardımın (kişinin temel maluliyet aylığı ile maluliyet dayanışma ek ödeme yardımı) birleşmesiyle elde edilebilecek maksimum aylık miktarını gösterir.

Bireysel Emeklilikte ölüm aylığına hak kazanma koşulları ve yapılan yardımlar şu şekilde düzenlenmiştir:

Ölüm Aylığı; Ölen kişinin ölüm tarihinde sigortalı olarak çalışıyor veya emekli aylığı alıyor olması şartı vardır. Eğer kişi ölüm tarihinde sigortalı değilse, kişinin geride kalanlarına ölüm aylığı bağlanabilmesi için ölüm olayının, kişinin çalışmayı bıraktığı tarihten itibaren 12 ay içerisinde gerçekleşmesi ve kişinin çalışmayı bıraktığı tarihten önceki son bir yıl içerisinde 6 aylık prim ödemesinin olması gerekir. Söz konusu 12 aylık süre, 60 yaşından sonra çalışmış ve işten ayrılmış kadınlar için, ölüm olayının 65 yaşından önce gerçekleşmesi şeklinde genişletilmiştir.

Ölüm aylığı alabilecek kişiler; 1) En az 6 aydan (ölen emekli ise 3 yıl) beridir evli olan dul eş (kadın-erkek), 2) Evlilik dışı yaptığı çocuğunun annesi, 3) 18 yaşından küçük çocukları (Öğrenci ise 24 yaş, engelli ise yaş sınırı yoktur), 4) Diğer hak sahiplerinin olmaması durumunda ölen kişinin anne ve babası.

Ölüm aylığı miktarı; Çocuğu olmayan dul kadın eş, vefat edenin aylığının %60'ını almaktadır (dul erkek %43'ünü alır). Eğer aylık, aynı zamanda çocuğa da ödeniyorsa dul kadın eş %50'sini almaktadır (dul erkek eş ise %36'sını almaktadır). Sigortalının evlilik dışı olan çocuğunun annesi ölen kişinin aylığının %36'sını; eğer ölüm aylığı almaya hak kazanan çocuk varsa %30'unu almaktadır. 18 yaşından küçük yetim çocukların her biri (öğrenci ise 24 yaş, malul çocuklarda sınır yoktur) ölen kişinin aylığının %15'ini, kısmen malul olan 24 yaşından büyük yetim çocuklar ise aylığın %11'ini almaktadır. Ölüm aylığı almak üzere burada sayılanların olmadığı durumlarda vefat eden kişinin anne ve babası birlikte aylığın %50'sini alabilir.

Eğer vefat eden kişi emekli olmayıp, çalışmakta ve bireysel emeklilik hesabına aktif olarak katkı sağlamakta ise, ölüm aylıkları son 10 yıldaki ortalama aylık ücretin %70'i baz alınarak hesaplanmaktadır. Sigortalı kişinin veya geçici iş göremezlik yardımında yararlanan kişinin ölümü sonucunda ödenecek ölüm aylığı vefat eden kişinin bireysel hesap bakiyesinden finanse edilmektedir. Ölüm aylıkları her yıl otomatik olarak UF (unidad de fomento) değerindeki değişimlere göre güncellenmektedir.

Cenaze Yardımı; Ölen şahsın bireysel hesabından 15 UF'lik tutar çekilir ve cenaze masraflarını ödeyen akrabaya verilir.

Çocuk Yardımı; Başka bir program üzerinden çocuk yardımı almaya hak kazanmamış olmak şartıyla, 1 Temmuz 2009 tarihinden sonra zorunlu bireysel emeklilik sistemi üzerinden ölüm aylığı alan 65 yaş üzeri kadına, en az 20 yıl Şili'de yaşamış olma ve hayatında en az bir çocuk doğurmuş veya evlatlık edinmiş olma şartıyla çocuk yardımı yapılır. Anne 65 yaşına eriştikten sonraki ay, annenin yaşayan her çocuğu veya evlatlığı başına, asgari ücretin 18 katının %10'u karşılığında bir bono (çocuk başına yaklaşık 300,000 peso) annenin bireysel hesabına aktarılır.

2.2. Sosyal Sigorta Sistemi

Sosyal sigorta sisteminin kişisel kapsamında, haftalık ücret alan işçiler (wage earner), aylık maaş alan işçiler (salaried employees) ve kazançları yasal asgari ücretin üç katından daha düşük olan bağımsız çalışanlar vardır (Asgari ücret 182,000 pesodur). Ayrıca bu sigorta programı içerisinde farklı özel sigorta rejimlerinin uygulandığı farklı meslek grupları vardır. Bunlar; demir yolu işçileri, denizciler ve liman çalışanları, kamu sektörü çalışanları, asker ve polistir.

Haftalık ücret alanlar ücretlerinin %18.84'ü oranında, aylık ücret alanlar yürüttükleri mesleğe bağlı olarak ücretlerinin %20'si ile %30'u arasında prim ödemek suretiyle sisteme katkıda bulunurlar. Primlerin hesabında minimum aylık kazanç yasal asgari ücrettir ve maksimum aylık kazanç için ise 66 UF (unidad de fomento) karşılığı peso miktarıdır.

Bağımsız çalışanlar beyan ettikleri gelirin %18.84'ü kadar prim yatırır. Bunların prim hesabında dikkate alınmak üzere beyan edebilecekleri minimum gelir 106,435 pesodur.

İşveren sosyal sigorta sistemine katkıda bulunmamaktadır, devlet ise gerektiği durumlarda finans desteği sağlamaktadır.

Sosyal Sigorta Sisteminde yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları ve yapılan yardımlar şu şekilde düzenlenmiştir:

Yaşlılık Aylığı (Emeklilik); Sosyal sigorta sisteminde emeklilik için yaş şartı erkekler için 65, kadınlar için 60'tır. Yaş şartının yanında, haftalık ücretle çalışan erkeklerin en az 1040 haftalık veya en az %50'si bu sistemin kapsamı dahilindeki bir işte çalışmayla geçecek şekilde 800 haftalık çalışma süresinin tamamlanması gerekir. Diğer yandan haftalık alan kadınların ise en az 520 hafta çalışması gerekmektedir.

Aylık maaşla çalışanlar en az 10 yıl çalışma sonucunda emekliliğe hak kazanabilirler. Bununla beraber, aylık alanların emeklilik sonrası gelir getiren çalışmalarını bırakması gerekmektedir.

Ağır işlerde çalışan ve 1020 hafta prim ödeyen sigortalılar için normal emeklilik yaşından her 5 yıla karşılık 1 yıl (maden ve maden eritimine dayalı işlerde 2 yıl) indirim uygulanır. Normal emeklilik yaşından indirilebilecek maksimum süre 5 yıldır (maden ve maden eritimine dayalı işlerde 10 yıldır).

Yaşlılık aylığının miktarı; Haftalık ücretle çalışanlara, taban aylığın %50'si ve buna ilaveten 500 hafta üzerine çalışılmış her 50 haftalık periyotta elde edilmiş ücretin %1'i miktarında hesaplanan bir aylık bağlanır. Aylık ücretle çalışanlara, taban aylığın %0.029'unun prim ödenen yıl toplamı ile çarpılması sonucu hesaplanan bir

emekli aylığı bağlanır.

Hem haftalık ücretle, hem aylık ücretle çalışanların aylık hesaplanmasında ele alınan *taban aylık*, ilk 2 yılı ücretteki değişimlere göre güncellenmiş son 5 yılda elde edilen ücretlerin (aylık veya haftalık) ortalamasıdır.

Asgari emekli aylığı yukarıda ele alınan bireysel emeklilik sisteminde olduğu gibi, 70 yaşından küçükler için 111,855.55 peso, 70-75 yaş arası kişiler için 122,305.43 peso, 75 yaş üzeri kişiler için ise 130,495.77 pesodur.

Aylıkların güncellenmesi (Benefit Adjustment): Aylıklar her yıl tüketici fiyat endeksindeki değişime göre otomatik olarak güncellenmektedir. Fiyat endeksindeki değişim %15 ise güncelleme 1 yıldan önce de yapılabilir.

Maaşlı Çalışan Kadınlara Yapılan Çocuk Yardımı: 20 yıldan fazla prim ödemiş olan kadınlara bakmakla yükümlü olduğu her bir çocuk için taban aylığın 0.029'u oranında çocuk yardımı verilir. Eğer kadın dul ise bu yardım taban aylığın 0.057'si oranındadır.

Kıy Yardımı (gelir testine bağlı): Düşük gelirli emeklilere ödenen bir yardımdır ve yıllık olarak 44,265 peso miktarında bir ödemedir.

Sosyal Sigorta Sisteminde maluliyet aylığına hak kazanma koşulları ve yapılan yardımlar şu şekilde düzenlenmiştir:

Maluliyet Aylığı: Haftalık ücretle çalışanların malul sayılabilmesi için kısmi veya tam malullüğün, erkeklerde 65 yaşından önce, kadınlarda ise 60 yaşından önce bir yaşta başlamış olması gerekmektedir. Bu şartla birlikte en az 50 haftalık prim ödeme süresi ve bu sürenin en az %40'ının son 5 yıl içerisinde gerçekleşmesi ve prim ödenen haftaların %50'nin kapsama ilk dahil olduğundan bu yana geçmiş olması gerekir. Diğer yandan, kadınlar ve en az 400 hafta sigorta primi ödemiş olan erkekler için bu son şart aranmaz. Haftalık ücretli çalışanların çalışma kapasitelerinde %70'lik bir kayıp varsa tam malullük, %30 ila %69'luk bir kayıp varsa kısmi malullük söz konusudur.

Aylık maaşlı çalışanların malul sayılabilmesi için erkeklerde 65 yaşından küçük, kadınlarda 60 yaşından küçük olması şartı vardır. Bunun yanında en az %66.7 oranında maluliyetin tespit edilmesi ve en az 3 yıl prim ödenmiş olması gerekmektedir.

Maluliyet aylığı miktarı: Haftalık ücretle çalışanlara, tam malullük durumunda *taban aylığın* %50'si ve buna ilaveten 500 hafta üzerine çalışılmış her 50 haftalık periyotta elde edilmiş ücretin %1'i miktarında hesaplanan bir aylık bağlanır. Kısmi malullük aylığı ödenen tam malullük aylığının %50'sidir.

Aylık ücret alanlara ödenen malullük aylığı miktarı *taban aylığın* %70'idir ve buna ilave olarak 20 yıldan fazla ödenen her prim ödeme yılı için %2'lik artış uygulanır.

Hem haftalık ücret, hem aylık ücret alanların aylık hesaplanmasında ele alınan *taban aylık*, ilk 2 yılı ücretteki değişimlere göre güncellenmiş son 5 yılda elde edilen ücretlerin (aylık veya haftalık) ortalamasıdır.

Maaşlı Çalışan Kadınlara Yapılan Çocuk Yardımı; 20 yıldan fazla prim ödemiş olan kadın sigortalılara bakmakla yükümlü olduğu her bir çocuk için taban aylığın 0.029'u (devlet memuru kadınlara 0.033) oranında çocuk yardımı verilir. Eğer kadın dul ise bu yardım taban aylığın 0.057'si (devlet memuru kadınlara 0.067) oranındadır.

Garanti edilen asgari malullük aylığı burada da, 70 yaşından küçükler için 111,855.55 peso, 70-75 yaş arası kişiler için 122,305.43 peso, 75 yaş üzeri kişiler için ise 130,495.77 pesodur.

Haftalık ücretli ve aylık maaşlı çalışanların malullük dereceleri "Önleyici ve Malullük Sağlık Komisyonları" tarafından ölçülmektedir.

Sosyal Sigorta Sisteminde ölüm aylığına hak kazanma koşulları ve yapılan yardımlar şu şekilde düzenlenmiştir:

Ölüm Aylığı; Haftalık ücretle çalışan kişinin ölümü halinde geride kalanlara ölüm aylığı bağlanabilmesi için erkek veya kadın olduğuna bakılmaksızın en az 400 haftalık prim ödeme süresinin olması gerekir. Ya da en az 50 haftalık prim ödeme süresi ve bu sürenin en az %40'ının son 5 yıl içerisinde gerçekleşmesi ve prim ödenen haftaların %50'nin kapsama ilk dahil olduğundan bu yana geçmiş olması gerekir (kadınlar için bu son şart aranmaz).

Aylık maaşla çalışan kişinin ölümü halinde ölüm aylığı bağlanabilmesi için kadın veya erkek olduğuna bakılmaksızın en az 3 yıl prim ödeme süresinin olması gerekmektedir.

Ölüm aylığı alabilecek kişiler; 1) Dul kadın veya malul dul erkek, 2) Evlilik dışı yaptığı çocuğunun annesi, 3) 18 yaşından küçük çocukları (Öğrenci ise 24 yaş, engelli ise yaş sınırı yoktur), 4) Diğer hak sahiplerinin olmaması durumunda ölen kişinin anne ve babası.

Haftalık ücretle çalışan kişinin ölümü halinde verilecek ölüm aylığı miktarları; yaşına bakılmaksızın dul kadın eşe veya malul dul erkeğe ölen şahsın temel aylığının veya ölen şahıs emekli ise emekli aylığının %50'si ödenir. Eğer aylığa hak eden çocuk yoksa bu oran %60'a çıkarılır. Yetim çocuğa verilecek ölüm aylığının oranı

%20'dir. Ölen kişinin evlilik dışı yaptığı çocuğunun annesine, dul kadın eşe verilen ölüm aylığının %60'ı oranında ödeme yapılır.

Aylık maaşla çalışan kişinin ölümü halinde verilecek ölüm aylığı miktarları da aynen yukarıda olduğu gibidir, ancak yetim çocuğa verilen yardımın oranı %15 olarak değişmekte ve bir de bağımlı anne-babaya %15 oranında ölüm aylığı hakkı tanınmaktadır.

Ölüm aylıkları dul eşlerin tekrar evlenmeleri halinde durdurulur. 55 yaşından küçük dul eş tekrar evlenirse 2 yıllık aylık miktarı toptan olarak ödenir.

Asgari ölüm aylığı miktarı 70 yaşından *küçük ve çocuksuz* dul kadın/erkek için 68.112,12 peso; çocuklu dul kadın/erkek için 56,974.09 pesodur. 70 yaşından *büyük ve çocuksuz* dul kadın/erkek için 84,986.92 peso; çocuklu dul kadın/erkek için 73,388.32 pesodur. Yetimler için ise asgari ölüm aylığı 15.743,98 pesodur.

Çocuk Yardımı; Başka bir program üzerinden çocuk yardımı almaya hak kazanmamış olmak şartıyla, 1 Temmuz 2009 tarihinden sonra *sosyal sigorta sistemi* üzerinden ölüm aylığı alan 65 yaş üzeri kadına, en az 20 yıl Şili'de yaşamış olma ve hayatında en az bir çocuk doğurmuş veya evlatlık edinmiş olma şartıyla çocuk yardımı yapılır.

Cenaze Yardımı: Cenaze yardımı geride kalan dul eşe (erkek/kadına), çocuklara veya ebeveynlere ödenir ve miktarı yasal asgari ücretin üç katıdır (352,203 peso).

3. Sosyal Yardım Sistemi

Sosyal yardım sistemi ikamete dayalı bir sistemdir ve Şili'de ikamet eden herkes bu yardım sisteminin kişisel kapsamdadır.

Sosyal yardım sistemi genel vergiler yoluyla devlet tarafından finanse edilmekte olup sigortalı, serbest çalışan veya işveren sistemin finansmanına katılmamaktadır.

Temel Yaşlılık Dayanışma Aylığı: 65 yaşına gelmiş, son 5 yılda en az 4 yıl olmak üzere toplam en az 20 yıl Şili'de ikamet eden ve diğer sosyal güvenlik sistemlerinden hiçbir emekli aylığına hak kazanamamış olan kişilere verilir. Aynı zamanda kişinin ailesinin nüfus sayımıyla/istatistiklerle toplam nüfusun en fakir %60'lık dilimine girmesi gerekir. Temel yaşlılık dayanışma aylığının miktarı 78,449 pesodur.

Temel Engelli Dayanışma Aylığı: 18 ila 64 yaş arasında olup, son 6 yılın en az 5 yılında Şili'de ikamet etmek şartıyla, malul olduğu tespit edilen ve başka bir aylık almayan kişilere ödenir. Aynı zamanda kişinin ailesinin nüfus sayımıyla/istatistiklerle toplam nüfusun en fakir %60'lık dilimine girmesi gerekmektedir.

Temel engelli dayanışma aylığının miktarı yukarıda olduğu gibi 78,449 pesodur.

Çocuk Yardımı; Başka bir program üzerinden çocuk yardımı almaya hak kazanmamış olmak şartıyla, 1 Temmuz 2009 tarihinden sonra emekli olan 65 yaş üzeri *kadına*, en az 20 yıl Şili’de yaşamış olma ve hayatında en az bir çocuk doğurmuş veya evlatlık edinmiş olma şartıyla çocuk yardımı yapılır.

4. Hastalık ve Analık Sigortası

Şili sosyal güvenlik sisteminde sağlık sigortası biri kamu ve diğeri özel sistem olmak üzere iki ayrı program üzerinden yürütülmektedir. Sigortalı kişi kamusal sistemden çıkıp özel sağlık sigortası sistemine geçebilir.

Kamu ve özel sağlık sigortalarının kişisel kapsamına Bütün kamu ve özel şirket çalışanları, bağımsız çalışanlar, sözleşmeli işçiler, emekliler, iş kazası, işsizlik, sosyal yardım haklarından faydalananlar, aile yardımlarına hak kazananlar ve hamile kadınlar girmektedir.

Diğer yandan, hiçbir geliri olmayanlar, herhangi bir aylık veya sosyal yardım almayanlar, hamile kadınlar ve doğumdan sonraki 6 aya kadar anneler, kamu sağlık sigortası sisteminin koruma kapsamındadır.

Kamusal sistem için sigortalı çalışanlar aldıkları aylık kazançlarından %7’i, bağımsız çalışanlar beyan ettikleri gelirlerinden %7’i, isteğe bağlı sigortalılar beyan ettikleri gelirlerinden %7’i, emekliler aylıklarından %7’i oranında sağlık sigortası primi ödemektedirler.

Özel sistem için ise sigortalı çalışan ve bağımsız çalışanlar sağlık planı paketlerine bağlı olarak aylık kazançlarının en az %7’si oranında katkıda bulunurlar.

İşverenler hem kamu hem özel sağlık sigortası sistemine finansal katkıda bulunmamaktadır. Devlet ise kamusal sistemde analık yardımlarını ve sistemde oluşan açıkları finanse etmekle birlikte, özel sistemde de sağlık sigortası harcamalarının bir kısmını finanse etmektedir.

Nakdi hastalık ve analık yardımlarından faydalanabilmek için; çalışanlar son 6 ayda en az 3 ay prim ödemek şartıyla toplam en az 6 aylık prim ödemelidir, sözleşmeli çalışanlar son 12 ayda en az 30 gün prim ödemek şartıyla toplamda en az 6 ay prim ödemelidir, bağımsız çalışanlar en az 12 aylık sigortalılık süresiyle birlikte son 12 ay içerisinde en az 6 ay prim ödemelidirler.

Diğer yandan iş kazası sonucunda iş göremez hale gelenler için yardımlara hak kazanabilmek için her hangi bir ön koşul bulunmamaktadır.

Aynı sağlık yardımlarından (kamu ve özel sistemler) faydalanabilmek için

kişilerin sistemin kapsamı içerisinde olması yeterlidir.

Hastalık ve analık halinde nakdi iş göremezlik yardımı olarak kamu çalışanlarına, hastalık nedeniyle iş göremezlik durumları başlamadan önceki (veya analık halinde doğumun beklenen tarihinden önceki) net kazançlarının %100'ü ödenmektedir. Özel sektör çalışanlarına, son üç aydaki net aylık kazançlarının ortalaması kadar ödeme yapılmaktadır. Bağımsız çalışanlara ise son altı ay içerisinde beyan ettikleri ortalama aylık kazanç kadar ödeme yapılmaktadır.

İş göremezlik yardımları, eğer hastalık izni süresi on günden fazla ise ilk günden itibaren, on günden az ise dördüncü günden itibaren hastalık izni süresince ödenmektedir. İşveren, toplu iş sözleşmesinde belirlenmemişse ilk üç gün için iş göremezlik yardımı ödemesi yapmak zorunda değildir.

Analık halinde yardım ödemesi doğumdan önceki 6 hafta ve doğumdan sonraki 12 hafta için yapılmaktadır. Diğer yandan analık yardımı, altı aylıktan daha küçük bir çocuğun evlat edinilmesi halinde de verilmektedir ve bu durumda yardım 12 ay boyunca ödenmektedir.

En düşük günlük iş göremezlik yardımı 1,773 pesodur.

Kamu ve özel sağlık sigortası sisteminde sağlanan aynı yardımlar şunlardır;

Sağlık hizmeti hastalara Ulusal Sağlık Fonuna kayıtlı kamu veya özel sağlık kuruluşları ve uzmanları aracılığıyla sağlanmaktadır. Sağlık yardımları, doktor ve uzman doktor muayeneleri, periyodik tıbbi kontroller, ayaktan tedavi, yatarak tedavi, diş tedavileri, analık sebebiyle verilen tedavileri ve ilaç teminini kapsamaktadır.

Kamu sağlık sigortası sisteminde karşılanacak olan minimum sağlık yardımları Genel Sağlık Garantileri Planı ile belirlenmektedir. Düşük gelirlilerden, sosyal yardımlardan faydalananlardan ve yaşları 60'ın üzerinde olanlardan katkı payı alınmamaktadır.

Özel sağlık sigortası sisteminde, sigortalı bir özel sağlık kurumu ile en az 12 aylık bir sözleşme imzalamaktadır. Sigortalı açık ya da kapalı sistemi veya belirlenmiş bir doktor programını tercih edebilir. Bu sistemde yardımlar ve katkı payı oranları sözleşmeye göre farklılaşabilmektedir, ancak söz konusu yardımlar en az kamu sistemi tarafından sağlanan yardımlara eşit veya daha fazla olmalıdır.

Sağlık yardımlarından sigortalının yanında, geçimi sigortalı tarafından karşılanan kişiler de sağlık yardımlarından faydalanabilmektedir. Özel sağlık sigortasında, sigortalının ölümü halinde geride kalan dul ve yetimler 1 yıl daha sağlık yardımlarından faydalanmaya devam ederler.

5. İş kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası

İş kazası ve meslek hastalıkları sigortası kapsamı altında, tüm kamu ve özel sektör çalışanları, yaşlılık ve sağlık programlarına prim ödeyen bağımsız çalışanlar, ev işlerinde çalışanlar, sözleşmeli ve geçici süreli çalışanlar, öğrenciler, çıraklar ve sendika temsilcileri vardır.

İş kazası ve meslek hastalığı için sigortalı çalışanların herhangi bir prim ödeme yükümlülüğü yoktur. İşverenlerin, bağımsız çalışanların ve işveren olarak devletin katkısı vardır.

Şöyle ki; işveren bütün çalışanlarına ödediği toplam ücretler üzerinden %0.95 ila %3.4 arasında olmak üzere, çalışılan endüstri alanına ve işin tehlike derecesine göre değişen oranlarda prim katkısında bulunur. Bağımsız çalışanlar beyan ettiği aylık kazanç üzerinden %0.95 ila %3.4 arasında olmak üzere yürütülen iş ve mesleğin tehlike derecesine göre değişen oranlarda prim öder. Devlet ise işveren sıfatıyla katkıda bulunur, başka bir katkısı yoktur.

Bu sigorta türünde minimum süre şartı yoktur. İş kazasının, işten kaynaklanan bir nedenle iş yerinde veya geliş gidiş sırasında gerçekleşmesi gerekir. Diğer yandan, bağımsız çalışanlar için ayrıca prim borcu olmaması şartı vardır.

İş kazası ve meslek hastalığı halinde sağlanan yardımlar şunlardır; Geçici iş göremezlik ödeneği, Sürekli iş göremezlik ödeneği, Sigortalıya sağlık yardımı, Dul ve yetim aylığı.

Geçici iş göremezlik ödeneği, kamu sektörü çalışanları için net aylık kazancın %100'üdür.

Özel sektör çalışanları için iş göremezliğin başladığı tarihten önceki üç ay içerisinde alınan ortalama net aylık kazançtır.

Hastalık nedeniyle iş göremezlik durumları başlamadan önceki (veya analık halinde doğumun beklenen tarihinden önceki) net kazançlarının %100'ü ödenmektedir. Özel sektör çalışanlarına, son üç aydaki net kazançlarının ortalaması kadar ödeme yapılmaktadır.

6. İşsizlik Sigortası

Şili işsizlik sigortası sistemi istihdam bağlantılı sistem ve zorunlu bireysel işsizlik hesabı sistemi olmak üzere paralel iki sistemden oluşmaktadır.

İstihdam bağlantılı sistemin kapsamında işverene bağlı olarak çalışanlar vardır. Zorunlu bireysel işsizlik hesabı sisteminde ise 2 Ekim 2002'den sonra çalışmaya başlayanlar zorunlu olarak, bu tarihten önce çalışmaya başlayanlar isteğe

bağlı olarak bulunmaktadırlar.

Diğer yandan, 18 yaşından küçükler, ev işlerinde çalışanlar, çıraklar, emekli aylığı alanlar (kısmi malullük aylığı alanlar hariç), kendi adına ve hesabına çalışanlar, devlet memurları ve askeri personel işsizlik sigortası kapsamı dışındadır.

İstihdam bağlantılı sistemin finansmanına işçi ve işveren katılmamaktadır. Devlet tüm giderleri Müşterek Aile Yardımları ve İşsizlik Sigortası Fonundan karşılamak yoluyla katkıda bulunmaktadır.

Bireysel işsizlik hesabı sistemi içerisinde primlerin toplandığı iki ayrı alan vardır. Bunlardan birincisi, her sigortalı için ayrı ayrı açılan bireysel hesaplar ve ikinci kısım ise İşsizlik Dayanışma Fonu diye adlandırılan ortak alandır.

Sigortalılar sadece bireysel hesapları için, devlet sadece İşsizlik Dayanışma Fonu için katkıda bulunmakta olup işverenler ise hem sigortalıların bireysel hesaplarına hem de İşsizlik Dayanışma Fonuna ayrı ayrı katkıda bulunmaktadırlar.

Şöyle ki, sigortalılar aylık kazancın %0,6'sı oranında prim ve %0,05 oranında yönetim giderleri ödemesi yapmaktadırlar. Öte yandan belirli süreli iş sözleşmesine tabi çalışanlar prim ödememekte olup bunların primleri işverenleri tarafından karşılanmaktadır.

İşverenler ise 11 yıla kadar sigortalıların aylık kazancının %2,4'ü oranında prim öderler. İşverenin ödediği miktarın %1,6'sı sigortalının bireysel işsizlik hesabına ve %0,8'i de İşsizlik Dayanışma Fonuna aktarılır. Belirli süreli iş sözleşmesi söz konusu ise işverenin katkısı %3 olarak uygulanır ve bu oranın %2,8'i sigortalının bireysel işsizlik hesabına, %0,2'si İşsizlik Dayanışma Fonuna aktarılır.

Devlet İşsizlik Dayanışma Fonuna yıllık olarak 22.792 UTMs (unidad tributaria mensual-aylık vergi birimi) katkı yapar. UTM, kanun tarafından belirlenen ve aylık olarak vergilere endekslenmiş bir birimdir, miktarı ise 38.441 pesoya denk gelmektedir.

İstihdam bağlantılı sistem, sigortalı son iki yıl içerisinde en az 12 ay veya 52 hafta prim ödemiş olmalı, isteği dışında işsiz kalmış olmalı, çalışmak için ilgili kuruma kayıt olmuş ve çalışmaya istekli ve uygun olmalıdır.

Bireysel işsizlik hesabı, sigortalı en az 12 ay prim ödemiş ve kendi isteği dışında işsiz kalmış olmalıdır. Belirli süreli iş sözleşmesi yapmış olanların sisteme ilk katıldıkları veya sistemdeki birikimlerini tamamen tükettikleri tarihten sonra, en az 6 ay prim yatırmış olması gerekir.

Bireysel işsizlik hesabındaki bakiyenin yardım ödemesi için yeterli olmaması

veya işten çıkarmanın şirketin ekonomik zorunluluk hali sonucu gerçekleşmesi durumunda sigortalı işsizlik yardımını İşsizlik Dayanışma Fonu'ndan alır. Bunun için şu şartların gerçekleşmesi gerekir; kişi isteği dışında işsiz kalmış olmalı, son iki yıl içerisinde en az bir yıl kesintisiz prim yatırmış olmalı, iş sözleşmesi belirli süreli olmamalı ve kişi uygun bir iş teklifini reddetmemiş olmalıdır. Öte yandan İşsizlik Dayanışma Fonu yardımları beş yıllık periyod içinde en fazla iki kere verilebilir.

İstihdam bağlantılı sistemden sigortalıya ilk 90 gün için aylık 17.338 peso, 91'inci günden 180'inci güne kadar 11.500 peso, 181'inci günden 360'uncu güne kadar 8.669 peso işsizlik yardımı yapılmaktadır.

Sigortalı, 360 günlük işsizlik yardımının tamamını almadan yeni işe başladığı için yardım durdurulur ve arka arkaya iş bulup tekrar işsiz kalırsa, 360 gün dolasına kadar geride kalan işsizlik yardımlarını almaya devam edebilir.

Bireysel işsizlik hesabından sigortalıya yapılacak aylık yardımların miktarı sigortalının bireysel hesabında biriken paraya ve birikmiş faizine göre değişir. Bu hesaptan verilecek aylıklar her ay azalan aylık bağlama oranlarına göre (%50, %45, %40, %35, %30, %25, %20) verilir.

Eğer sigortalı İşsizlik Dayanışma Fonundan yardım almaya hak kazanırsa, fondan alınacak yardım bireysel işsizlik hesabından alınan yardımına eklenebilir. İlk ay verilecek yardım tutarı kişinin son 12 aydaki ortalama kazancının %50'sidir. Bu miktar ikinci ay için %45, üçüncü ay için %40, dördüncü ay için %35 ve beşinci ay için %30 olarak uygulanır.

Ülke genelindeki işsizlik oranının son dört yılın işsizlik oranları ortalamasından bir puan yüksek olması durumunda, işsizlik yardımından son aylık hakkını alacak olanlar ilave iki aylık işsizlik yardımı almaya hak kazanırlar. Bu ilave iki ay, kişinin son 12 aydaki ortalama kazancının %25 olarak ödenir.

Sigortalı işsizlik yardımlarını almamayı tercih ederek gelecek dönemlerdeki muhtemel işsiz kalma durumları için sistemde biriken parasını saklı tutabilir.

Eğer sigortalı emekli olmadan vefat ederse biriken sermayesi kişinin vasiyetinde belirttiği geride kalan bir yakınına transfer edilir.

İstihdam bağlantılı sistemden olsun veya bireysel işsizlik hesabı sisteminden olsun işsizlik yardımı almakta olanlar aile yardımı, analık yardımı ve sağlık yardımlarından da faydalanırlar. Sigortalı yeni bir işe başlarsa yardım durdurulur. Bunun yanında sigortalı aynı anda hem istihdam bağlantılı sistemden hem de bireysel işsizlik hesabı sisteminden işsizlik yardımı alamaz.

7. Aile Yardımları

Şili’de aile yardımları gelir testine tabi olarak ihtiyaç sahibi olduğu tespit edilen ailelere nakit olarak yapılan bir sosyal yardım türüdür.

Aile yardımlarının kişisel kapsamında; tüm kamu ve özel sektör çalışanları, yaşlılık ve hastalık sigortalarına prim yatıran bağımsız çalışanlar, emekliler, geçici ve sürekli iş göremezlik veya işsizlik ödeneği alanlar ile kamu kurumlarında bakım ve tedavi altına alınanlar vardır. Diğer taraftan bazı bağımsız çalışanlar bu sistemin dışında kalmaktadır.

Aile yardımlarının finansmanına işçi, işveren ve bağımsız çalışanlar herhangi bir katkıda bulunmamaktadır. Tüm giderler Müşterek Aile Yardımları ve İşsizlik Tazminatı Fonu aracılığıyla devlet tarafından karşılanır

Yardımlar hamileliğin beşinci ayından başlanarak, çocuk 18 yaşına gelene kadar (öğrenimine devam edenler için 24, engelliler için yaş sınırı aranmaksızın) ödenir.

Yardımlar kadın eşe, engelli erkek eşe, dul anneye, evlatlık çocuğa, yetim veya terkedilmiş birinci veya ikinci dereceden torunlara, yetimlere, 65 yaş üstü veya engelli ebeveynlere ve hakim kararıyla başkalarına verilmiş küçüklere verilir. Tüm faydalanıcılar sigortalı bir kişinin bakmakla yükümlü olduğu bir kimse olmalıdır.

Diğer taraftan bu kapsamda çocuğun doğumundan 9 aylık olana kadar gelir testine tabi olarak ayrıca bir *analık yardımı* yapılmaktadır.

Aile yardımı sigortalının gelirine bağlı olarak, bakmakla yükümlüsü olduğu her bir bağımlısı için aylık olarak verilir ve *miktarı* aylık geliri 170.000 peso olanlara 6.500 peso, aylık geliri 170.001 ile 293.624 peso arasında olanlara 4.830 peso, aylık geliri 293.625 ile 457.954 peso arasında olanlara 1.526 pesodur. Bununla birlikte aylık yardımlar bakmakla yükümlü olunan kişiler engelli ise iki katı olarak ödenir.

Gelir testinde dikkate alınan muhtaçlık sınırı 457.945 pesodur. Bu açıdan geliri bu miktardan fazla tespit edilenler aile yardımından ve analık yardımından faydalanamazlar.

8. Şili Sosyal Güvenlik Sisteminde Reformları

- Fonlar arası geçişin kısıtlanması (1996)

Şili’nin kendine has özelleştirilmiş bireysel emeklilik fonları uygulaması bulunmaktadır. Şili Hükümeti yüksek yönetim maliyetlerini düşürmek amacıyla katılımcıların fon değiştirebilme sürelerini kısıtlamayı düşünmektedir. Hâlihazırda katılımcılar fonlarını dört ayda bir değiştirebilmektedir. Hükümet tarafından sunulan

tasarıda bu sürenin yılda bir ile sınırlandırılması planlanmaktadır.

-Daha istikrarlı yatırımlar için “İkinci Fonlar” uygulamasının getirilmesi (2000)

İkinci Fonlar uygulaması, emeklilik yaşına 10 yıldan az kalmış olan ve daha istikrarlı yatırım yapmak isteyen emeklilik fonu (AFP) katılımcılarına yönelik çıkarılmıştır. İkinci fon varlıkları ekonomik dalgalanmaların etkilerini minimize etmek amacıyla sadece orta dönemli ve sabit faizli tahvillerde kullanılabilirler.

- İşsizlik sigortası sisteminin (Severance Insurance) başlatılması (2002)

Ekim 2002’de yeni bir işsizlik sigortası sistemi yürürlüğe konuldu. Sisteme katılım, yeni işe başlayan 18 yaş üstü kişiler ve 1 Ekim sonrası iş değiştiren herkes için zorunlu kılınmıştır. Bunun yanında, devlet memurları, serbest çalışanlar, ev işleri yapanlar ve emekliler hariç diğer çalışanlar gönüllü olarak bu sisteme katılabilirler.

- Yeni asgari bakım planı (2002)

Alt gelir gruplarına yönelik olarak, kalp ve böbrek hastalıkları gibi 56 çeşit ağır hastalığın düşük maliyetle veya ücretsiz tedavi edilmesi imkanını getiren yeni asgari-bakım sisteminin getirilmesi.

- Sağlık sigortası sisteminde reform yapılması (2005)

Hükümet reformlar silsilesini sağlık sigortası sisteminde reform yaparak tamamladı. Özel sektör sağlık sigortası kurumlarına yönelik olarak sigortalıların haklarının korunmasını sağlayacak temel kurallar belirlendi ve bu kurumların yükümlülükleri artırıldı.

- Temel yaşlılık aylığı sistemin oluşturulması (2008)

Her ne kadar özel sektör emeklilik fonları şirketlerinin tekeli kırılmasa da, uzun zamandan beri beklenmekte olan emeklilik reformu oybirliği ile onaylanmıştır. Bu reformun en önemli özelliği; hiç prim ödememiş veya ödediği primleri emeklilik için yetersiz olan 65 yaş üzeri kişilere asgari bir yaşlılık aylığı bağlanmasını öngörmesidir.

- İşsizlik sigortası sisteminde reform yapılması (2009)

Şili önceki sistem olan istihdam bağlantılı sosyal sigorta sistemi üzerinde 2001 yılında gerçekleştirdiği reformdan buyana, işgücüne yeni katılanlara yönelik yenilikçi özelliklere sahip iki aşamalı bir işsizlik sigortası programı uygulamaktadır. Sigortalılar, bir bireysel işsizlik hesabı sistemi (Régimen de seguro de cesantía) ve bir de bunu tamamlayıcı nitelikte olan İşsizlik Dayanışma Fonu (Fondo de Cesantía

Solidario) ile sosyal koruma altına alınmaktadır. Şili makamları Ocak 2009'da bu işsizlik sigortası programında bir reform gerçekleştirmiştir. Reformun amacı söz konusu programı iş değişikliklerinin ve işsizlik oranlarının fazla olduğu Şili gerçeklerine daha uyumlu hale getirmektir. Dayanışma bileşeni vasıtasıyla kapsam ve sağlanacak yardımlar genişletilecek ve prim ödeme şartlarında önemli esneklikler getirilecektir.

- Emeklilik reformunu hükümlerinin hayata geçirilmesi (2009)

2008 reformu ile getirilen iki hüküm 1 Temmuz'dan itibaren yürürlüğe girdi; 1) Ölüm aylığı ve malullük aylığının finanse edilmesi kuralları değiştirildi. 2) Kadınlar için çocuk yetiştirme kredisi getirildi. 2008 reformu, önceki sistem olan bireysel emeklilik hesabı sisteminin uygulanmaya başlandığı 1981'den bu güne gerçekleştirilen en kapsamlı düzenlemedir. Bu nedenle reformun kuralları kademe kademe yürürlüğe girmektedir.

- Düşük gelirli ve orta sınıf emeklilerin yararına düzenlemeler gerçekleştirildi (2011)

28 Ağustos'ta yasalaşan düzenleme ile gelir testi sonucu yaşlılık aylığı alanların sağlık sigortası primi ödeme zorunluluğu kaldırıldı ve orta sınıf emeklilerin de ödemesi gereken sağlık sigortası prim oranı (elde edilen gelirin) yüzde 7'den yüzde 5'e düşürüldü.

- İşverenler tarafından finanse edilen emeklilik planlarına yönelik teşvikler getirildi (2011)

1 Temmuz'dan itibaren İşverenler tarafından finanse edilen emeklilik planlarına (APVC) ilişkin yeni hükümler yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemenin amacı daha fazla işvereni bu tür emeklilik planları oluşturmaya ve daha fazla işçiyi bu tür planlara katılmaya teşvik etmektir. APVC planları, bireysel emeklilik fonu yönetici şirketleri (AFPLer) tarafından yönetilen zorunlu bireysel emeklilik hesaplarını tamamlayıcı nitelikte olması amacıyla oluşturulmuştur.

- Ölüm sigortası ve malullük sigortası priminin işverenler tarafından ödeme zorunluluğu getirildi (2011)

1 Temmuz'dan itibaren 100'den fazla işçi istihdam eden işverenlere, çalıştırdığı kişilerin ölüm sigortası ve malullük sigortası primlerini ödeme zorunluluğu getirilmiştir. 2008 reformunda bu yükümlülüğün işçilerden işverenlere kaydırılmasını öngörülmişti.

- Gelir seviyesi düşük yaşlı kişiler Dayanışma Emeklilik Sisteminin (Solidarity Pension System) kapsamına dahil edildi (2011)

Birinci sütun Dayanışma Emeklilik Sistemi kapsam genişletme çalışmalarının bu son aşamasında, 1 Temmuz'dan itibaren, 65 yaş üstü yoksul kesimin yüzde 60'ı kapsama dahil edilmeye başlanmıştır. Bir önceki kapsam genişletme çalışması Temmuz 2008'de yapılmıştı ve hedef grubun yüzde 40'ı sisteme dahil edilmişti.